

Päivähoitomaksu-uudistus

Mitä tuntiperusteinen päivähoitomaksu muuttaa?

Anneli Ylikärppä

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (YAMK)

KEMI 2015

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	2
TAULUKKOLUETTELO.....	3
KUVIOLUETTELO	4
TIIVISTELMÄ.....	5
ABSTRACT	6
1 JOHDANTO.....	7
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITE.....	9
2.1 Opinnäytetyön taustoitus	9
2.2 Päivähoito osana varhaiskasvatusta.....	14
2.3 Päivähoidon asiakasmaksut	22
2.4 Kehittämishankkeen tutkimuskysymykset ja aineistot.....	27
3 TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS	30
3.1 Varhaiskasvatuksen laatu	30
3.2 Kansalaislähtöisyys asiakaspalvelujärjestelmässä.....	37
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	43
4.1 Lähestymistapa	43
4.2 Kohderyhmät ja mittarit.....	45
4.3 Arviointi ja analyysi	48
4.4 Eettisyys ja luotettavuus	54
5 PÄIVÄHOITOMAKSU-UUDISTUKSEN VAIKUTUKSIA	57
5.1 Maksuporrastuksen merkitys	57
5.2 Muutoksia lasten hoitoajoissa.....	64
5.3 Perheiden yhteinen aika.....	71
5.4 Pedagoginen haaste.....	76
5.5 Johtamisen merkitys muutostilanteessa.....	81
5.6. Kokonaiskuva	85
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	89
LÄHTEET	96
LIITTEET.....	102

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1. Varhaiskasvatusta koskevat tärkeimmät lait ja asetukset	19
TAULUKKO 2. Päivähoidon maksuja koskeva lainsäädäntö	22
TAULUKKO 3. Maksuprosentit ja tulorajat 1.8.2014 lähtien	23
TAULUKKO 4. Tiedonkeruu ja tutkimusaineisto	28
TAULUKKO 5. Hankkeen kriteeristö	52
TAULUKKO 6. Jyväskylän kaupungin päivähoitomaksuporrastus	58
TAULUKKO 7. Valkeakosken kunnan vuorohoidon päivähoitomaksuporrastus	58
TAULUKKO 8. Tornion kaupungin päivähoitomaksuporrastus	59
TAULUKKO 9. Liperin kunnan päivähoitomaksuporrastus	59
TAULUKKO 10. Maksuluokkien mukaan määräytyviä maksuja	60
TAULUKKO 11. Hintaeroja edullisimman ja kalleimman maksun välillä	60
TAULUKKO 12. Tornion kaupungin maksuluokat ajalla 1.1.–31.7.2014	65
TAULUKKO 13. Tornion kaupungin maksuluokat 1.8.2014 lähtien	67
TAULUKKO 14. Liperin kunnan maksuluokat ajalla 1.8.2012 – 31.7.2013	67
TAULUKKO 15. Liperin kunnan päivähoitomaksuporrastus 1.8.2013 lähtien	68
TAULUKKO 16. Liperin vuoropäiväkodin ja perhepäivähoidon lapsimäärä 31.7.2012	69
TAULUKKO 17. Liperin vuoropäiväkodin ja perhepäivähoidon lapsimäärä 1.8.2012	69
TAULUKKO 18. Liperin päivähoidon tuntivarausluokkien käyttömuutokset 2013-2014	70
TAULUKKO 19. Liperin perhepäivähoidon tuntivarausluokkien käyttömuutokset 2013-2014	70
TAULUKKO 20. Nykyisen maksujärjestelmän mukaiset maksut 8,5 – 9,5 tunnin pituisten hoitopäivien mukaisesti.	93
TAULUKKO 21. Maksuluokkaehdotus	93

KUVIOLUETTELO

KUVIO 1. Suomalaisen päivähoidon educare	16
KUVIO 2. Kunnallisessa koko- ja osapäivähoidossa olleiden lasten osuudet hoidossa olevista lapsista vuosina 1997-2013	18
KUVIO 3. Päivähoidossa olleet lapset vuosina 1985-2013	18
KUVIO 4. Päivähoidon hallinto kunnissa	21
KUVIO 5. Päivähoidon laadun arviointimalli	34
KUVIO 6. Hoitomaksun määräytyminen osapäivä- ja kokopäivähoidon perusteella joulukuussa 2013	57
KUVIO 7. Vanhempien tyytyväisyys hoitoaikaporrastukseen	61
KUVIO 8. Vanhempien toive maksuporrastuksen muuttamisesta	61
KUVIO 9. Maksuporrastuksen muutos	62
KUVIO 10. Maksuporrastukseen toivotut tuntivälit	63
KUVIO 11. Maksuporrastuksen vaikutus lapsen hoitoaikaan	65
KUVIO 12. Vanhemmat viettävät lastensa kanssa entistä vähemmän aikaa	72
KUVIO 13. Työntekijöiden mielipide päivähoitomaksu-uudistuksesta	80
KUVIO 14. Kehittämishankkeen tulosten vaikuttavuutta	85

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaaliala

Koulutusohjelma:	Ylempi sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä:	Ylikärppä Anneli
Opinnäytetyön nimi:	Päivähoitomaksu-uudistus – Mitä tuntiperusteinen päivähoitomaksu muuttaa?
Sivuja (joista liitesivuja):	123 (21)
Päiväys:	Toukokuu 2015
Opinnäytetyön ohjaajat:	Helavirta Susanna ja Kuosmanen Voitto
<p>Opinnäytetyönä tekemäni kehittämishanke sisältää selvitystyön Kemin kaupungin varhaiskasvatukselle. Hankkeen aiheena on tuntiperusteinen päivähoitomaksu-uudistus ja tavoitteena on selvittää, mitä muutoksia se tuo lapselle, vanhemmille, työntekijöille ja palvelun järjestäjälle.</p> <p>Lähtökohtana päivähoitomaksu-uudistuksella on valtioneuvoston rakennepoliittinen ohjelma, jonka tavoitteena on vahvistaa talouskasvua ja pienentää kestävyysvajetta. Tavoitteena on päivähoitomaksujen uudistaminen tuntiperusteisiksi ja joustaviksi, jotta työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen helpottuisi ja maksut vastaisivat mahdollisimman hyvin vanhempien varaamaa hoitoaikaa. Tuntiperusteisen päivähoitomaksu-uudistuksen lähtökohtien lisäksi olen taustoituksessa perehtynyt päivähoidon ja varhaiskasvatuksen määritelmiin, päivähoidon asiakasmaksuihin ja aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön. Teoreettis-metodologisena viitekehäksessä avaan varhaiskasvatuksen laatua sekä kansalaislähtöisyyden merkitystä asiakaspalvelujärjestelmässä.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu kahdesta sähköisestä webropol – kyselystä, sähköpostilla kerätyistä alkukyselyistä sekä täydentävistä puhelinhaastatteluista. Kyselyt olen tehnyt Tornion vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmille sekä samojen työpisteiden työntekijöille. Alkukyselyt ja täydentävät puhelinhaastattelut olen tehnyt Liperin kunnan varhaiskasvatuksen johtajalle, Tornion kaupungin päivähoidon päällikölle ja Kemin kaupungin päivähoidon johtajalle. Lisäksi aineistona on käytetty eri kuntien maksuluokkia.</p> <p>Merkittävin asia hoitomaksu-uudistuksen tavoitteiden toteutumiselle on toimiva maksuporrastus. Porrastuksen tulee olla joustava ja perheitä palveleva. Houkuttelevan porrastuksen myötä vanhemmat lähtevät miettimään ratkaisuja lapsen hoitoajan lyhentämiseksi, jolloin heidän hoitomaksunsa pienenevät. Tämä tarkoittaa palvelun järjestäjän kannalta maksukertymien pienenemistä, mutta se myös vähentää kunnalle aiheutuvia menoja. Kokonaiskuvan näkeminen on tärkeää.</p>	
Asiasanat:	Tuntiperusteinen päivähoitomaksu, päivähoito, varhaiskasvatus, pedagogiikka, laatu, kansalaislähtöisyys, monitahoarviointi, triangulaatio.

ABSTRACT

LAPLAND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Education

Degree programme:	Master of Social Services
Author:	Ylikärppä Anneli
Thesis title:	Day care fee reform – What will an hourly based day care fee change?
Pages (of which appendixes):	123 (21)
Date:	May 2015
Thesis instructors:	Helavirta Susanna and Kuosmanen Voitto
<p>My thesis is a development project that includes research for Kemi City early childhood education. The topic of my project is an hourly based day care fee reform and the aim is to find out what changes it will bring to the child, parents, workers and service providers.</p> <p>The basis of the day care fee reform is in the Government's Structural Policy Program, which aims to strengthen the economical growth and decrease sustainability deficit. The aim is to reform the day care fees to be hourly based and flexible in order to make it easier to combine work and family life and the fees to equate as well as possible the day care time parents have reserved. In addition to the basis of the hourly based day care fee reform I have familiarized myself with the background information with definitions of day care and early childhood education, customer fees of day care and legislation related to the topic. In the theoretical-methodological framework I clarify the quality of early childhood education in client service system as well as what citizen-based means in client service system.</p> <p>The data consists of two electronical Webropol–inquiries, first inquiries gathered by email and complementary phone interviews. The inquiries I have made to parents of the children in shift day care and family day care in Tornio and workers of the same worksteads. First inquiries and complementary phone interviews I have made to the Director of Early Childhood Education of Liperi Municipality, to the Day Care Director of Tornio City and to the Day Care Director of Kemi City. In addition, tariff categories of different municipalities have been used as data.</p> <p>The most significant factor to fulfill the day care fee reform goals is functional grading of fees. Grading has to be flexible and serve the families. Along the tempting grading parents will think over solutions to shorten the day care time of the child whereupon their day care fees decrease. In service provider's point of view this means reduction of income, but it also reduces the costs of the municipality. Seeing the whole picture is important.</p>	
<p>Key words: Hourly based day care fee, day care, early childhood education, pedagogy, quality, citizen-based, multifaceted assessment, triangulation</p>	

1 JOHDANTO

Päivähoidon palvelujärjestelmän syntyhistoria sijoittuu Suomessa sotien jälkeiseen kauteen, yhteiskunnan jälleenrakentamiseen ja hyvinvointivaltion perusedellytysten rakentamiseen. Päivähoitopalvelun syntyminen ideologia on ollut työvoima- ja sosiaalipoliittinen, mutta myös lastensuojelullinen. Päivähoitojärjestelmän syntyminen vaikutti yhteiskunnan talouskasvuun, vastatessaan etenkin työvoimapolitiikan tarpeisiin, erityisesti naisten työhön osallistumiseen ja opiskelumahdollisuuksien luomiseen.

Lähtökohtana päivähoitomaksu-uudistuksella on valtioneuvoston rakennepoliittinen ohjelma, jonka tavoitteena on vahvistaa talouskasvua ja pienentää kestävyysvajetta. Uudistuksen tavoitteena on helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, esimerkiksi parantamalla vanhempien mahdollisuuksia osa-aikatyön vastaanottamiseen. Tavoitteena on päivähoitomaksujen uudistaminen tuntiperusteisiksi ja joustaviksi, jotta maksut vastaisivat mahdollisimman hyvin vanhempien varaamaa hoitoaika. Uudistus palvelisi etenkin niitä perheitä, joiden hoidontarve vaihtelee. Lähtökohtana on, että maksujärjestelmä säilyy muilta osin entisellään, oikeudenmukaisuutta kuitenkin pyritään lisäämään ja muuttamaan maksuja niin, että maksut vastaavat nykyistä paremmin lasten hoitoaika.

Tuntiperusteisen päivähoitomaksujärjestelmän taustalla on perhelähtöisyys ja lasten hyvinvointi, vaikkakin lähtökohtaisesti valtioneuvoston tavoitteena on talouskasvu. Hyvin toteutettuna järjestelmä palvelee perheitä ja pidemmällä aikavälillä aikaansaa talouskasvua.

Opinnäytetyönä tekemäni kehittämishanke sisältää selvitystyön Kemin varhaiskasvatukselle. Tarve aiheen tutkimiseen tuli esille keskustellessani Kemin päivähoiton johtajan kanssa. Kehittämishankkeeni tavoitteena on selvittää, mitä muutoksia tuntiperusteinen päivähoitomaksu-uudistus tuo lapselle, vanhemmille, työntekijöille ja palvelun järjestäjälle. Miten lasten hoitoajat sekä päivähoitomaksut muuttuvat? Kuinka perhelähtöisyys toteutuu ja miten uudistus vaikuttaa päivähoiton laatuun? Selvitystyön myötä saadaan arvokasta tietoa muun muassa siitä, mitä mieltä

vanhemmat ja palvelun järjestäjät ovat hoitoaikaporrastuksen toimivuudesta. Vanhempien, työntekijöiden ja varhaiskasvatuksen johdon kuuleminen on tärkeää, jotta palvelua kehitettäessä voidaan nähdä kokonaiskuva järjestelmästä, huomioon ottaen eri tahojen näkökulmat.

Kehittämishankkeeni aineistonkeruu tapahtui vuoden 2014 aikana. Tutkimusaineisto koostuu kahdesta sähköisestä webropol – kyselystä, sähköpostilla kerätyistä alkukyselyistä sekä täydentävistä puhelinhaastatteluista. Kyselyt olen tehnyt Tornion vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmille sekä samojen toimipisteiden työntekijöille. Alkukyselyt ja täydentävät puhelinhaastattelut olen tehnyt Liperin kunnan varhaiskasvatuksen johtajalle, Tornion kaupungin päivähoiton päällikölle ja Kemin kaupungin päivähoiton johtajalle. Lisäksi aineistona on käytetty eri kuntien maksuluokkia.

Tarkastelen työssäni lähemmin opinnäytetyön taustaa ja tavoitteita luvussa kaksi, jossa olen määritellyt kontekstisidonnaisuuden, missä arviointikohde toimii. Luvussa syvennyn päivähoiton ja varhaiskasvatuksen määritelmiin, päivähoiton asiakasmaksuihin ja aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön. Luku kolme toimii teoreettis-metodologisena viitekehystenä, jossa avaan varhaiskasvatuksen laatua sekä kansalaislähtöisyyden merkitystä asiakaspalvelujärjestelmässä. Luvussa neljä kerron muun muassa opinnäytetyöni lähestymistavasta, arvioinnista sekä analyysitavasta. Kehittämishankkeeni tulokset sekä johtopäätökset ja pohdinnan käsittelen luvuissa viisi ja kuusi.

Toivon, että kehittämishankkeessa esille tuomani asiat ovat hyödyllisiä varsinkin niille kunnille, jotka harkitsevat siirtymistä tuntiperusteiseen päivähoitomaksujärjestelmään sekä niille kunnille, jotka haluavat kehittää jo olemassa olevaa järjestelmää.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITE

2.1 Opinnäytetyön taustoitus

Suomen ikärakenteen muutos vähentää työikäisten määrää ja kasvattaa ikäsidonnaisia julkisia menoja. Tämä rasittaa julkista taloutta ja luo kestävyysvajeen. Suomen julkisen talouden kestävyysvaje on valtiovarainministeriön mukaan runsaat 4,5 prosenttia BKT:sta. Tämä tarkoittaa sitä, että julkisen talouden rahoitusaseman tulisi kohentua perusennusteeseen verrattuna yli 9 miljardia euroa vuoteen 2017 mennessä, jotta julkinen valta pystyisi hoitamaan hyvinvointivaltioon liittyvät velvoitteensa nykyisellä kokonaisveroasteella ilman, että julkisen talouden velkaantuminen karkaa kestävämmälle uralle. Valtioneuvoston rakennepoliittisella ohjelmalla pyritään vahvistamaan talouskasvua ja ratkomaan julkisen talouden kestävyysvajetta. Tämä rakennepoliittinen ohjelma pitää sisällään myös sosiaaliturvaan liittyviä uudistuksia, kuten päivähoitomaksujen uudistamisen. (Valtioneuvosto 2013a; Valtioneuvosto 2012.)

Valtioneuvoston rakennepoliittisessa kannanotossa 22.3.2012 kerrotaan, kuinka hallituksen talouspolitiikan keskeisenä tavoitteena on luoda kasvua, työllisyyttä ja hyvinvointia. Jotta nämä saavutetaan, tulee talouden kasvupotentiaalia vahvistaa kestävällä tavalla. Tämä puolestaan vaatii työllisyysasteen nostamista ja riittävän ammattitaitoisen työvoiman tarjonnan vahvistamista. Talouden kasvumahdollisuuksista huolehtimalla voidaan luoda edellytykset kokonaisuutena vastuulliselle julkisen talouden hoidolle, kestävyysvajeen umpeen kuromiselle ja velkaantumisen pysäyttämiseksi. Talouskasvun tukemiselle, työllisyyden vahvistamiseksi ja kestävyysvajeen poistamiseksi hallitus toteuttaa rakenteellisten uudistusten ohjelman, jolla pyritään ratkomaan julkisen talouden kestävyysvajetta. (Valtioneuvosto 2012, 1.)

Valtioneuvoston rakennepoliittisessa kannanotossa sekä Valtioneuvoston periaatepäätöksessä, hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta 2012–2015, sanotaan, että hallitus tukee työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, isien lisääntyvää perhevapaiden käyttöä sekä miesten ja naisten tasa-arvoa työelämässä. Perhevapaiden aiheuttamien työuran katkoksten vähentämiseksi valmistellaan toimenpidekokonaisuus, joka edesauttaa

mahdollisuuksia osa-aikatyön tekemiseen ja lisää hoitojärjestelmän joustavuutta. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseksi voi osa-aikatyö olla vanhemmille toivottu vaihtoehto, jonka vuoksi vanhempien mahdollisuuksia osa-aikatyöhön parannetaan. Päivähoitomaksut uudistetaan siten, että maksut määräytyvät tuntiperusteisesti ja näin tosiasialliset mahdollisuudet myös osa-aikaisen päivähoidon hyödyntämiseen parantuvat. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 10; Valtioneuvosto 2012, 5.) Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa 22.6.2011 on jo viitattu päivähoitojärjestelmän joustavuuden kehittämiseen. Hallituksen ohjelmassa todetaan, että pienten lasten vanhempien mahdollisuutta perheen ja työn joustavaan yhdistämiseen tuetaan ja päivähoitojärjestelmää kehitetään tarjoamalla perheille mahdollisuuksia päivähoidon joustavampaan käyttöön. (Valtioneuvosto 2011, 32.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on 11.9.2012 asettanut työryhmän selvittämään kotihoidon tuen ja lasten hoitojärjestelmän joustavuuden edistämistä. Työryhmän tuli selvittää, miten kotihoidon tukea saavien henkilöiden asteittaista siirtymistä työelämään edistetään yhdistämällä varhaiskasvatuspalvelut ja taloudellinen tuki. Tavoitteena oli löytää keinoja ja parantaa työn ja perhe-elämän yhteensovitusta ja vähentää perhevapaiden aiheuttamia työurien katkoksia. Työryhmän tehtävänä oli arvioida keinoja kehittää hoitovapaata, osittaista hoitovapaata, kotihoidon tukea ja päivähoitomaksujärjestelmää. Sekä pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman että valtioneuvoston antaman rakennepoliittisen kannanoton mukaisesti työryhmä arvioi mahdollisuuksia osittaisen hoitorahan korottamiseen ja sen käyttömahdollisuuksien joustavoittamiseen sekä päivähoitomaksujen uudistamiseen siten, että maksut määräytyvät tuntiperusteisesti. Vanhempien osa-aikatyön mahdollisuuksien lisäämisen sekä päivähoitomaksujärjestelmän joustavoittamisen tavoitteena on edistää kotihoidon tukea saavien siirtymistä työelämään. Työryhmän tuli arvioida vaihtoehtoja eri näkökulmista erityisesti lapsen etu huomioiden. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 2, 26.)

Nykyinen päivähoidon asiakasmaksuja koskeva lainsäädäntö määrittelee kokopäivähoidosta perittävän maksun. Kuntien tulee periä osapäivähoidosta sekä muutoin hoitoajaltaan säännönmukaisesti lyhyemmästä päivähoidosta kokopäivähoitoa

alhaisempi maksu. Kunnan päätettäväksi jää maksun suuruus ja määräytymisperusteet. Näiden maksujen suhteen perheet eivät ole yhdenvertaisessa asemassa, sillä osapäivähoidon maksukäytännöt vaihtelevat kuntien välillä. Osapäivähoidon maksut ovat lisäksi suhteessa korkeampia verrattuna kokopäivähoidosta perittävään maksuun. Päivähoidosta annetun asetuksen 4 §:n mukaan osapäivähoidossa lapsen hoitoaika ei saa ylittää viittä tuntia päivässä. Osapäivähoidon rajaaminen korkeintaan viisi tuntia kestäviin hoitopäiviin ei palvele esimerkiksi niitä perheitä, joiden päivittäinen päivähoidon tarve vaihtelee eikä myöskään kannusta päivähoidon käyttöön kokopäivähoitoa lyhyemmissä jaksoissa. Tästä syystä sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä esittääkin päivähoitomaksujen määräytymisperusteiden uudistamista siten, että maksu määräytyy kuukausittaisten sovittujen hoitotuntien mukaan. Uudistaminen yhtenäistäisi maksukäytäntöjä myös osapäivä- ja osaviikkohoidon osalta ja edistäisi siten eri kunnissa asuvien perheiden tasavertaisuutta. Päivähoitomaksun määräytyessä kuukausittaisten hoitotuntien mukaan osapäivähoito ei tulisi kalliimmaksi suhteessa kokopäivähoitoon. Osapäivä- ja osaviikkohoidon maksut määräytyvät samoin perustein. Tämä lisää kannattavuutta osa-aikatyön tekemiseen. Työryhmän mukaan uudistus kannustaisi vanhempia suunnittelemaan päivähoidon käyttöä todellisen tarpeen mukaan. Päivähoitomaksun määräytyminen kuukausittaisten hoitotuntien mukaan lisää päivähoidon joustavuutta perheiden näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 2, 27; Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734; Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myös asettanut 7.12.2012 työryhmän uudistamaan päivähoitoa koskevia säädöksiä. Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän asettamisen taustalla on hallitusohjelma (22.6.2011) sekä valtioneuvoston 15.12.2011 päättämä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma, joiden mukaan säädetään laki varhaiskasvatuksesta. Tämän työryhmän toimikausi on ollut 7.12.2012 - 28.2.2014. Toimikauden tehtäviin kuului valmistella hallitusohjelman mukaisesti päivähoitoa koskevat säädösehdotukset sekä arvioida esitysten taloudelliset ja yhteiskunnalliset sekä muut vaikutukset. Työryhmän tuli ottaa huomioon hallitusohjelman asiaan liittyvät tavoitteet, päivähoidon kokonaisuus, käytettävissä oleva tutkimus- ja arviointitieto sekä kansallisen ja

kansainvälisen toimintaympäristön muutokset ja kehityssuunnat. Esitys tuli valmistella valtion talous huomioon ottaen. Erityisesti työryhmän tuli huomioida lasten ja lapsiperheiden vaikuttamismahdollisuudet itseään koskeviin asioihin. Työryhmän työhön on keskeisesti vaikuttanut hallituksen rakennepoliittinen ohjelma (29.8.2013) ja ohjelmaan koskevat toimenpidepäätökset (29.11.2013). Työryhmä esittää muun muassa nykyisen subjektiivisen päivähoito-oikeuden säilyttämistä ennallaan. Asiakasmaksuja on päätetty käsitellä erillisessä jaostossa tarkastelemalla vaihtoehtoja, joilla hoitoaikaan suhteutetut maksut voitaisiin toteuttaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 10.)

Erillinen jaosto on hahmotellut kaksi eri mallia hoitoaikaan suhteutetun päivähoiton asiakasmaksun toteuttamiseksi sekä tehnyt alustavat kustannuslaskelmat eri malleille. Jaosto on keskittynyt ainoastaan hoitoaikaan suhteutettujen maksujen eri vaihtoehtojen kehittämiseen ja niiden vaikutusten arvioimiseen. Jaoston hahmottelemien mallien, tuntihintamallin ja porrasmallin, lähtökohtana oli se, että nykyinen maksujärjestelmä säilyy muilta osin entisellään ja pyritään vain muuttamaan maksuja niin, että maksut vastaavat nykyistä paremmin lasten hoitoaikaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 74, 77.)

Puoliväli-istunnossa 28.2.2013 hallitus on todennut, että työn ja perhe-elämän yhteensovittamista ja työelämän tasa-arvoa edistetään työuria pidentävällä toimenpidekokonaisuudella, jonka osana muun muassa päivähoitomaksut porrastetaan palveluiden käytön mukaan. Valtiontalouden kehyspäätöksessä 27.3.2013 vuosille 2014–2017 päivähoitomaksujen uudistamiseen ei ole kuitenkaan osoitettu määrärahoja. Hallituksen 29.8.2013 antama rakennepoliittinen ohjelma ei myöskään sisällä mainintaa hoitoaikaan suhteutetuista päivähoiton asiakasmaksuista. Sen sijaan hallituksen 29.11.2013 antaman rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanoa koskevan päätöksen liitteessä 2 on maininta kuntien tulopohjaa vahvistavana esityksenä päivähoitomaksujen tarkistaminen, jonka vaikutus vuonna 2017 kuntien tuloihin olisi 25 miljoonaa euroa. Myös 17.3.2014 olevassa rakennepoliittisen ohjelman työryhmän arvioissa rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta ja esitykset toimien vahvistamiseksi, on vain viittaus siihen, että konkreettisia toimenpide-esityksiä päivähoitomaksujen

tarkistamisesta ei ole toistaiseksi tehty. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 75; Valtioneuvosto 2014, 26; Valtioneuvosto 2013b; Valtioneuvosto 2013c.)

Liperin kunnassa tuntiperusteinen päivähoitomaksu on otettu esiopetuksessa käyttöön kokeiluluontoisesti jo vuonna 2005. Vuonna 2012 uudistus laajeni perhepäivä- ja vuorohoitoon ja vuoden 2013 elokuussa kaikkiin palvelumuotoihin. Liperin kunnan varhaiskasvatuksen johtaja kertoo, että kehitys liittyy muuttuneisiin työaikoihin ja –muotoihin. Ennen suurin osa ihmisistä teki kokopäivätyötä päiväaikaan ja silloin kokopäivähoito oli paikallaan. Tänä päivänä tilanne on muuttunut, ja palvelun pitää pystyä vastaamaan perheiden tarpeisiin. Uudistus on yksi tapa helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Keskeisenä tavoitteena uudistuksella on saada perheille oikeudenmukaisempi ja joustavampi maksujärjestelmä sekä edesauttaa lasten hoitoaikojen lyhentymistä. (Luotonen 2013.)

Tornion varhaiskasvatuksessa tuntiperusteinen päivähoitomaksu on otettu kokeiluna käyttöön vuoden 2014 alusta vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa. Uusi maksujärjestelmä otettiin mukaan kaikkiin päivähoitopaikkoihin 1.8.2014, jolloin myös maksuporrastuksia muokattiin. Tuleva varhaiskasvatuslaki sekä muiden kuntien kokeilu päivähoitomaksu-uudistuksista, ovat antaneet motivaatiota uuden maksujärjestelmän kokeiluun myös Torniossa. Tornion päivähoiton päällikkö kertoo, että tärkeimpänä tavoitteena maksu-uudistuksessa on se, että lasten ja vanhempien yhdessäolo lisääntyisi, mikäli se on työn puolesta mahdollista. Uudistuksen myötä halutaan tarjota perheille erilaisia vaihtoehtoja päivähoitomaksun määräytymiseen sekä tavoitella sitä, että vanhemmat käyttävät hoitotunteja vain todelliseen tarpeeseen. Tuntiperusteinen päivähoitomaksu on joustavampi ja asiakasystävällisempi varsinkin perheille, jotka tarvitsevat epäsäännöllistä hoitoa. Uusi maksujärjestelmä vastaa yhteiskunnallisesti paremmin nykyisiin työelämän haasteisiin. (Tornion päivähoiton päällikkö 18.11.2014, puhelinhaastattelu; Tornion kaupunki 2013.)

Kemin kaupungin varhaiskasvatuksessa on tarkoitus siirtyä tuntiperusteiseen päivähoitomaksuun vuoden 2015 elokuussa. Päivähoidon johtaja toteaa, että maksu-uudistuksen tärkeimpänä tavoitteena on se, että asiakkaiden maksama palveluhinta

kohdentuu heidän varaamaansa hoitoaikaan. Lisäksi hän korostaa lasten hoitoaikojen lyhentymistä, jolloin lasten ja vanhempien yhdessäoloaika kasvaa. (Kemin päivähoiton johtaja 18.11.2014, kysely.)

Lähtökohtana päivähoitomaksu-uudistuksella on valtioneuvoston rakennepoliittinen ohjelma, jonka tavoitteena on vahvistaa talouskasvua ja pienentää kestävyysvajetta. Uudistuksen tavoitteena on helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, esimerkiksi parantamalla vanhempien mahdollisuuksia osa-aikatyön vastaanottamiseen. Tavoitteena on päivähoitomaksujen uudistaminen tuntiperusteisiksi ja joustaviksi, jotta maksut vastaisivat mahdollisimman hyvin vanhempien varaamaa hoitoaika. Uudistus palvelisi etenkin niitä perheitä, joiden hoidontarve vaihtelee. Lähtökohtana on, että maksujärjestelmä säilyy muilta osin entisellään, oikeudenmukaisuutta kuitenkin pyritään lisäämään ja muuttamaan maksuja niin, että maksut vastaavat nykyistä paremmin lasten hoitoaika. Vaikka valtioneuvoston tavoitteena on talouskasvu, on tuntiperusteisen päivähoitomaksujärjestelmän taustalla perhelähtöisyys ja lasten hyvinvointi. Hyvin toteutettuna järjestelmä palvelee perheitä ja pitemmällä aikavälillä tuonee myös talouskasvua.

2.2 Päivähoito osana varhaiskasvatusta

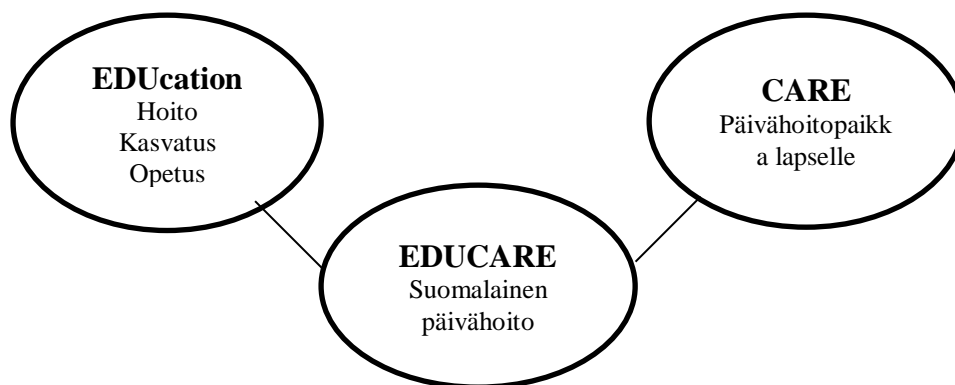
Koulutusmenot nähdään sijoituksena tulevaisuuteen, koska kansalaiset ovat todennäköisesti tuottavampia koulutuksensa ansioista. Olisi kuitenkin nähtävä kokonaisuus, ihmisen elämänsaari alusta alkaen. Perhepolitiikassa on uudelleen järjestämisen paikkoja. Erityisesti lapsiin kohdistuvat hyvinvointipalvelut täytyy nähdä sosiaalisena investointina. Perheen taloudellinen asema ja sosiaaliset olosuhteet vaikuttavat lapsen motivaatioon ja kykyyn oppia. Tästä syystä lapsen hyvinvoinnin turvaaminen nähdään jopa koulutuksellisia investointeja kiireellisempänä. Lapsen hyvät kognitiiviset taidot tuottavat niin sanottuja ”yksilöllisiä palautuksia” tulevaisuudessa. Ne ovat edellytyksenä muun muassa koulutuksellisille saavutuksille sekä elinikäiselle oppimiselle. (Esping-Anderson 2002, 9.)

Suomen kuntien tehtäväkenttä on hyvin laaja. Perustehtävänä kuitenkin on turvata kuntalaisten hyvinvointi. Suomalaisen lapsi- ja perhepolitiikan kulmakiviä on tarjota kuntalaisille toimivat päivähoitopalvelut. Lasten päivähoidon perustehtävänä on hyvän ja turvallisen hoidon antaminen. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset on valtioneuvoston hyväksymä asiakirja vuodelta 2002, jossa määritellään, että päivähoito on varhaiskasvatuksen suurin toimija ja esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Julkista varhaiskasvatusta annetaan kuntien tai yksityisten järjestämässä päivähoitossa, esiopetuksessa sekä erilaisissa avoimen palvelun leikki- ja kerhotoiminnoissa. Kunnan tehtävänä on järjestää asukkailleen lasten päivähoitoa siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnan tarjoamia päivähoitomuotoja ovat pääasiallisesti päiväkotij- ja perhepäivähoito. Monissa kunnissa on tarjolla myös muita varhaiskasvatuspalveluita, kuten leikki- ja asukaspuistoja sekä avoimia päiväkoteja. Seurakunnat ja lapsi- ja perhejärjestöt myös tarjoavat erilaisia varhaiskasvatuspalveluita lapsille ja perheille. (Ikola-Norrbacka 2004, 23–24; Suomen Kuntaliitto 2013b; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 34.)

Suomalaisen päivähoiton ja varhaiskasvatuksen juuret ulottuvat teollistumiseen ja kansakoulujärjestelmän synnyn vaiheisiin. Päivähoiton palvelujärjestelmän varsinainen syntyhistoria sijoittuu Suomessa sotien jälkeiseen kauteen, yhteiskunnan jälleenrakentamiseen ja hyvinvointivaltion perusedellytysten rakentamiseen. Sotien jälkeen elettiin voimakasta yhteiskuntarakenteen muutoksen jälkeistä aikaa. Muutosprosessissa maatalous menetti keskeisen aseman työllistäjänä, perheet muuttivat enenevässä määrin maalta kaupunkeihin ja naiset menivät kodin ulkopuolelle töihin. Syntyi tarve ja pula päivähoitopaikoista. Päivähoitojärjestelmä alkoi rakentua tämän yhteiskunnallisen tilanteen myötä. Päivähoitopalvelun syntymisen ideologia on ollut työvoima- ja sosiaalipoliittinen, mutta myös lastensuojelullinen. Päivähoitojärjestelmän syntyminen vaikutti yhteiskunnan talouskasvuun, vastatessaan etenkin työvoimapolitiikan tarpeisiin, erityisesti naisten työhön osallistumiseen ja opiskelumahdollisuuksien luomiseen. Nykyisen muotoisena päivähoitojärjestelmän luominen alkoi kuitenkin vasta lasten päivähoitosta annetun lain (36/1973) tultua voimaan 1973. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 8; Kantola & Kautto 2002, 21.)

Hyvinvointipalvelujen rakentamisen kausi liittyy voimakkaasti universalismin ideologiaan eli palvelujen järjestämiseen kaikille niiden tarpeessa oleville henkilön sosio-ekonomisesta asemasta huolimatta. Päivähoitolaki edustaa tällaista ajattelua parhaimmillaan, vaikkakin universalismi jäi aluksi ainoastaan tavoitteeksi, koska päivähoitopaikat myönnettiin sosiaalisin perustein. Päivähoitolaki loi kuitenkin pohjaa universaalien julkisten palvelujen laajentumiselle seuraavina vuosikymmeninä. Päivähoitojärjestelmästä kehittyikin keskeinen osa pohjoista hyvinvointivaltiota ja sen universaalista sosiaalipalvelua. Esimerkiksi vuodesta 1996 lähtien on alle kouluikäisten lasten vanhemmilla ollut päivähoitosta annetun lain mukaan subjektiivinen oikeus saada kunnan järjestämä päivähoitopaikka lapselleen perheen sosio-ekonomisesta asemasta tai asuinpaikasta riippumatta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 9, 34.)

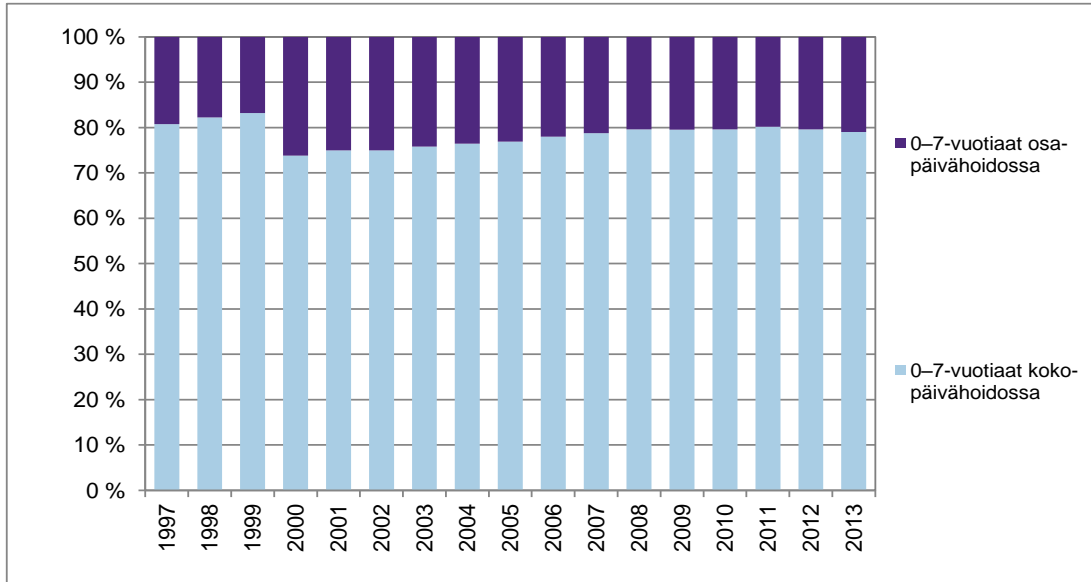
Päivähoito käsitteenä viittaa tilanteeseen, jossa vanhempien työpäivän tai opiskelun ajaksi lapselle on järjestettävä paikka, jossa hänestä huolehditaan, häntä hoivataan ja hoidetaan. Hoito käsitteenä viittaa semanttisesti lapsen ja hänestä huolehtivien aikuisten monimuotoiseen vuorovaikutukseen, jossa olennaisena on huolenpito. Pohjoismaiseen hyvinvointivaltion päivähoitoon on vahvasti sisällynyt ajatus hoidon, kasvatuksen ja opetuksen eriytymättömästä ja toisiinsa kietoutuneesta kokonaisuudesta, jota kutsutaan educare-malliksi. Päivähoito kytkeytyy hoidollisen aspektinsa kautta käsitteellisesti olennaisesti varhaiskasvatus – käsitteeseen. Päivähoito mielletään hoitojärjestelmää ja varhaiskasvatus päivähoiton sisältöä eli hoitoa, kasvatusta ja opetusta kuvaavaksi käsitteeksi (kuvio 1). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 14; Hujala & Parrila & Lindberg & Nivala & Tauriainen & Vartiainen 1999, 5-6.)

Kuvio 1. Suomalaisen päivähoiton educare (Hujala ym. 1999, 6)

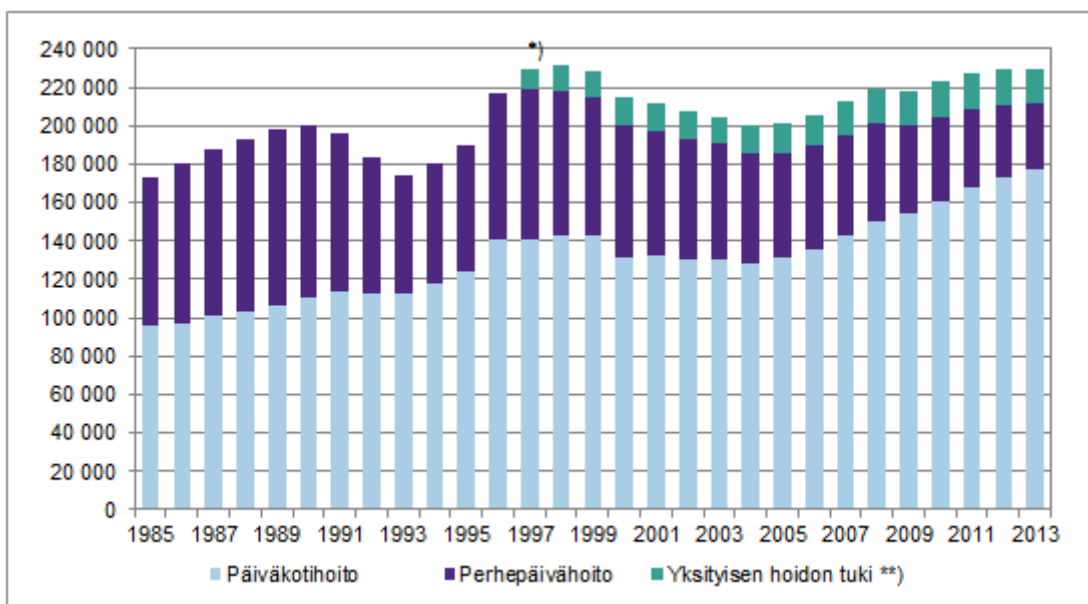
Varhaiskasvatuksessa yhdistyvät vanhempien oikeus saada lapselleen päivähoitopaikka ja lapsen oikeudet varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksessa. Lapsella on subjektiivinen oikeus saada kasvun, kehityksen ja oppimisen tukea yhteiskunnan järjestämissä päivähoitopalveluissa. Näissä palveluissa on otettava huomioon lapsen etu ja lapsen oikeus osallisuuteen. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus- ja vastuu. Heillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen ja lapsiryhmän toimintaan yhdessä toisten vanhempien kanssa. Lisäksi heillä on oikeus varhaiskasvatuspalvelujen suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin sekä kehittämiseen yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Palveluilla tulee tuoda edellytykset vanhempien keskinäiselle yhteistyölle sekä vanhempien ja henkilöstön väliselle tasavertaiselle kasvatuskumppanuudelle. Varhaiskasvatuspalveluissa lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvien erityistarpeiden varhainen havaitseminen, tukitoimien asiantunteva ja oikea-aikainen järjestäminen tarjoaa mahdollisuuden ehkäistä ongelmia. Varhaiskasvatuspalvelut toimivat myös ennalta ehkäisevänä lastensuojeluna. Entistä enemmän vastuu varhaiskasvatustyön sisällön ja laadun arvioinnista ja kehittämisestä on siirtynyt paikallisen ja suorittavan tason toimijoiden tehtäväksi. Tämä asettaa uudenlaisia vaatimuksia varhaiskasvatuksen johtajuudelle sekä päivähoitoyksiköiden että kunnan tasolla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 18–19.)

THL:n vuoden 2013 tilaston mukaan lähes 63 prosenttia väestön 1-6 – vuotiaista eli noin 229 000 lasta oli joko kunnallisessa päivähoidossa tai heitä hoidettiin Kelan yksityisen hoidon tuella. Alle 1-vuotiaat hoidetaan pääsääntöisesti kotona. Yksivuotiaista päivähoidossa oli 29 prosenttia ja kaksivuotiaista 52 prosenttia. Hoidossa olevista lapsista 92 prosenttia hoidettiin kunnallisessa päivähoidossa. (Säkkinen & Kuoppala 2012.)

Kuvio 2. Kunnallisessa koko- ja osapäivähoidossa olleiden lasten osuudet hoidossa olevista lapsista vuosina 1997–2013 (THL 2014)

Vuonna 2013 kunnallisessa hoidossa olevista lapsista 79 prosenttia oli kokopäivähoidossa ja 21 prosenttia osapäivähoidossa (kuvio 2). (Säkkinen & Kuoppala 2012.)

*) Vuodesta 1996 alkaen subjektiivinen päivähoido-oikeus kaikille alle kouluikäisille lapsille.

**) Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta tuli voimaan 1.8.1997.

Kuvio 3. Päivähoidossa olleet lapset vuosina 1985–2013 (THL 2014)

Viimeisen kymmenen vuoden aikana perhepäivähoidon osuus on laskenut tasaisesti. Perhepäivähoidon osuus oli 15 prosenttia vuonna 2013 (kuvio 3). (Säkkinen & Kuoppala 2012.)

Varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisilla ja kunnan omilla asiakirjoilla. Valtakunnallisen ohjauksen asiakirjat ovat lakeja ja asetuksia sekä linjaavia asiakirjoja ja suunnitelmia (taulukko 1). (THL 2014.)

Taulukko 1. Varhaiskasvatusta koskevat tärkeimmät lait ja asetukset (Finlex; Suomen Kuntaliitto 2013c; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014; Kunnat.net 2013)

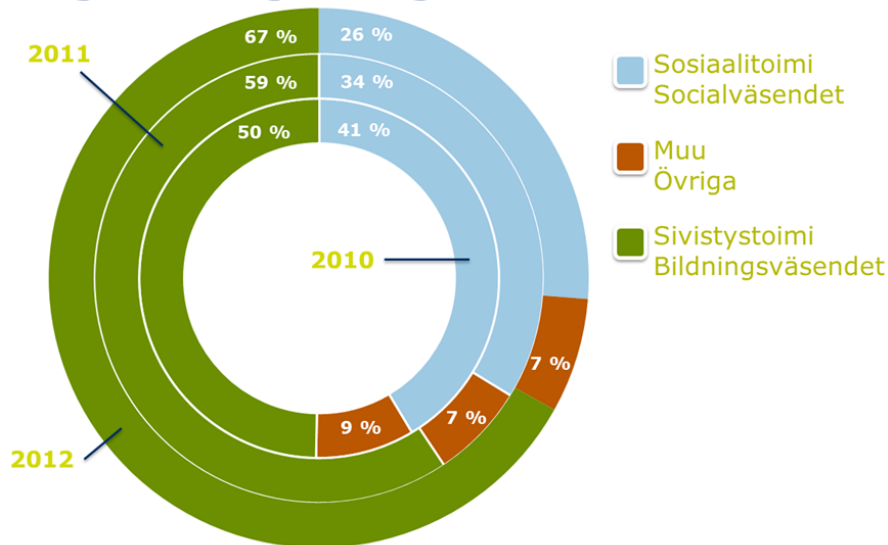
Laki lasten päivähoitosta (36/1973)	Säädökset muun muassa päivähoiton toimintamuodoista sekä säännökset päivähoiton järjestämisestä subjektiivisena oikeutena.
Asetus lasten päivähoitosta (239/1973)	Säädökset muun muassa päivähoitoon liittyvien hakemusten hakuajoista ja käsittelystä, kasvattajien ja lasten välisestä suhdeluvusta ja kelpoisuusehdot sekä päiväkotii- että perhepäivähoidossa.
Perusopetuslaki (esiopetuksen osuus) (628/1998)	Säännökset oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna järjestettävästä esiopetuksesta.
Perusopetusasetus (852/1998)	Säädetään esiopetuksen järjestämisen puitteet.
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)	Säädökset muun muassa sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista sekä alaikäisen asiakkaan asemasta. Laki sisältää myös sosiaalihuollon järjestäjän tai sen palveluksessa toimivan henkilöiden vaitiolovelvollisuudesta ja asiakirjojen salassapidosta.
Laki sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista (272/2005)	Säädökset muun muassa päivähoiton henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.
Lastensuojelulaki, erityisesti pykälät 8, 25 ja 36 (417/2007)	Säädökset muun muassa ilmoitusvelvollisuudesta ja palvelun kehittämisestä kasvatuksen tukemiseksi.
Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)	Säännös menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään.

Päivähoito on lakannut olemasta sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu vuoden 2013 alusta, jolloin päivähoiton ja varhaiskasvatuksen hallinto siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Päivähoito ja varhaiskasvatus ovat nyt osa kasvatus- ja koulutuspalvelujen järjestelmää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 11, 13.)

Päivähoidon hallinnon siirron yhteydessä on katsottu tarpeelliseksi edelleen toistaiseksi soveltaa lasten päivähoitoon sosiaalihuollon lainsäädäntöä soveltuvien osien, koska opetustoimen lainsäädännössä ei ollut vastaavia säännöksiä eikä uutta varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä voitu valmistella niin nopeassa aikataulussa. Tällä ratkaisulla varmistettiin se, ettei päivähoitopalvelujen asiakkaiden ja henkilöstön asema heikkene. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle valmistellaan varhaiskasvatustilain yhteydessä lasten päivähoitoon soveltuva lainsäädäntö, jonka jälkeen viittaaminen sosiaalihuollon säädöksiin ei enää ole tarpeellista ja hallinnon siirto toteutuu täysimääräisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 26.)

Edelleen THL ja sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto sekä aluehallinto ohjaavat ja valvovat lasten päivähoitoa, vaikka ovat sosiaali- ja terveysministeriön alaisia virastoja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 28–29.)

Päivähoidon hallinto kunnissa Organisering av dagvården i kommunerna

Kuvio 4. Päivähoidon hallinto kunnissa (Suomen Kuntaliitto 2013a)

Kunnat ovat tehneet autonomisia hallinnonalaratkaisujaan jo vuodesta 2003 ja kunnallinen kehityssuunta on vahvasti ollut siirtyminen hallinnossa opetus- ja /tai sivistystoimen yhteyteen. Vuoden 2012 kesällä kunnista 67 prosenttia hallinnoi päivähoitoa sivistystoimessa (kuvi 4). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 11, 13.)

Nykyinen päivähoitolaki on vuodelta 1973. Uutta lakia varhaiskasvatuksesta ollaan säätämässä hallitusohjelman ja valtioneuvoston päättämän kehittämissuunnitelman mukaan. Lain tarkoituksena on taata laadukas ja saavutettavissa oleva varhaiskasvatus ja esiopetus koko ikäluokalle. Hallitusohjelman mukaisesti päivähoitojärjestelmää kehitetään perheille joustavampana ja syrjäytymistä ehkäisevänä palveluna. Subjektiiivinen oikeus ja päivähoidon maksuttomuus pienituloisille perheille säilyy, eivätkä päivähoitomaksut muodosta työllistymiskynnystä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Lainsäädännön uudistamista on perusteltu suomalaisen päivähoitojärjestelmän sekä sen toimintaympäristön muutoksilla. Opetusministeri on asettanut työryhmän valmistelemaan esityksen varhaiskasvatusta koskevista säädöksistä. Työryhmällä on

tehtävänä valmistella hallitusohjelman mukaisesti päivähoitoa koskevat säädösehdotukset sekä arvioida esitysten taloudelliset ja yhteiskunnalliset sekä muut vaikutukset. Tavoitteena on, että uusi varhaiskasvatuslaki tulisi voimaan 1.1.2015. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

2.3 Päivähoidon asiakasmaksut

Vuoteen 1990 asti päivähoitomaksut määräytyivät valtakunnallisesti, jolloin maksuissa ei voinut olla kuntakohtaisia vaihteluja samankokoisten perheiden välillä. Vuonna 1990 kunnat saivat vallan päättää päivähoitomaksuluokkien tulo rajoista muiden paitsi nollamaksuluokan osalta. Samaan aikaan päivähoitomaksun määräytyminen vaihtui nettotuloista bruttotuloihin. Vuoden 1997 elokuuhun saakka noudatettiin maksukäytäntöä, joka jakoi lasten hoitomaksut viiteen eri maksuluokkaan (385mk, 550mk, 825mk, 1100mk ja 1430mk). Lisäksi oli mahdollisuus nollamaksuluokkaan, jonka tulo raja oli säädelty keskitetysti. Hoitomaksu määräytyi palvelun käyttäjän maksukyvyyn ja perheen koon mukaan. 1.8.1997 lähtien on kunnallisessa päivähoidossa noudatettu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaissa säädettyjä hoitomaksun perusteita ja määriä. (Heikkinen 1998, 44–45.)

Taulukko 2. Päivähoidon maksuja koskeva lainsäädäntö

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista § 7 a (734/1992)	Säännöksiä lasten päivähoiton maksun määräämisestä ja päivähoitomaksun määräämisen perusteina olevista tuloista, sekä edellytykset maksun perimättä jättämiseen tai sen alentamiseen.
Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista § 25 (912/1992)	Säännös käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta perittävästä maksusta.

Lasten päivähoidosta perittäviin maksuihin sovelletaan päivähoitolain 13§:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia (734/1992) ja sen nojalla annettuja säännöksiä (taulukko 2). Asiakasmaksulaissa säädetään esimerkiksi maksun määräytymisen perusteista, kokopäiväisen maksun suuruudesta, osa-aikaisen

päivähoidon maksusta, maksuprosenteista ja tulorajoista, tilapäisen päivähoidon maksusta ja maksujen indeksitarkistuksista. Laissa säädetään myös päivähoitomaksun määräämisen perusteena olevista tuloista ja maksukykyä määriteltäessä huomioon otettavista tekijöistä. Asiakasmaksuasetuksessa säädetään esimerkiksi käyttämättä ja peruuttamatta jätetyistä palvelusta perittävästä maksusta ja maksun perimisestä poissaolon ajalta. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 33.)

Lasten päivähoidosta annetussa laissa (36/1973) tarkoitetusta lapsen päiväkotij- ja perhepäivähoidosta voi kunta periä perheen tulojen ja koon sekä hoitoajan mukaan määräytyvän kuukausimaksun. Kokopäivähoidosta peritään enintään perheen koon mukaan määräytyvän maksuprosentin mukainen euromäärä vähimmäistulorajan ylittävistä bruttotuloista (taulukko 3). Kunta voi kuitenkin määrätä enimmäismaksun, mikäli hakija ei ilmoita perheen tuloja. Perheen kokona otetaan huomioon yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt ja heidän kanssaan samassa taloudessa asuvat molempien alaikäiset lapset. Tulorajojen euromäärät tarkistetaan joka toinen vuosi yleisen ansiotasoindeksin muutoksen mukaisesti. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734.)

Taulukko 3. Maksuprosentit ja tulorajat 1.8.2014 lähtien (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013)

Perheen koko, henkilöä	Tuloraja, euroa kuukaudessa	Korkein maksuprosentti
2	1355	11,5
3	1671	9,4
4	1983	7,9
5	2116	7,9
6	2248	7,9

Asiakasmaksulain 7 a §:n 4 momentin mukaan maksun määräämisen perusteena olevaa tulorajaa nostetaan 1.8.2014 lähtien 133 eurolla jokaisesta seuraavasta perheen alaikäisestä lapsesta, mikäli perheen koko on suurempi kuin kuusi. Korkein

kokopäivähoidon maksu perheen nuorimmasta lapsesta on 283 euroa kuussa. Maksuista myönnetään sisaralennus ja maksu toiseksi nuorimman lapsen osalta on enintään 255 euroa kuussa. Muista perheen päivähoidossa olevista lapsista peritään 20 prosenttia nuorimman lapsen maksusta, enimmillään 56,60 euroa kuussa. Määrättäessä perheen toisen tai useamman lapsen maksua, käytetään määräytymisen perustana perheen nuorimman lapsen laskennallista kokopäivähoidon maksua. Alle 26 euron maksua ei peritä. Lapsen päivähoidon alkaessa tai loppuessa kesken kalenterikuukauden, maksu määrätään hoitopäivien lukumäärän mukaan kuukausimaksua alhaisempana. Kyseiset summat tarkistetaan joka toinen vuosi sosiaali- ja terveystoimen hintaindeksin muutoksen mukaisesti. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 75–77.)

Osapäiväisestä ja osa-aikaisesta päivähoidosta päätetään kuntakohtaisesti. Maksun tulee kuitenkin olla hoitoaikaan suhteutettu kokopäivähoidon maksua alempi maksu. Maksua alentavana tekijänä on otettava huomioon myös perusopetuslain (628/1998) mukainen maksuton esiopetus. Pääsääntöisesti päivähoitomaksu peritään myös päiviltä, jolloin lapsi on tilapäisesti poissa hoidosta. Kunta saa myös itse päättää tilapäisesti annettavan hoidon sekä leikki- ja kerhotoiminnan maksuista. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 34; Suomen Kuntaliitto 2013d.)

Päivähoitomaksu-uudistus

Sosiaali- ja terveysministeriön tarkoitus on tehdä asiakasmaksulain kokonaisuudistus. Lisäksi lasten päivähoito ei ole vuoden 2013 alusta lukien ollut sosiaalihuoltolain (710/1982) tarkoittama sosiaalipalvelu. Näiden syiden vuoksi lasten päivähoidon asiakasmaksuja varten on valmisteltava uusi lainsäädäntö. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 74.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmä päätti kokouksessaan 18.4.2013 asettaa jaoston valmistelemaan hoitoaikaan suhteutettuja päivähoidon asiakasmaksuja. Jaosto on hahmotellut kaksi eri päivähoidon asiakasmaksumallia hallituksen tavoitteen (tarkemmin luvussa 2.1) saavuttamiseksi; tuntihintamalli ja porrasmallit. Molemmissa maksumalleissa on laskettu kustannusvaikutukset 7h/pv, 8h/pv ja 9h/pv laskennallisen kokopäivähoidon maksun mukaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 74.)

Tuntihintamalli

Tuntihintamallissa päivähoidon asiakasmaksu määriteltäisiin laskemalla asiakasmaksulain 7 a §:n mukaan perheelle määräytyvän kuukausimaksun perusteella laskennallinen yhden hoitotunnin maksu, joka kerrotaisiin perheen kanssa sovittujen lapsen kuukausittaisten hoitotuntien määrällä. Yhden hoitotunnin hoitomaksu saataisiin kertomalla päivittäinen laskennallinen hoitoaika (esimerkiksi 8 tuntia) laskennallisella kuukausittaisten hoitopäivien lukumäärällä (21,5 päivää) eli $8 \times 21,5 = 172$ tuntia. Esimerkiksi sopimus 80 tunnin hoitoajasta/kuukaudessa merkitsisi maksun määräytymistä siten, että perheen laskennallinen kokopäivähoidon maksu (Z euroa) jaetaan laskennallisella kuukauden hoitomäärällä (172 tuntia) ja kerrotaan sovittujen hoitotuntien lukumäärällä eli $Z / 172 \times 80$. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 78.)

Maksuesimerkkejä, jossa lapsi tarvitsisi kokopäivähoitoa 80 tuntia/kuukaudessa ja perheen laskennallinen kokopäivähoidon maksu olisi täysimääräinen 283 euroa kuukaudessa:

8 tunnin mukaan:	$283 : 172 \times 80 = 131,63$ euroa
8,5 tunnin mukaan:	$283 : 182,75 = 123,89$ euroa
9 tunnin mukaan:	$283 : 193,5 = 117,00$ euroa

Tuntihintamalli vastaisi parhaiten ajatusta tuntiperusteisista asiakasmaksuista. Eri malleista tuntihintamalli on tarkin ja oikeudenmukaisin, koska asiakasmaksu voidaan määrittellä tunnin tarkkuudella. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 79.)

Porrasmallit

Porrasmallissa lasketaan ensin asiakasmaksulain 7 a §:n mukaan perheelle kokopäivähoidon maksu perheen tulojen ja koon mukaan. Osa-aikaisen hoidon maksu laskettaisiin prosentteina kokopäivähoidon maksusta. Prosentti vastaisi sitä, kuinka paljon hoitoaika olisi prosentteina kokopäivähoidon maksusta. Prosenttien määräytymiseen vaikuttaisi se, mistä tuntimääräisestä hoitoajasta alettaisiin periä kokopäivähoidon maksua. Jaosto teki laskelmia kolmen eri porrasmallin mukaan siten, että tihein väli oli 10 tunnin välein, seuraava vaihtoehto oli 20 tunnin välein ja kolmas 30 tunnin välein. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 78.)

Porrasmallissa oleellista on se, kuinka väljät tai tiheät portaat mallissa ovat. Tiheämmässä portaikossa on enemmän valinnanmahdollisuutta ja maksuissa joustoa. Väljemmässä portaikossa saavutetaan vähemmän joustoa. Jaoston laskelmat 30 tunnin välein vastaa eniten nykyisin monissa kunnissa käytössä olevia maksuja, joten se ei juuri muuttaisi nykytilannetta monessa kunnassa. Porrasmalleissa tulee arvioida hoidon tarve kuukausitasolla, mutta malli jättää vaihteluväliä hoitoajan muutoksille tuntihintamallia enemmän. Mitä väljempi porrasmalli on, sitä vähemmän on tarvetta asiakasmaksujen muutoksille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 80.)

Porrasmallin valinnassa tulee määritellä, mistä tuntimäärästä (7, 8 vai 9) aletaan periä kokopäivähoidon maksua. Alhaisempi tuntimäärä on kunnille edullisempaa asiakasmaksutuottojen suhteen. Asiakkaiden kannalta edullisempaa, että kokopäivähoidon maksun raja asetetaan mahdollisimman korkeaksi. Tällöin maksujärjestelmä porrastaa myös korkeita tuntimääriä ja on nykyistä järjestelmää joustavampi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 80.)

Tornion vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa otettiin kokeiluna käyttöön tuntiperusteinen päivähoitomaksu ajalle 1.1.–31.7.2014. Päivähoitomaksu perustui enakkoon varattuihin tunteihin ja vähintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Lapsen hoitoajan ylittäessä varatut tunnit, perittiin seuraava maksuluokka. 1.8.2014 Tornion

kaupunki otti käyttöön uuden muokatun maksuporrastuksen kaikkiin päivähoitopaikkoihin.

Liperin kunnassa tuntiperusteinen päivähoitomaksu otettiin esiopetuksessa käyttöön kokeiluluontoisesti jo vuonna 2005. Vuonna 2012 uudistus laajeni perhepäivä- ja vuorohoitoon ja vuoden 2013 elokuusta lähtien kaikkiin palvelumuotoihin, jolloin vanhempien toivomuksesta maksuluokkia lisättiin ja liukumat tuntimäärissä poistettiin.

2.4 Kehittämishankkeen tutkimuskysymykset ja aineistot

Kehittämishankkeen sisältää selvitystyön Kemin kaupungin varhaiskasvatukselle. Selvitystyön esivalmistelu alkoi ideoinnista yhdessä Kemin päivähoiton johtajan kanssa. Pohdimme yhdessä, mikä aihe vaatisi selvitystyötä. Päädyimme tuntiperusteisen päivähoitomaksun vaikutusten selvittämiseen, sillä käyttöön suunnitteilla oleva maksujärjestelmä on hyvin ajankohtainen asia myös Kemissä. Kokemusta tuntiperusteisesta päivähoitomaksusta löytyy Tornion, josta aineisto voitiin kerätä. Tornion päivähoiton asiakkaat ja työntekijät osallistuivat opinnäytetyöni toteutukseen vastaamalla kyselyyn, jolloin hankkeen kansalaislähtöisyys toteutui. Toiveena on, että selvitystyön kautta saaduista tuloksista hyötyvät tilaajan lisäksi myös kohderyhmänä olevat päivähoiton asiakkaat ja henkilökunta. Tilaajalla on mahdollisuus vaikuttaa uuden toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, jotta se vastaa mahdollisimman hyvin kohderyhmän tarpeita. (Rissanen 2002, 15–53.)

Tarve uuden päivähoitomaksujärjestelmän tutkimiseen nousi Kemin päivähoiton johtajan toimesta. Kehittämishankkeen tarkoituksena on selvittää päivähoitomaksu-uudistuksen vaikutuksia perheiden, varhaiskasvatuksen työntekijöiden sekä palvelun järjestäjän kannalta. Tavoitteena on löytää kokemuksen kautta esille tullutta tietoa järjestelmän toimivuudesta. Tavoitteellista olisi, että selvitystyöni kautta hankittua tietoa voisi käyttää hyödyksi käytännössä ja päätöksenteossa.

Tutkimuskysymys on:

1. Mitä tuntiperusteinen päivähoitomaksu muuttaa perheiden, päivähoiton työntekijöiden ja palvelun järjestäjän kannalta?

Taulukko 4. Tiedonkeruu ja tutkimusaineisto

Aineisto	Kohde	Määrä	Toteutusajankohta
Web-kysely	Vanhemmat	45	4.-18.4.2014
Web-kysely	Työntekijät	15	20.5.–8.6.2014
Alkukysely	Virkamiesjohto	3	30.10.–17.11.2014
Täydentävä haastattelu	Virkamiesjohto	3	18.–19.11.2014
Maksuluokka-aineisto	Kuntia, joissa maksuluokat käytössä	4	2014

Kehittämishankkeeni aineistonkeruu tapahtui vuoden 2014 aikana. Tutkimusaineisto koostuu kahdesta sähköisestä webropol – kyselystä, sähköpostilla kerätyistä alkukyselyistä sekä täydentävistä puhelinhaastatteluista. Lisäksi aineistona on käytetty eri kuntien maksuluokkia. Taulukossa 4 on kuvattu aineiston laatu, kohde, määrä ja ajankohta.

Aineiston ensimmäinen osa on sähköinen Webropol – kysely Tornion vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmille. Kyselyyn vastasi 45 perhettä (N 187). Vastausprosentti oli 24. Kyselyn ohjeistus ja kysymykset löytyvät liitteenä (liite 1 ja 2).

Aineiston toinen osa on sähköinen Webropol – kysely Tornion vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa työskenteleville lastentarhanopettajille, lastenhoitajille ja perhepäivähoitajille. Kyselyyn vastasi 15 työntekijää (N 49), joista 4 oli vuorohoidon työntekijöitä (N 20) ja 11 perhepäivähoitajia (N 29). Vastausprosentti oli 31. Kyselyn ohjeistus ja kysymykset löytyvät liitteenä (liite 3 ja 4).

Aineiston kolmas osa on virkamiesjohdolle suoritetut alkukyselyt sähköpostin välityksellä. Kyselyn kohteeksi valikoitui kolme varhaiskasvatuksen johtavassa asemassa olevaa henkilöä; hankkeen tilaajana toimivan Kemin kaupungin päivähoiton johtaja, Webropol – kyselyjen mahdollistajana toimivan Tornion kaupungin päivähoiton päällikkö sekä tuntiperusteisen päivähoitomaksun pilottikaupunkina toimivan Liperin kunnan varhaiskasvatuksen johtaja. Kaikki kolme varhaiskasvatuksen johtavassa asemassa olevaa virkamiestä vastasi alkukyselyyn. Kyselyn ohjeistus ja kysymykset löytyvät liitteenä (liite 5).

Aineiston neljäs osa on täydentävät puhelinhaastattelut edellä mainituille virkamiesjohdossa oleville henkilöille. Täydentävillä haastatteluilla haluttiin syventää tiedonhankintaa. Haastattelun runko muodostui alkukyselyssä olevien kysymysten perusteella.

Lisäksi tiedonkeruussa käytin maksuluokka-aineistoa eri kuntien internetsivuilta. Kyseiset maksuluokat koostuvat Liperin kunnan, Tornion kaupungin, Jyväskylän kaupungin sekä Valkeakosken kunnan tuntiperusteisen päivähoitomaksujärjestelmistä.

3 TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS

3.1 Varhaiskasvatuksen laatu

Laatua voidaan tarkastella ilmiönä, joka rakentuu tietyistä osatekijöistä. Varsinaisen sisältönsä laatu saa vasta sen jälkeen, kun pohditaan, minkälaista varhaiskasvatustoiminnan tulisi olla suhteessa eri tekijöihin; millaista on laadukas yhteistyö vanhempien kanssa tai laadukas oppimisympäristö ja niin edelleen. Näin varhaiskasvatuksen laatu kytkeytyy käytännön varhaiskasvatustoimintaan ja sille asetettaville laadun määritteille, joiden kautta pyritään erottamaan hyvä laatu huonosta. Laadulle ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa ja objektiivista määritelmää. Laatu on aina suhteellista riippuen määrittäjän omista intresseistä, uskomuksista, arvoista, tarpeista ja pyrkimyksistä. Laatuun liittyvien erilaisten näkökulmien ja määrittelytapojen ymmärtäminen on kuitenkin välttämätöntä silloin, kun olemme kiinnostuneita laadun kehittamisestä. (Hujala ym. 1999, 54–55.)

Toimivan päivähoiton laatuvaatimukset voivat vaihdella huomattavasti riippuen siitä, kenen näkökulmasta ja tarpeista laatua tarkastellaan. Mikäli päivähoiton laadun saisivat määrittää vain ne henkilöt, joille taloudellinen menestys ja kansantalouden kilpailukyky ovat tärkeimpiä arvoja, olisi hyvä päivähoito rakennettava nopeuttamaan nuorten työelämän palvelukseen siirtymistä. Laajaa kansakunnan hyvinvointia ajatteleville tahoille päivähoiton pitäisi edustaa elämänkaaren kattavaa oppimista ja valmistaa lasta oppimaan laadukkaasti, halliten syväoppiminen. Lapsilta kysyttäessä, heille tärkeitä päivähoitossa ovat toiset lapset, mukavat leikit, hyvä ruoka ja kivat hoitajat. Vanhemmat puolestaan toivovat lapsellensa hoitopaikkaa, jossa joustetaan aukioloajoissa ja jossa annetaan vakuuttava vaikutelma siitä, että he voivat jättää lapsensa turvallisin mielin päiväkotiin. Kotiäiti sen sijaan haluaisi saada leikki-ikäiselle lapselleen puoleksi päiväksi virikkeitä tarjoavan ja leikkitovereita pullollaan olevan kasvuympäristön päiväkodista. Kaupunginisät haluavat tarjota kuntalaisilleen riittävän laadukkaan, silti kunnalle taloudellisesti edullisen päivähoitojärjestelmän. Ensimmäisen luokan opettaja voi puolestaan kiinnittää huomiota siihen, mistä päiväkodista tulee kouluun eniten lukutaitoisia, minkä päiväkodin lapsia hän joutuu kovasti opastamaan

lukutaidon omaksumiseksi. Päivähoidon henkilöstölle on tärkeää saada tuntee tekevänsä hyvää työtä, saada tuntee työtovereiden kanssa työn iloa ja onnistumisen kokemuksia lasten pienten, mutta tärkeiden kehitysaskelien tullessa ilmi. Päiväkodin johtajan tulee löytää kaikille kaupunginosassa asuville perheille tarvittavat päivähoitopaikat. Terveyskeskuspsykologia puolestaan huolestuttaa, pärjääkö puheen kehityksen häiriöistä kärsivä lapsi päiväkodin suuressa lapsiryhmässä. Päivähoidon laatuvaatimukset ovat moninaisia ja hyvin erilaisia riippuen vaatimuksia asettavan henkilön näkökulmasta. (Keskinen 2002, 218–219.)

Varhaiskasvatuksen laatua voidaan jäsentää tietyillä laatutekijöillä, joita löytyy varhaiskasvatustutkimuksen ja teorian kautta. Niiden avulla rakentuu tietynlainen käsitys siitä, minkälaista varhaiskasvatuksen tulisi olla suhteessa eri tekijöihin, jotta lapsi kasvaisi, kehittyisi ja oppisi parhaalla mahdollisella tavalla. Toinen keskeinen näkökulma laadun määrittelyssä on kulttuurisesti muotoutunut päivähoitojärjestelmämme, jota ohjaa tietyt lait ja asetukset. Niiden kautta rakentuvat ohjeet ja vaatimukset sille, minkälaista varhaiskasvatuksen laadun tulisi olla minimissään. Suomessa näitä keskeisimpiä asiakirjoja laatuvaatimusten taustalla ovat päivähoitolaki- ja asetus, lastensuojelulaki- ja asetus sekä sosiaalihuoltolaki- ja asetus. Suomi on myös ratifioinut Lapsen oikeuksien sopimuksen ja sitoutunut näin turvaamaan siinä esitettyjen asioiden toteutumisen suomalaisen lapsen arjessa. Lainsäädännön kautta tulevat päivähoiton laatuvaatimukset ovat ehdottomia. Niillä ohjataan päivähoiton toteutumista ja ne sitovat päivähoiton toimimaan siten, että laatuvaatimukset täyttyvät. Lisäksi päivähoiton sisällöllistä ohjeistusta varten on laadittu Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002), Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2010). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on luonteeltaan informaatio-ohjausta, mikä ei velvoita. Sisällöllisenä ohjenuorana se on kuitenkin laajasti omaksuttu varhaiskasvatuksen laatua ohjaavaksi johtamisen välineeksi. (Hujala ym. 1999, 55–56, 60; Fonsén 2014, 19–20.)

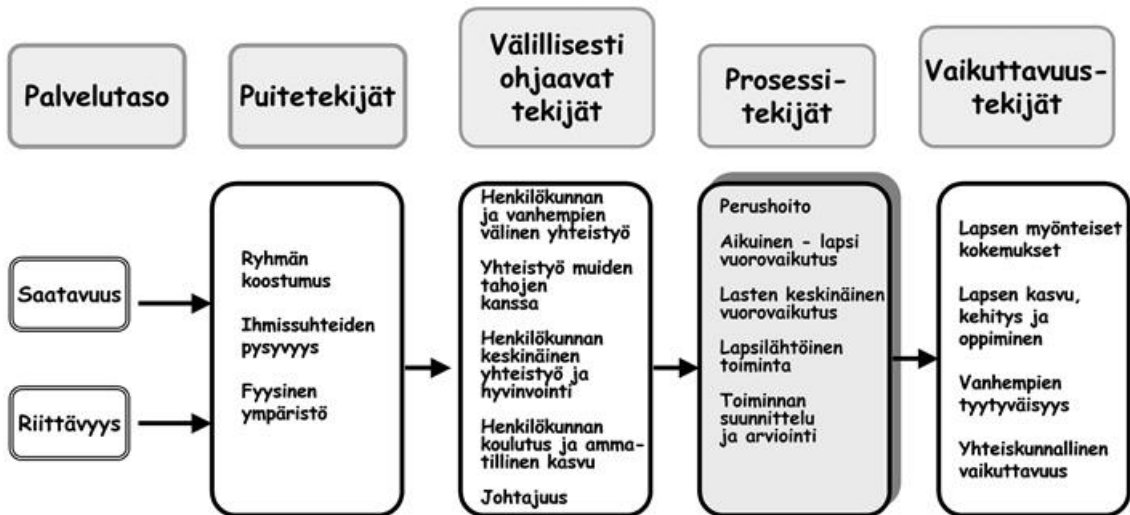
Varhaiskasvatuksen laadunhallinta on osa jokapäiväistä työtä, johon liittyy varhaiskasvatuksen perusteiden pohdinta, arviointi ja kehittäminen. Jokaisella yksiköllä

on juuri sille ominainen tapa toimia, arvioida ja kehittää toimintaansa. Lasten, vanhempien ja henkilökunnan kanssa yhdessä tapahtuva toiminnan perusteiden pohdinta antaa hyvän pohjan laadunhallinnan toteuttamiselle sekä eri toimijoiden sitoutumiselle jatkuvaan laadunhallintatyöhön. Yhteisen laadunhallintatyön kautta lisätään asiakkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa varhaiskasvatukseen kehittämiseen. Varhaiskasvatukseen laadunhallintaan liittyy myös oleellisesti julkishallinnon voimavarojen kohdentaminen ja käytötapa. Keskeisimpänä lähtökohtana voidaan valtakunnallisen laadunhallinnan kannalta pitää pyrkimystä järjestää asiakkaiden ja väestön kannalta tasalaatuista ja hyvää palvelua käytettävissä olevin voimavaroin. Olennaista on palvelujärjestelmän toimivuus ja niiden kyky vastata tasapuolisesti koko väestön palvelutarpeisiin. (Hujala ym. 1999, 56–57.)

Laadunarvioinnin tehtävänä on kontrolloinnin lisäksi viestittää päättäjille, että laadun minimitaso toteutuu. Tämä edellyttää laatuvaatimusten konkretisoimista laatuksiteereiksi, joilla toiminta on arvioitavissa. Paikallistason kehittämistoiminnassa kukin yksikkö valitsee omaan toimintaansa ja paikallisiin olosuhteisiin soveltuvat laatuavoitteet yleisistä laatuavoitteista, jotka perustuvat senhetkiseen tutkimus- ja teoretietoon. Laatuavoitteet ovat ideaaleja, joita kohdin pyritään. Niiden avulla pyritään vahvistamaan varhaiskasvatusta koskevan tutkimustiedon hyödyntämistä päivähoidon päätöksenteossa ja arjessa. Laatuavoitteet myös konkretisoidaan paikallistasolla sellaisiksi laatuksiteereiksi, joiden avulla käytäntöjä ja toimintaperiaatteita voidaan arvioida. Laatuksiteerit muodostetaan konkreettisiksi lausekkeiksi, joiden avulla voidaan erottaa hyvä laatu huonosta ja arvioida kuinka lähellä tai kaukana yhdessä asetetuista tavoitteista ollaan. Laatuksiteerien toteutumista voidaan arvioida yhdessä sovitulla tavalla, kuten toiminnan havainnoimisella tai tekemällä asiakaskyselyjä. Arvioinnissa tähdätään omasta toiminnasta oppimiseen ja toiminnan kehittämiseen. Parhaassa tapauksessa sekä laadunmäärittelyyn että arviointiin osallistuvat kaikki ruohonjuuritason avaintahot – henkilöstö, vanhemmat ja lapset. Paikallishallinnon ja lähihallinnonalojen osallistuminen myös toimintaa kehittävään laadunhallintatyöhön on keskeistä. Eri avainryhmien yhteistyöllä yksiköt pyrkivät kohti määrittelemäänsä laadun ihannetasoa. (Hujala ym. 1999, 58–62.)

Laadunarviointi tekee varhaiskasvatuksen tavoitteet ja toteuttamisen näkyväksi. Sillä saadaan esille, mitä varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä, miten lapsiin suhtaudutaan ja minkälaisia pedagogisia käytäntöjä toteutetaan. Laadunarvioinnilla mahdollistetaan vanhempien osallistuminen kasvatusta koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon. Sen avulla perheet, päivähoitohenkilöstö sekä hallinto saavat yhteisen perustan ja käsitteet keskustella päivähoitokasvatuksesta, sen tavoitteista, vahvuuksista ja kehittämishaasteista. Vanhempien ollessa mukana toiminnan arvioinnissa, tulevat he osallisiksi lapsensa elämään päivähoitossa ja siihen vaikuttajina. Laadunarviointi toimii yhteistyön, johtajuuden ja ohjausjärjestelmän välineenä päivähoitossa. Se on päivähoitotoiminnan ja siellä tapahtuvan kasvatustoiminnan kehittämistyön perusta. Sillä mahdollistetaan kentän äänen välittyminen päätöksentekoon. (Hujala & Turja 2002, 44–45.)

Monia koulukuntia on syntynyt laadun ja sen arvioinnin ympärille. Osa on sitä mieltä, että laatu on ainoastaan subjektiivinen asia, eikä sitä voida lainkaan määritellä eikä arvioida. Osa puolestaan on sitä mieltä, että laatua voidaan arvioida, mutta vain päivähoitotoiminnan tavoitteiden pohjalta. Professionaalisen paradigman edustajat puolestaan sanovat, että arviointi perustuu asiantuntijätietoon. Inklusiivinen laadunarvioinnin paradigma haastaa edellä olevat näkökulmat laatukseskusteluun. Siinä otetaan huomioon samanaikaisesti sekä päivähoitotoiminnan tavoitteet, asiantuntijätieto sekä se tosiasia, että laatukäsitykset ovat aina myös kulttuurisia ja subjektiivisia. (Hujala & Turja 2002, 46.)

Kuvio 5. Päivähoidon laadun arviointimalli (Hujala ym. 1999, 77)

Päivähoidon laadunarvioinnin lähtökohtana on palvelutason arviointi eli se, onko päivähoitoa riittävästi ja saatavilla. Hujala-Huttusen mallin mukaan (kuviokuva 5) päivähoitoa laadun tarkasteltaessa voidaan erotella neljä näkökulmiltaan erilaista laatutekijää. *Puitetekijät* toimivat ehtoina laadullisen kasvatuksen toteutukselle. Toiminnallisesti laatua säätelevät *välilliset tekijät*, *kasvatusprosessiin* liittyvät tekijät sekä *vaikuttavuustekijät*. Näiden kaikkien tekijöiden laatua voidaan tarkastella erikseen ja yhdessä nämä muodostavat kokonaisvaltaisen laadun arvioinnin kehyksen. Hujala-Huttusen rakentamassa mallissa laatutekijöiden oletetaan olevan toisistaan riippuvaisia siten, että laadukkaiden vaikutusten edellytyksenä on laadukas prosessi, joka ohjautuu välillisesti vaikuttavista tekijöistä ja on viime kädessä puitetekijöiden säätelemä. (Hujala ym. 1999, 77.)

Puitetekijät säätelevät päivähoitoa laadun ja niiden edellytyksenä ovat palvelutason liittyvät palvelun riittävyys ja saatavuus. Puitetekijöitä mallin mukaan ovat ryhmän koostumus, ihmissuhteiden pysyvyys, fyysinen ja psyykinen turvallisuus sekä päivähoitotilojen toimivuus. Välilliset tekijät säätelevät toiminnan laatua ja prosessitekijät puolestaan liittyvät keskeisesti kasvatusprosessiin ja kasvatusvuorovaikutuksen laatuun. Välilliset tekijät ovat kasvatusprosessin suunnitteluun ja ohjaamiseen sekä henkilöstön osaamiseen liittyviä laatutekijöitä.

Välillisesti ohjaavat tekijät sisältävät myös henkilöstön ja vanhempien kasvatusyhteistyön näkökulman sekä työyhteisön ja siihen liittyvän tiedonkulun. Prosessitekijöissä toiminnan arviointi painottuu lasten osallisuuden ja lapsilähtöisyyden teemoihin. Vuorovaikutukseen liittyvät asiat, niin lapsen ja aikuisen välinen kuin lasten keskinäinen vuorovaikutus, kuuluvat keskeisinä laatutekijöinä prosessitekijöihin. Prosessitekijät ovat suoraan vaikuttamassa siihen, mitä varhaiskasvatus voi parhaimmillaan lapselle ja yhteiskunnalle antaa. Ne määrittävät keskeisesti sen, mitä vaikutuksia päivähoidolla on lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen sekä miten lapsi kokee päivähoitossa olon ja mitä muistoja lapselle jää omista päivähoitoajoistaan. Vaikuttavuustekijät puolestaan kuvaavat tuotoksen tasoa ja laatua. Laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan vaikutuksena ja tuloksena syntyy lapselle myönteisiä kokemuksia; lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii ja vanhemmat ovat tyytyväisiä. (Alila 2013, 50–51; Parrila 2002, 57.)

Varhaiskasvatuksen laadun, johtajuuden ja työhyvinvoinnin välillä on kiinteä yhteys toisiinsa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö, joka kokee työnsä merkitykselliseksi ja mielekkääksi sekä laadukkaasti toteutetuksi viihtyy työssään. Työhyvinvointi ja työssäviihtyminen kannustavat henkilöstöä ja luovat varhaiskasvatuksen laadukkuudelle oleellisen tärkeän ja hyvän ilmapiirin. Varhaiskasvatustyön laadukas toteuttaminen ja henkilöstön työhyvinvointi edellyttävät koko organisaatiolta jaettua näkemystä perustehtävästään ja sen edellytyksistä. Laadukas kasvatustyö ja henkilöstön osaamisen kehittäminen edellyttävät korkeaa kollektiivista tietoisuutta organisaation suunnasta, keinoista ja visiosta. Lisäksi toiminnan jatkuva arviointi on ensiarvoisen tärkeää. (Hujala & Fonsén 2009, 4.)

Laadukas varhaiskasvatus tarvitsee laadukasta johtajuutta. Työntekijät, jotka tekevät laadukasta työtä varhaiskasvatuksen parissa, vaativat siihen ohjausta ja tukea. Jotta laatua voidaan kehittää johtajuuden avulla, edellyttää se johtajuuden systemaattisuutta siten, että johtajuus tavoittaa koko työyhteisön. (Hujala & Fonsén 2009, 6.)

Puhuttaessa laadusta varhaiskasvatuksessa, on pedagogisella johtajuudella keskeinen sija kasvatusyhteisön johtajuudessa. Pedagoginen johtajuus näyttäytyy laajana

varhaiskasvatuksen aseman ja arvostuksen, laadukkaan varhaiskasvatuksen sekä lapsen aseman puolesta puhumisena. Pedagoginen johtajuus on varhaiskasvatuksen voimavara ja parhaimmillaan se on jaettua vastuuta laadukkaasta varhaiskasvatuksesta kontekstin eri tasoilla. Elina Fonsén kertoo väitöskirjassaan pedagogisen johtajuuden rakentuvan viiden osatekijän varaan; arvoon, kontekstiin, organisaatiokulttuuriin, johtajan ammatillisuuteen ja substanssin hallintaan. Keskeisiksi voimavaroiksi nousevat riittävät aineelliset ja henkilöstöresurssit toiminnalle, organisaation ylätasoin luottamus sekä henkilöstöjohtamisen ja pedagogiikan johtamisen taidot. (Fonsén 2014, 6; Hujala & Fonsén 2009, 6.)

Jaetun johtajuuden näkökulma näkyy pedagogisen johtajuuden ymmärtämisenä organisaation toimijoiden jaettuna vastuunkantona organisaation päämäärien laadukkaasta toteuttamisesta sekä yhteisen ymmärryksen luomisena sen perustehtävästä ja sitä määrittävistä arvoista. Tämä ei kuitenkaan sulje pois johtajan päävastuuta johtamiensa yksiköiden pedagogiikasta. Johtajan on kannettava esimiesasemastaan käsin vastuu johtamiensa yksiköiden toiminnan laadusta ja siten myös johtajuuden jakamisen prosessista, vaikka johtajuus onkin jaettua. Pedagoginen johtajuus on katsomista arjen käytänteitä kokonaisvaltaisesti ja talouden haasteista huolimatta toimimista varhaiskasvatuksen laadun ylläpitäjänä sekä hyvän lapsuuden puolestapuhujana. (Fonsén 2014, 27.)

Menestyksekkään johtajuuden takana on jaettu johtajuus. Se on yhteistä oppimisprosessia, jonka kautta muodostuvat yhteiset tavoitteet ja arvot. Jaettua johtajuutta voidaan kuvata jaettuna asiantuntijuutena, jolla on positiivista vaikutusta organisaation kehittämiseen ja muutokseen. (Fonsén 2014, 34.)

Jaettu johtajuus on johtajuuden rakentumista koko organisaation vuorovaikutuksessa ja yhdessä tekemällä. Jaettua johtajuutta ei tarkastella yksittäisen toimijan tekoina, vaan toimintona, joka voidaan jakaa organisaation jäsenten kesken. Se on prosessi, jota kuvaa aito dialogisuus, toisten ajatusten kuuleminen ja uuden yhteisen todellisuuden rakentaminen yhdessä tekemällä. Siinä otetaan käyttöön ja kehitetään organisaation työntekijöiden inhimillistä pääomaa. (Fonsén 2014, 30, 33.)

3.2 Kansalaislähtöisyys asiakaspalvelujärjestelmässä

Kansalaisuuden kehittyminen liittyy kansalaisoikeuksiin, joista vastaa valtio lainsäädännöllään. Mikäli kansalaisen taloudellisessa tai sosiaalisessa turvallisuudessa on valtakunnan tasolla aukkoja, oletetaan kuntien täyttävän nämä. Kunta on velvollinen huolehtimaan kansalaisten oikeuksista ja tarjoamaan peruspalvelut. Alkujaan paikallisesti tarjotut palvelut, kuten lasten päivähoido, ovat valtiollistuneet ja myöhemmin lainsäädäntö on velvoittanut kaikkia kuntia tarjoamaan ne kuntalaisille. Paikallishallinto tarjoaakin yhä enemmän kansalaisten tarvitsemia palveluja, mahdollisuuksia ja oikeuksia, jotka kytkeytyvät pitkälti sosiaalisen kansalaisuuden alueelle. Monet sosiaalisen kansalaisuuden elementit, kuten sosiaaliset, sivistykselliset ja taloudelliset oikeudet konkretisoituvat siinä, millainen sosiaalinen vastaanottokyky paikallishallinnolla eli kunnalla on asukkaisiinsa nähden. Kunnan oman päätösvallan lisääntyminen ja valtionosuuksien kaventuminen liittyvät hyvinvointivaltion murrokseen. Paikallishallinto ratkaisee yhä enemmän valtiollisten päätösten tuottamia ongelmia ja vastaa kansalaisten hyvinvoinnista. (Niiranen 2002, 64–65.)

Tämän hetken suurimpia haasteita yhteiskunnassamme on syrjäytymisen ehkäiseminen. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että asiakkaan osallistumiselle ja osallistumaan opettelemiselle täytyy antaa tilaa. Osallistumisen opetteleminen voi lisätä ihmisen elämänhallinnan taitoja, ehkäistä syrjäytymistä omaa elämää koskevasta päätöksenteosta ja se saattaa vahvistaa tunnetta täysivaltaisesta kansalaisuudesta. Osallistuminen on oppimisen ja valtaistumisen mahdollisuutta kuin myös palveluasiakkuuden kautta toteutuvaa osallistumista ja poliittisiin oikeuksiin kytkeytyvää edustuksellista ja suoraa demokraattista prosessia. Ihminen saa erilaisia kokemuksia mukana olemisesta, vaikuttamisesta tai syrjäytymisestä sen mukaan, millainen rooli hänelle asiakkuudessa annetaan; nähdäänkö hänet toimenpiteiden kohteena, palvelua käyttävänä ja vaikuttamiseen oikeutettuna asiakkaana, markkinasuuntautuneena kuluttajana vai oman yhteisönsä tai yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä. Kuluttaja-asiakkaan ja kohdeasiakkaan mahdollisuudet saada äänensä kuuluville ovat erilaisia kuin kunta-kansalaisena kohdeltavan palveluasiakkaan

oikeudet. Käsitteet asiakas, kuluttaja ja palvelun käyttäjä saavat erilaisia merkityksiä eri ihmisillä eri yhteyksissä. (Niiranen 2002, 67–69.)

Asiakas tulisi nähdä palvelujärjestelmässä ensisijaisesti kansalaisena, ihmisenä. Kansalaista ei pidä muuttaa asiakkaaksi, vaan säilyttää kansalaisuus myös asiakkuudessa. Ihmisen oma asiantuntijuus ja omat kokemukset tulee huomioida, sillä muuten luottamus hyvinvointivaltion vakiintuneisiin käytäntöihin katoaa. (Rantanen & Toikko 2006, 405–406.)

Kehittäminen on tietoista pyrkimystä tehdä asioita entistä paremmin. Kehittäminen kuitenkin kannattaa aina, vaikka se sosiaali- ja terveydenhuollon nykyisessä resurssivajetilanteessa nähdään usein pelkkänä säästötoimenpiteiden etsintänä. Kehittämisen tulee olla aktiivista ja tietoista työskentelyä ja siihen tulee liittyä toisin tekemisen mahdollistaminen. Asiakslähtöisyyden kehittämisen pohjalla täytyy olla kartoitettuna asiakkaiden, kuluttajien ja palvelujen käyttäjien tilanne ja tarpeet. Palvelujen arvo perustuu aina heidän yksilöllisiin kokemuksiin. Asiakkaat ja heidän käyttäytymisensä on tunnettava hyvin, mikä edellyttää organisaatiolta paljon. (Stenvall & Virtanen 2012, 77, 100–101.) Sosiaali- ja terveystalouksia voidaan merkittäväällä tavalla uudistaa ja kehittää laadultaan paremmiksi ja kustannuksiltaan tehokkaammiksi ilman merkittävää lisäresursointia. Sosiaali- ja terveystalouksien tuottamisessa pitäisi saada enemmän aikaan vähemmällä. Kysymys ei ole pelkästään talousluvusta, vaan myös palveluiden sisällöllisestä uudistamisesta. Uudelleenajattelu edellyttää ennakkoluulotonta uudistushalua, muutoksen johtamisen taitoa, keskeneräisyyden sietämistä ja uudentyyppistä näkemyksellisyyttä kaikilta sosiaali- ja terveystalouksien toimijoilta, niin käyttäjiltä, tuottajilta kuin poliittisilta päätöksentekijöiltä. (Stenvall & Virtanen 2012, 21–23.)

Innovatiivisuus tarkoittaa uudistamis- ja kehittämishenkisyyttä, johon liittyy ajatus siitä, että vanhasta on luovuttava, jotta uutta voidaan luoda. Asiakslähtöisen tulkinnan näkökulmasta innovatiivisuus ja siihen läheisesti kytköksissä oleva luovuus, liittyvät rohkeuteen luoda uusia asiakkuuden merkityksiä ja ottaa uudentyyppinen asiakkuuden rooli. Ne organisaatiot, joissa kyetään vahvistamaan ja hyödyntämään luovuutta, eli

kekseliäisyyttä, omaperäisyyttä, kykyä tuottaa hyväksyttäviä ja uusia ratkaisuja, mahdollistavat innovatiivisuutta tukevan kulttuurin syntymistä. (Stenvall & Virtanen 2012, 107, 215.) Innovaatioiden avoimuus, asiakkaiden rooli ja verkostojen lisääntyvä merkitys ovat korostuneet voimakkaasti uusimmassa innovaatiokeskustelussa. Verkostomaiseen innovaatiotoimintamalliin kuuluu tietojen ja oivallusten vaihtaminen avoimesti eri toimijoiden kesken (Stenvall & Virtanen 2012, 171.)

Johtamisella on suuri merkitys asiakaslähtöisen palvelukulttuurin kehittämisessä ja edistämässä. Mikäli johto ei aidosti usko asiakaslähtöisyyden kehittämiseen ja asiakaslähtöisen toiminnan arvoon, peli on tavallaan menetetty, koska johto menettää uskottavuutensa nopeasti. Johtajat ovat symboleja, joiden esimerkillä on suuri arvo organisaatiossa. Innovaatioiden synnyttämisen johtamistaito liittyy siihen, että johdon on onnistuttava rakentamaan organisaationsa sisään maailma, johon henkilöstö haluaa kuulua ja jossa he haluavat intohimoisesti olla mukana. Uusien ajattelu- ja toimintatapojen käynnistämisen muutostyö edellyttää osallistavaa otetta johtamisessa, eli organisaation jäsenet on otettava mukaan arviointiin ja uudistamiseen. Johtajan on suuntauduttava relevanttiin toimintaympäristöön ja kyettävä toimimaan siellä, jotta hän havaitsee erilaiset muutostarpeet ja tältä pohjalta jatkuva uudistaminen mahdollistuu. Asiakaslähtöisyydestä ja asiakkuudesta puhuminen edellyttää myös toimintaa sekä johdon jalkautumista organisaation hierarkiassa ylhäältä alas. Tämä voisi tarkoittaa esim. ennakkoluulotonta halua kehittää foorumeita, joissa palvelun käyttäjät pääsisivät lausumaan mielipiteensä palvelujen toimivuudesta ja saisivat mahdollisuuden päästä kehittämään uusia palvelumalleja. Ei kuitenkaan riitä, että organisaation ylin johto edistää asiakaslähtöisyyttä, vaan samanlaisen ajattelun pitää vallita organisaatiossa kaikilla johtamisen tasoilla ylimmästä johdosta keskijohtoon ja edelleen lähiesimiestyöhön. Johtajuudella on kaksisuuntainen tehtävä asiakaslähtöisyyttä tukevan palvelukulttuurin kehittämisessä. Ensinnäkin johtaminen varmistaa, että katse suunnataan asiakkaisiin ja että organisaatio kykenee näkemään ja tunnistamaan asiakkaiden tarpeet palvelutuotantonsa perustana. Toiseksi johtajuuden tehtävänä on varmistaa, ettei asiakasnäkökulmaan sokeuduta eikä asiakkaiden tarpeita kuunnella liikaa, koska sekin saattaa aiheuttaa joutumista harhapoluille organisaation ydintehtävän

tai innovaatioajattelun kannalta. (Stenvall & Virtanen 2012, 158–159, 175–176; Haapola 2012, 32.)

Kansalaislähtöisessä näkökulmassa korostuu erityisesti herkkyys kuunnella kansalaisten ääntä ja tarpeita (Rantanen & Toikko 2006, 408). Palvelujen käyttäjien ja ammattiauttajien välinen suhde perustuu kaksisuuntaisen vuoropuheluun ja vuorovaikutukseen. On kuitenkin suuri merkitys sillä, kuullaanko vai kuunnellaanko palvelun käyttäjiä. *Kuulemisella* tarkoitetaan sitä, että asiakkailta kysytään mielipidettä esimerkiksi, miten kunta aikoo järjestää päivähoitopalvelut. Asiakkaat kertovat mielipiteensä ja organisaatio ottaa ne huomioon tai jättää ne huomiotta. *Kuunteleminen* puolestaan tarkoittaa sitä, että organisaatio todellakin arvostaa asiakkaiden mielipiteitä siitä, millaisia palveluja he saavat ja millaisia uusia palvelumalleja on suunnitteilla. Palvelun käyttäjien osallistuminen palvelutuotannon suunnitteluun ja toteutukseen edellyttää organisaatiolta muun muassa avoimuutta, kykyä sietää itseensä kohdistuvaa arvostelua ja negatiivista kritiikkiä. Palvelujen käyttäjien ja ammattiauttajien välillä tapahtuva aito osallisuus perustuu hedelmälliseen, avoimeen ja kaksisuuntaiseen vuorovaikutukseen. Mikäli vuoropuhelu palvelujen käyttäjien kanssa ei jostain syystä toimi, eivät myöskään johdon hienot tavoitteet asiakaslähtöisyydestä onnistu. Palveluja tuottavan organisaation ja asiakkaan välisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden kannalta pienilläkin yksityiskohdilla voi olla suuri merkitys. Esimerkiksi organisaation fyysiset tilat vaikuttavat siihen, millaiseksi palvelun käyttäjä kokee palvelutapahtuman. Usein ei tulla ajatelleeksi, kuinka ratkaisevasti odotustilojen interiööri vaikuttaa siihen, miten tervetulleiksi asiakkaat itsensä tuntevat. Tämä ei vaadi paljon taloudellisia resursseja, vaan hieman mielikuvitusta ja luovuutta. Myös asiakkaan kohtelias tervehtiminen riittää työntekijöiden avuliaisuuden vaikutelman syntymiseen. (Stenvall & Virtanen 2012, 162–165.)

Ideoiden keksiminen kehittämiseen ja uudistamiseen voi olla riippuvaista yksittäisistä työntekijöistä, mutta ideoiden muuttaminen käytännön tasolle edellyttää aina yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys ja siihen liittyvän vuorovaikutuksen voi päätellä esimerkiksi siitä, että yhteisön jäsenet luottavat toisiinsa, kannustavat, tukevat ja kunnioittavat toisiaan, kommunikoivat paljon ja dialogi on avointa, heillä on yhteinen

tavoite ja yhteiset arvot, yhteisössä vallitsee jaettu johtajuus, tehtävät ovat vastuutettu ja yhteisössä vallitsee työnjako. Työilmapiiri ja työyhteisön toimintatavat vaikuttavat paljon siihen, millaiset edellytykset työyhteisöllä on uudistua. Työympäristön kaikkien alueiden (fyysinen, henkinen ja sosiaalinen) pitää olla kunnossa, jotta uudistuminen ja kehittyminen on mahdollista. (Stenvall & Virtanen 2012, 203–205.)

Tuula Jäppinen kirjoittaa väitöskirjassaan; Kunta ja käyttäjälähtöinen innovaatiotoiminta, vuorovaikutteisesta ideaalimallista, jossa kunnan ja kuntalaisten kansalaiskeskeinen yhteiselämä johtaa uudistuneeseen paikallishallintoon. Siinä palveluprosessit ovat käyttäjälähtöisiä, jossa kansalainen on vastuuta ottava osallinen ja kunnan palvelujärjestelmä tukee kunnan kansalaistoimintaa. Tässä tulevaisuudenkuvassa korostuu kansalaisen oma vastuu ja vapaaehtoistyö. Kansalaisesta tulee objektin sijasta subjekti ja hänestä tulee vastuullinen palvelujen yhteistuottaja. Kuntalainen on luonnollisesti tässä ideaalimallissa mukana sekä paikallishallinnon päätöksenteko- että palvelutuotantoprosessissa. (Jäppinen 2011, 162.) Suomalaisessa sosiaalipolitiikan keskustelussa Marshallin kansalaisuuden teoria on ollut vuosien saatossa tavalla tai toisella läsnä, ja keskustelu on virinnyt nimenomaan kysymyksenä aktiivisesta kansalaisesta (Stenvall & Virtanen 2012, 143).

Missä määrin palvelun käyttäjä ja asiakas otetaan mukaan palvelujen suunnitteluun? Joissakin tapauksissa riittää, että asiakkaiden mielipiteitä kuullaan ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon. Osallisuus voi tarkoittaa mukanaoloa kansalaistoiminnassa tai vaaleissa äänestämistä. Joissakin tapauksissa puolestaan asiakkaat otetaan täysivaltaisina jäseninä mukaan palvelujen suunnitteluun ja valmisteluun. Osallistumismahdollisuuksia organisaatioiden kehittämistoimintaan on monenlaisia, kuten asiakaspalautteet, avoimet keskustelutilaisuudet, sidosryhmäyhteistyö (esim. vammais- ja vanhusneuvostot) sekä erilaiset asiakasraadit. Kaikissa näissä erilaisissa variaatioissa on kyse asiakkaiden osallistumismahdollisuuksien lisäämisestä ja jollakin tasolla palvelujen yhteistuotannosta. Palveluita ei suunnitella vain asiakkaita varten, vaan heidän kanssa. Joka tapauksessa osallistuminen ja aidosti kuunnelluksi tuleminen koetaan hyvin tärkeäksi. Kuntalaisten osallistaminen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen

vahvistaa kuntalaisten uskoa parempaan kuntademokratiaan ja antaa kuntalaisille mahdollisuuden tuoda oma näkemys kunnan kehittämiseen. (Stenvall & Virtanen 2012, 166, 183, 190; Rantanen & Toikko 2006, 406.) Beresford kirjoittaa myös palveluiden käyttäjien täyden ja tasa-arvoisen osallistumisen puolesta. Ainoastaan nykyisten ja tulevien palvelujen käyttäjien täysi ja tasa-arvoinen osallistuminen takaa sellaisen sosiaalipolitiikan, jota kansalaiset haluavat ja jota he myös tukevat. (Beresford 2001, 494, 509.)

Asiakaslähtöinen kehittäminen perustuu ajatukseen, että asiakas on oman hyvinvointinsa asiantuntija ja voimavara, jota kannattaa hyödyntää osana palvelujen kehittämistä. Asiakkaan omaa asiantuntijuutta korostava näkökanta tarkoittaa, että asiakas on aktiivinen toimija palvelutapahtumassa ja – tuotannossa, ei ainoastaan intervention kohde. Asiakkaat tietävät paljon paikallisista olosuhteista, tuntevat paljon ihmisiä, tuntevat tai ainakin yleensä tiedostavat omat ongelmansa ja hyvinvointivajeensa ja heillä on vähintään mielipide palvelutapahtumasta. Lisäksi asiakkaalla on usein käsitys tai jonkinlainen mielipide heitä palvelevan ammattiauttajan osaamisesta. Nämä asiat tekevät asiakkaiden asiantuntijuudesta merkityksellistä. (Stenvall & Virtanen 2012, 177–178.)

Kansalaislähtöisyys tulee toteutumaan hyvin uudessa tuntiperusteisessa päivähoitomaksujärjestelmässä. Vanhemmat saavat esimerkiksi mahdollisuuden varata lapsen hoitoaikamäärät oman perheen tarpeiden mukaan. Nykyinen osa- ja kokopäivähoitosysteemi ei kohtaa tarpeeksi hyvin perheiden tarpeita. Uudessa järjestelmässä vanhemmat voivat varata tarpeen mukaan sekä lyhyitä että pitkiä hoitopäiviä, joiden mukaan maksuluokka valitaan. Nykyinen järjestelmä ei tällaista mahdollisuutta tunne, vaan yhdenkin yli 5 tunnin hoitopäivän johdosta peritään koko kuukaudelta kokopäivämaksu.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Lähestymistapa

Kehittämishankkeessani toteutuu triangulatiivinen eli moninäkökulmainen tutkimusasetelma. Yhdistän hankkeessani erilaisia tiedonhankintamenetelmiä, joilla hankin tutkimusaineistoa. Hankkeessani toteutuu menetelmätriangulaation lisäksi aineistotriangulaatio, sillä käytän työssä eri aineistoja vastatessani tutkimuskysymykseen. Haastattelujen ja kyselyjen lisäksi hyödynnän tilastoja tutkimuksen tueksi. Tarkastelen siis kohteena olevan ilmiön eri puolia erilaisilla metodeilla parantaakseni kehittämishankeeni uskottavuutta. Tutkimusprosessin alkuvaiheessa käytän kyselyä saadakseni laajempaa tietoa ja myöhemmin haastatteluilla syvennän tietoa spesifimmäksi, joten hankkeessa toteutuu jaksottainen triangulaatio. (Hussein 2009, 3; Viinamäki 2007, 175–177.)

Termiä triangulatiivinen voidaan käyttää silloin, kun tutkimuksessa tarkastellaan ilmiötä yhdistäen kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia metodeja. Triangulatiivisesta tutkimusasetelmasta on tutkijoilla monenlaisia näkemyksiä. Joidenkin mielestä triangulaatio lisää laajempaa ja syvempää ymmärrystä ilmiötä kohtaan. Toiset taas mieltävät triangulaation eräänlaiseksi validiteetin mitaksi, mikä lisää tutkimuksen tarkkuutta ja sitä kautta tutkimuksen uskottavuutta. Sekä kvantitatiivisissa että kvalitatiivisissa metodeissa on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Yhdistämällä näitä metodeja saadaan mahdollisuus neutralisoida toisen metodin virheitä ja vahvistaa toisen metodin hyötyjä, jolloin parannetaan tutkimuksen tuloksia. (Hussein 2009, 2-4.) Triangulatiivisessa tutkimusasetelmassa oleva perustavoite on luotettavuuden lisääminen ja mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan saaminen. Systemaattinen laaduntarkkailu edellyttää tarkkaa ja totuudenmukaista raportointia tutkimuksen etenemisestä. (Viinamäki 2007, 176–177.)

Triangulatiivista tutkimusasetelmaa sovellettaessa on aineiston analyysivaiheessa tärkeää muistaa, mikä tavoite tutkimukselle on asetettu. Kehittämishankeeni tavoite edellyttää kvantitatiivisen menetelmän käyttöä, jossa tutkimusyksiköjä on paljon.

Tavoitteena on saada tulokseksi mahdollisimman kattava tieto muun muassa hoitoaikajärjestelmän vaikutuksesta lapsien hoitoaikoihin. Tästä syystä pidän ensisijaisena metodina kyselyä ja haastatteluilla on tutkimuksessa täydentävänä tarkoitus. Käyttäessäni sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää, voin poimia kummankin menetelmän hyötyjä ja neutralisoida virheitä. Näin saan nostettua tutkimustulosten uskottavuutta. (Hussein 2009, 6, 9-10; Viinamäki 2007, 188–189.)

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimusmenetelmässä tutkittavaa ilmiötä ja sen ominaisuuksia käsitellään numeroiden avulla. Ennen aineiston keräämistä, tutkittava asia täytyy operationalisoida ja strukturoida. Teoreettinen ja käsitteellinen aineisto tulee siis muuttaa sellaiseen muotoon, että tutkittava ymmärtää asian arkiymmärryksellään. Lisäksi tutkittava asia ja sen ominaisuudet tulee suunnitella ja vakioda ennen aineiston keräämistä. Määrällisen tutkimuksen ominaispiirre on mittaaminen, jossa tehdään eroja havaintoyksiköiden välille ja määritellään ero symboleilla. (Vilka 2007, 14–17.)

Kehittämishankkeessani käytän määrällisenä tutkimusmenetelmänä sähköistä webropol-kyselyä. Pyrin hankkeessani selvittämään muun muassa, miten vanhemmat ja työntekijät suhtautuvat uuteen hoitomaksujärjestelmään. Miten hoitomaksuporrastus vaikuttaa lasten hoitoaikoihin ja mitkä asiat uudistuksessa ovat oleellisimpia asioita huomioida. Tutkimusaiheeseen liittyy käsitteitä, mitkä tulen operationalisoimaan. Esimerkiksi tuntiperusteinen päivähoitomaksu on käsite, mikä pitää selventää, sillä termi on jo valmiiksi harhaanjohtava. Kyselyn kohdejoukon valitsen kokonaisotannalla, jossa kohdistan kyselyn kaikille Tornion vuoropäiväkodin ja perhepäivähoidon työntekijöille ja hoitolasten vanhemmille.

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Tyypillistä kuitenkin on se, että tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto hankitaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Ihminen on tässä tutkimuksessa tiedon keruun instrumenttina. Tutkija luottaa enemmän käymiinsä keskusteluihin ja havaintoihin tutkittavien kanssa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Lähtökohtana on aineiston yksityiskohtainen ja monitahoinen tarkastelu. Käytän

kvalitatiivisen tutkimusaineiston hankinnassa teemahaastattelua, mikä on tyypillinen laadullinen metodi. Teemahaastattelussa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. Keskityn varsin pieneen tarkoituksenmukaisesti valittuun kohdejoukkoon ja pyrin analysoimaan sitä mahdollisimman perusteellisesti. Ratkaisevaa ei olekaan aineistosta nousevan tiedon määrä vaan laatu. Laadullinen tutkimus antaa mahdollisuuden joustavaan suunnitteluun ja toteutukseen. Ilmiö tulee pyrkiä säilyttämään sellaisena kuin se on, manipuloimatta tilannetta, jolloin voidaan puhua pyrkimyksestä tavoittaa tutkittavien oma näkökulma. (Eskola & Suoranta 2001, 15–20; Hirsjärvi & Hurme 2004, 24; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 160–161.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, omaavat kokemusta tai tietoa tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87–88.)

Kehittämishankkeessani tulen haastattelemaan tiettyjen kuntien varhaiskasvatuksesta vastaavia, joilla on jo kokemusta tuntiperusteisen päivähoitomaksun käytänteistä. Esimerkiksi Liperin varhaiskasvatuksen johtajalla on kokemusta järjestelmän toimivuudesta jo vuodesta 2005 lähtien. Lisäksi haastattelen Tornion ja Kemin päivähoiton johtajia. Haastatteluilla pyrin tuomaan esille muun muassa sen, minkälaista hyötyä palvelun järjestäjät katsovat tuntiperusteisen päivähoitomaksujärjestelmän tuovan perheille, työntekijöille ja kunnalle.

4.2 Kohderyhmät ja mittarit

Kehittämishankkeeni kohderyhmänä ovat Tornion vuorohoidon ja perhepäivähoidon käyttäjät eli asiakkaat; hoitolapset ja heidän vanhemmat. Työntekijät ja varhaiskasvatuksen johtajat toimivat välittöminä kohderyhminä. Varsinaisen kohderyhmän saama hyöty voi toteutua vain sen kautta, miten välittömien kohderyhmien antamat palvelut paranevat. Konkreettisena lopputuloksena eli

välittömänä tavoitteena on saada selville tuntiperusteisen päivähoitomaksun mukanaan tuomia muutoksia lapselle, vanhemmalle, työntekijälle sekä palvelun järjestäjälle. Mittareina käytän vanhemmille ja työntekijöille kohdistettua kyselyä sekä varhaiskasvatuksen johtajille kohdistettua haastattelua. (Silfverberg, 37–41.)

Kysely toimii kehittämishankkeessani keskeisenä aineistonkeruun menetelmänä. Toteutan kyselyn tietokoneavusteisella Web-tiedonkeruun menetelmällä. Kyselyssä aineisto kerätään standardoidusti ja kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietystä perusjoukosta. Kyselyyn vastaavilta kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Menetelmänä kysely on tehokas ja taloudellinen silloin, kun tietoa kerätään suurten ihmismäärien toiminnasta, asenteista tai mielipiteistä. (Ahola 2007, 53; Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 119; Hirsjärvi ym. 2007, 188; Vilka 2007, 28.)

Ajoitus on yksi kyselyn tärkeimmistä asioista. Kyselyn ajoitus kannattaa suunnitella hyvin, jotta vastausprosentti ei jää sen vuoksi liian alhaiseksi. (Vilka 2007, 28.) Päivähoidossa kyselyn lähettämistä kannattaa välttää syksyn kiireiseen aikaan sekä joulun ja kevätjuhlien aikoihin. Toteutin kyselyn keväällä, jonka uskoin olevan suhteellisen hyvä ajankohta päivähoitoarjen kannalta.

Web-kyselyissä vastaajat tavoitetaan nopeasti ja kustannukset ovat kohtuullisia. Aineiston hallintaa helpottaa puolestaan se, ettei tutkijan tarvitse syöttää aineistoa havaintomatriisiin. Etuna on myös virheiden todennäköisyyden pieneneminen. Samalla tavalla kuin kaikki muutkin kyselytavat, myös sähköinen kysely edellyttää huolellista etukäteistyötä. Aihe tulee tuntea ja kysymysten eri versioita tulee kokeilla, muovata ja testata. (Ronkainen & Karjalainen 2008, 31.)

Kyselylomakkeessa käytin vaihtoehtovastauksien lisäksi valmiisiin vaihtoehtoihin perustuvia valintakysymyksiä, jotka voivat sallia useamman vaihtoehdon valinnan. Vastaaja valitsee parhaiten sopivan tai sopivat vastaukset valmiista vaihtoehdoista. Tällaisia kysymyksiä voidaan asettaa, kun tiedetään mahdolliset vastausvaihtoehdot etukäteen ja niitä on rajallinen ja hallittavissa oleva määrä. Lisäksi käytin kyselyssä avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat voivat vapaasti kirjoittaa mielipiteensä ja

käsityksensä asioista. Kysymysten tulee edetä loogisesti ja eri asiakokonaisuudet käsitellään teemoittain. Lomakkeen suunnittelussa tulee ottaa myös huomioon kysymysjärjestyksen vaikutus tuloksiin. Kysymysten tulkintaan voivat vaikuttaa aikaisemmat kysymykset. Pyrin pitämään kysymykset lyhyinä, ytimekkäinä ja helposti ymmärrettävinä sekä lähestymään aihetta vähitellen ja mahdollisimman neutraalisti. Vastausohjeiden tulee myös olla yksiselitteisiä ja selkeitä. Tavoitteena on, että kysymyksillä on sama merkitys kaikille vastaajille. Kysymysten tulee mitata sitä, mitä niiden on tarkoituskin mitata. (Ahola 2007, 56, 61; Ronkainen & Karjalainen 2008, 33–37.)

Tutkimukseen osallistujia tulee lähestyä avoimesti. Tutkimus ja sen tulosten käyttötarkoitus sekä vastausten käytön luottamuksellisuus ja tulosten julkaisutapa tulee perustella hyvin. (Ahola 2007, 67.) Saatekirjeessä (liite 1) kerroin vastaajille, että vastaamalla kyselyyn, he voivat tuoda mielipiteensä esille ja vaikuttaa siten Tornion ja Kemian varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseen. Kirjeessä toin esille myös, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset raportoidaan niin, ettei yksittäisiä vastaajia pysty tunnistamaan. Lisäksi kerroin opinnoistani sekä opintoihin liittyvän kehittämishankkeen tavoitteesta ja käyttötarkoituksesta.

Teemahaastattelu on toinen käyttämäni tutkimusmenetelmänä kehittämishankkeessani. Varhaiskasvatuksen johtajien ajatukset ja kokemukset sain parhaiten esille haastattelujen kautta. Eskolan ja Suorannan (2001, 85) mukaan haastattelu on tutkijan aloittamaa ja johdattellemaa keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelu on joustava tiedonhankintamenetelmä, jossa voin kysymyksiä toistaa, väärinkäsityksiä oikaista ja termejä selventää. Joustavuus tulee esille myös siinä, että haastattelussa keskustellaan vapaasti ja kysymysten järjestys voi tilanteen mukaan vaihdella. Tavoitteena haastattelussa on saada mahdollisimman kattava tietomäärä halutusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.)

Teemahaastatteluun mietin valmiiksi tiettyjä teemoja, joiden avulla halusin saada tarkempaa tietoa muun muassa siitä, mitä näkemyksiä varhaiskasvatuksen johtajilla on uudesta päivähoitojärjestelmästä ja miten muutos vaikuttaa heidän mielestään esimerkiksi perheen arkeen. Haastattelijana huolehdin siitä, että haastattelu eteni

tiettyjen keskeisten teemojen varassa ja kaikki etukäteen mietityt teemat tuli käytyä läpi jokaisen haastateltavan kanssa, vaikkakin kysymysten tarkka laajuus ja järjestys saattoivat vaihdella. Teemahaastattelu korostaa ihmisten omia tulkintoja asioista ja siinä halutaan saada tutkittavien ääni kuuluviin. (Eskola 2007, 33–35; Hirsjärvi & Hurme 2004, 48.)

Haastatteluteemoja lähdin miettimään monesta eri suunnasta. Tutkimuskysymyksistä aiheina esille nousi muun muassa muutokset lapsen hoitoajassa sekä uuden päivähoitomaksujärjestelmän mukanaan tuomia muita muutoksia. Teoriasta käsin nostin esille lapsen edun, sekä päivähoidon ja kodin antaman vaikutuksen lapsen arkeen. Halusin liittää teemoihin oman mielenkiintoni pohtia lapsen tarpeita, oikeuksia ja asemaa. Teemahaastattelussa on tavoitteena löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaisesti. Etukäteen mietityt teemat perustuvat aina tutkimuksen viitekehykseen. Esihaastattelujen tekeminen auttaa teemalistan tekemistä. (Eskola 2007, 39; Tuomi & Sarajärvi 2002, 77–78.)

Ennen varsinaista puhelinhaastattelua lähetin varhaiskasvatuksen johtajille sähköpostitse kyselyn, jossa toin esille tulevat haastatteluteemat. Kyselyn lähettämisestä oli jo etukäteen sovittu puhelimitse, jolloin olin kysynyt myös suostumukset tuleville puhelinhaastatteluille. Kyselyiden vastaukset saatuani kaikilta kolmelta johtajalta, sovimme puhelinhaastattelujen ajankohdat. Haastattelut olivat kestoaltaan 1 – 1,5 tuntia. Haastattelut olivat luonteeltaan avoimia, joissa kävimme läpi kaikki kyselyssä esille tulleet teemat.

4.3 Arviointi ja analyysi

Evaluaatio eli arviointi on prosessi, mitä tehdään koko kehittämishankkeen ajan. Arvioinnissa tehdään päätelmiä työn arvosta. Arvioinnin avulla myös kehitetään omaa toimintaa, oppimista. Perinteisesti evaluaatio on arviointia ja seurantaa, jolloin hankkeen toteutumista tarkastellaan tavoitteiden, tehokkuuden, vaikutusten ja hankkeen ohjaamisen näkökulmista. (Viirkorpi 2000, 39–41; Seppänen-Järvelä 1999, 90.)

Laadukas arviointi edellyttää hyvin harkittua tutkimusasetelmaa ja havaintoaineiston keräämistä, analyysiä ja tulkintaa (Robson 2001, 25).

Michael Patton määrittelee arvioinnin ohjelmien toimintojen, erityispiirteiden ja lopputulosten kokoelmaksi. Vaaditaan systemaattista tiedonkeruuta näistä aiheista, jotta voidaan tehdä arvioita ohjelmista, parantaa ohjelman vaikuttavuutta ja osallistua tulevaisuudessa toteutettavien ohjelmien suunnittelua koskeviin päätöksiin (Patton 1997, 23.)

Arviointi on

- analyyttistä – se käyttää tunnustettuja tutkimusmetodeja
- systemaattista – se on hyvin suunniteltua ja johdonmukaista
- luotettavaa ja toistettavaa – toisen arvioijan tulee samalla aineistolla ja samoilla menetelmillä päätyä samoihin tuloksiin
- käyttäjälähtöistä – se suuntautuu ohjelman kannalta tärkeisiin kysymyksiin, tarjoten hyödyllistä tietoa päätöksentekijöille. (Pääkkö & Makkonen 2003, 5.)

Arvioinnissa keskeinen mielenkiinto kohdistuu siihen, saavutetaanko työllä sille asetetut tavoitteet ja johtavatko aiotut toimenpiteet haluttuun lopputulokseen. Arvioinnissa muun muassa selvitetään, kuinka asetetut strategiset tavoitteet operationalisoitiin ja vietiin käytäntöön, kuinka palveluiden käyttäjien tarpeet huomioitiin, saatiinko halutut tulokset aikaan valituilla toimenpiteillä ja kuinka mallit ovat siirrettävissä käytäntöön. (Kuosmanen 2008, 79.)

Kehittämishankkeen kansalaislähtöisyys näkyy muun muassa siinä, ettei keskitytä pelkästään siihen, mitä halutaan tietää, vaan miksi halutaan tietää, mitä odotetaan löytyvän ja mitä tuloksilla saavutetaan (Immonen 2006; Choo 2001, 26).

Tulosten hyödyntäminen on opinnäytetyön mielekkyyden ydinkysymys. Ideana on tuottaa tavoitteeksi asetettua lisäarvoa, joka voidaan luovuttaa asiakkaalle tai siirtää muulla tavoin edunsaajan hyödyksi. Kokonaistuloksen kannalta on tärkeää, että tulokset siirtyvät mahdollisimman monelle hyödyksi; työn tilaaja, henkilöstö, vanhemmat ja

koko verkosto. Oman toimialan hyödyksi tulokset saadaan esimerkiksi tiedottamisen tai alan ammattilehdissä kirjoittamisen kautta. (Rissanen 2002, 142, 147; Viirkorpi 2000, 38.)

Kehittämishankkeeni evaluointistrategiana on monitahoarviointi. Keskeisenä periaatteena monitahoarvioinnissa on se, että arviointikohdetta tarkastellaan erilaisten arviointikokonaisuuksien ja intressiryhmien kautta. Monitahoarvioinnille tyypillinen laaja-alainen arviointinäkökulma toteutuu hankkeessani, sillä siinä korostuu mahdollisimman monipuolinen informaation kerääminen ja analysoiminen. Laaja-alaisessa arviointinäkökulmassa korostuu avainryhmien tiedontuottajan rooli, mikä käytännössä tarkoittaa, että arviointiprosessiin sisällytetään mahdollisimman monta, sekä arvioitavan kohteen toiminnan kannalta merkittävää, eri avainryhmää. Lisäksi siinä painotetaan myös muun kuin avainryhmien tuottaman informaation merkitystä, esimerkiksi tilastojen ja dokumenttien. Tällä arviointinäkökulmalla saadaan monipuolisen aineiston tuoma laaja kuva arviointikohteen toiminnasta. (Vartiainen 2007, 153; Ojala & Vartiainen 2006, 21–22.)

Monitahoarvioinnissa keskeinen tekijä on avainryhmien tunnistaminen. Perusmääritelmä avainryhmälle on yksinkertainen. Avainryhmiä ovat kaikki ne ryhmät tai yksilöt, joilla on intressejä arvioinnin kohteena olevaan toimintaan. (Vartiainen 2007, 160.) Kehittämishankkeeni avainryhmät ovat kaikkein luontaisimmat ryhmät, joiden tuottama informaatio on analyysin kannalta relevanttia. Hankkeessani olevista avainryhmistä vanhemmilla ja päivähoidon työntekijöillä on parasta informaatiota siitä, miten nämä ryhmät ovat maksu-uudistuksen ottaneet vastaan käytännössä. Kuinka tyytyväisiä uudistukseen ollaan ja mitä haasteita se on tuonut mukanaan. Kolmas avainryhmä on virkamiesjohto, jolla on erilaista näkemystä uudistuksen kokonaisvaikutuksista. Lisäksi he ovat keskeisessä asemassa arvioitavan uudistuksen toiminnan kannalta.

Avainryhmien motiivit osallistua arviointiin vaihtelevat, sillä eri avainryhmillä on erilaisia toiveita, tarpeita ja odotuksia toimintaa kohtaan. Avainryhmien motiivit voidaan jakaa kahteen pääluokkaan. Arviointiprosessiin voidaan osallistua

varmistaa omat intressinsä ja tarpeensa evaluoinnin kuluessa. Silloin avainryhmät edustavat yksilöllisiä motiiveja ja haluavat varmistaa, että evaluointiprosessissa analysoidaan heidän kannaltaan tärkeitä tekijöitä. Kehittämishankkeessani tähän pääluokkaan kuuluvat kyselyihin vastanneet vanhemmat ja työntekijät. Toiseen pääluokkaan kuuluvat avainryhmät voivat osallistua arviointiprosessiin siksi, että he haluavat tuoda esiin laajempia kulttuurisia tai sosiaalisia tekijöitä. Tähän ryhmään kuuluvat hankkeessani haastatteluun osallistunut virkamiesjohto. (Vartiainen 2007, 155–156.)

Avainryhmien välittämä arviointi-informaatio perustuu juuri niille kokemuksille ja näkemyksille, joita heillä on arvioinnin kohteena olevasta toiminnasta. Avainryhmien tuottama tieto on myös vahvasti sidoksissa omaan kontekstiinsa. Monitahoarvioinnissa asia ymmärretään niin, että sekä avainryhmien tuottama tieto että itse arvioinnin kohde ovat kontekstiinsa sidottuja. (Vartiainen 2007, 157–158.)

Vartiainen (2007, 158–159) kirjoittaa, kuinka kontekstisidonnaisuus on otettava huomioon tehdessä analyysia toiminnan vaikuttavuudesta. Arvioinnin ensimmäisiä vaiheita on selvittää ja ymmärtää, millaisessa toimintaympäristössä arviointikohde toimii. Monitahoarvioinnissa arvioitavan kohteen ja sen taustojen mahdollisimman laaja tuntemus on tärkeää. Lähtökohtana arviointiprosessin eteenpäin viemisessä toimivat ilmiön kontekstit. Luotettavan ja totuudenmukaisen arviointi-informaation saamisen edellytys on arviointikohteen laaja ymmärtäminen. Tämänlaiseen ymmärtämiseen tarvitaan sekä ilmiön teoreettista että käytännöllistä haltuunottoa. Kehittämishankkeeni luvussa kaksi olen käsitteellisesti määritellyt kontekstisidonnaisuuden, missä arviointikohde toimii. Luvussa syvennyn päivähoidon ja varhaiskasvatuksen määritelmiin, päivähoidon asiakasmaksuihin ja aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön. Luku kolme toimii teoreettis-metodologisena viitekehyksenä, jossa avaan varhaiskasvatuksen laatua sekä kansalaislähtöisyyden merkitystä asiakaspalvelujärjestelmässä. Hankkeeni arviointiprosessissa teorian roolina on toimia kohdespesifinä analyysikehikkona. Praktisen kontekstianalyysin tarkoituksena on asettaa arvioitava organisaatio, toiminta tai hanke osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Siinä otetaan huomioon järjestelmien ja ympäristön välinen vuorovaikutus. Esimerkiksi

julkisen toiminnan osalta praktinen kontekstianalyysi arvioi niitä reunaehtoja, joiden puitteissa arvioitava kohde tai toiminta toteutetaan. Tällaisia reunaehtoja voi olla esimerkiksi lainsäädäntö, resurssit, päätöksentekoprosessit tai muihin toimintaa välittömästi säänteleviin seikkoihin. Praktinen kontekstianalyysi toimii eräänlaisena nykyhetken haltuunottona tuottaen arviointiprosessiin tietoa, jonka avulla voidaan muodostaa kuva arviointikohteen toiminnasta arviointiprosessin alkaessa. Arviointikohteen ymmärtämisen käytännöllistä haltuunottoa lisää myös lähes 15 vuoden työhistoriani päivähoiton esimiestehtävissä.

Monitahoarvioinnin prosessissa evaluointi suoritetaan arviointikriteeristön avulla. Kehittämishankkeen avainryhmillä on laaja ymmärrys arvioinnin kohteen toiminnasta ja tämä ymmärrys on tarkoituksenmukaista välittää arviointiprosessin käyttöön. Arviointikriteeristön tulee tuottaa tietoa, joka on relevanttia tutkimusongelmien ratkaisemiseksi.

Taulukko 5. Hankkeen kriteeristö

Pääkriteeri	Alakriteeri	Kriteerin määrittely
Tuntiperusteinen päivähoitomaksujärjestelmä	Vaikutuksia asiakkaan näkökulmasta	Kriteerin avulla arvioidaan, millaisia vaikutuksia maksu-uudistuksella on vanhemmille ja lapsille.
	Vaikutuksia työntekijöiden näkökulmasta	Kriteerin avulla arvioidaan, millaisia vaikutuksia maksu-uudistuksella on päivähoidon henkilöstölle.
	Vaikutuksia palvelun järjestävän näkökulmasta	Kriteerin avulla arvioidaan, millaisia vaikutuksia maksu-uudistuksella on palvelun järjestäjälle.

Kehittämishankkeeni aineiston keruun peruslähtökohtana toimivat tutkimusasetelma ja arviointiprosessin kriteeristö (taulukko 5).

Praktinen arviointiasetelma konkretisoi kohteen toiminnan siten, että prosessi tuottaa arvioitavaa informaatiota. Tätä lähestymistapaa voidaan soveltaa esimerkiksi tilanteissa, joissa arvioidaan uutta toimintatapaa tai organisaation muutosprosessia. Analyysin tavoitteena on tällöin tuottaa evidenssiä siitä, miten muutokset ja uudistukset toimivat käytännössä. (Vartiainen 2007, 167–168.)

Aineiston analyysissä lähdin liikkeelle aineiston koodaamisella ja pilkkomisella teemoihin. Järjestin aineiston uudelleen näiden teemojen mukaan niin sanotulla leikkaa ja liimaa – menetelmällä. Käytin sisällönanalyysia, minkä avulla analysoin aineistoja systemaattisesti ja objektiivisesti. Tiivistin aineistot redusoimalla eli pelkistämällä keskeiset ilmiöt ja nostin ne esiin haastatteluista ja kyselyistä. Karsin aineistosta hankkeen kannalta epäolennaisen pois. Kokosin aineiston keskeisten teemojen ympärille, jotta sain kokonaiskäsityksen saamistani vastauksista. Etsin vastauksista sitaatteja, mitkä pelkistin yksittäisiksi sanoiksi tai lyhyiksi lauseiksi. Seuraavaksi klusteroin eli ryhmittelin, jossa etsin pelkistetyistä lauseista samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Yhdistin samaa asiaa tarkoittavat käsitteet omiksi ryhmiksi, jotka nimesin sisältöä kuvaaviksi alaluokiksi. Lopuksi abstrahoin, jonka perusteella muodostin teoreettisen käsitteistön. Abstrahointia jatkoin yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se oli aineiston näkökulmasta mahdollista. Viimeiseksi muodostin alaluokkia ja yläluokkia kuvaavan pääluokan. (Eskola 2007, 43–44; Tuomi & Sarajärvi 2002, 102–103.)

Valitsin kehittämishankkeeni kannalta kaikkein tärkeimmät ja kiinnostavimmat teemat ja lähdin analysoimaan niitä. Aineistoissa korostuvat teemat olivat; päivähoitomaksu, lapsen hoitoaika, varhaiskasvatuksen laatu ja pedagoginen haaste. Kaikista tärkeimmäksi teemaksi katsoin päivähoitomaksun, jonka analysoimisesta lähdin liikkeelle.

Vartiainen (2007, 168) mukaan monitahoarvioinnin olennainen piirre on tuottaa niin sanottuja arvolausekkeita, jotka konkretisoivat arviointituloksia. Kehittämishankkeeni analyysiluvun olen jakanut kuuteen moduuliin. Jokaisen moduulin osalta esitän arvolausekkeita erikseen hankkeen johtopäätöksissä. Lausekkeilla voin korostaa arviointiprosessissa esiin nousseita positiivisia ja negatiivisia elementtejä. Arviointi-informaation konkretisoiminen arvolausekkeiksi tekee tulosten omaksumisen helpommaksi. Tarkoituksena arvolausekkeilla on edesauttaa arviointitulosten hyödyntämistä.

Analyysiluvussa esitin sitaatein ja taulukoin aineisto-otoksia, joilla havainnollistin ja tiivistin hankkeen tuloksia. Aineisto-otokset esittelin tekstissä mahdollisimman havainnollisesti ja ymmärrettävästi. Analysoin otokset esittämällä niistä olennaiset havainnot ja suhteutin ne relevanttiin referenssikirjallisuuteen. Analyysiluvun järjestyksen mietin tarkkaan, sillä halusin analyysin etenevän loogisen juonen mukaisesti. Keskusteluttamismetodia hyödynsin eri triangulaatiotyypeillä saatujen tulosten toisiinsa kytkemisessä. Suhteutin keskenään kyselyjen vastauksista saatuja taulukoita, haastattelujen sitaatteja, tilastoja sekä teorian tietoa, jolloin teorian tieto seuraa ja tukee empiriaa.

4.4 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys on tutkimuksessa ja sen yhteiskunnallisessa tehtävässä kaikkea läpäisevä periaate, joka on läsnä tutkijan jokaisessa valinnassa. Hankkeen toteuttajana olen miettinyt tietoisesti tekemäni ratkaisujen kestävyys ja pohtinut niiden merkitykset sille todellisuuskuvalle ja seurauksille, joita hanke on tuonut tullessaan. Kaikissa valinnoissa olen eettisenä lähtökohtana pitänyt hankkeessa mukana olevien ihmisten oikeuksia ja heidän kunnioittamista. (Pohjola, 12, 18.)

Hankkeen eettiset kysymykset liittyivät esimerkiksi kyselyyn osallistuneiden anonymiteetin sekä vapaaehtoisuuden turvaamiseen. Kyselyyn oli mahdollisuus osallistua nettilinkin kautta ja se oli täysin vapaaehtoista. Tunnistettavia tietoja ei tullut

hankkeessa esille. Osallistujat saivat saatekirjeen etukäteen, josta he saivat tiedon, mihin ovat osallistumassa ja mihin tietoja käytetään.

Varhaiskasvatuksen johtajiin olin yhteydessä puhelimitse, jolloin kerroin hankkeen tavoitteista ja käyttötarkoituksesta. Puhelussa kysyin suostumuksen alkukyselyyn sekä siitä seuraavaan puhelinhaastatteluun osallistumisesta. Kaikki kolme johtajaa suostuivat haastateltaviksi ja antoivat myös luvan nimiensä käyttöön tulosten raportoinnin yhteydessä. Päädyin käyttämään raportissa johtajien kotikuntia ja ammattinimikkeitä. Tehtyäni aineistosta analyysin, lähetin luvun johtajien luettavaksi. Heillä oli mahdollisuus tarkistaa ja muokata tekstiä tarpeen mukaan. Tällä varmistin, että olin kirjoittanut asiat heidän tarkoittamallaan tavalla ja vältyn väärinkäsityksiltä.

Tutkimuseettiset periaatteet olen pitänyt mielessäni koko työni ajan. Kaikkien työvaiheiden aikana avoimuus ja rehellisyys ovat olleet tärkeimpiä periaatteitani. Muun muassa systemaattinen ja totuudenmukainen tulosten raportointitapa on tuonut hankkeelle luotettavuutta ja lukijalle mahdollisuuden ymmärtää tulokset yksiselitteisesti.

Olen pohtinut myös seuraamuseetiikan kysymyksiä, kuten, mitä varten ja keiden hyödyksi tulokset ovat. Olen tarkoittanut hankkeen neutraaliksi ja tästä syystä olen peilannut tuloksia kohteen alkuperäisiin lähtökohtiin eli valtioneuvoston rakennepoliittisen ohjelman tavoitteisiin. Lisäksi olen käyttänyt hankkeessa monitahoarviointiin perustuvaa triangulatiivista tutkimusasetelmaa. Monimenetelmäisyys, se, että arvioitavaa kohdetta kuvataan useiden erityyppisten aineistojen kautta tuo hankkeelle laatua ja luotettavuutta. Perustavoite on siis luotettavuuden lisääminen ja mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan saaminen. Useampien aineistojen analysoinnin ja useampien informanttien hyödyntämisen kautta muotoutuvaa kuvaa arvioitavasta kohteesta voidaan pitää oleellisesti kattavampana ja yleistettävämpänä kuin mikä on mahdollista yhden aineistotyypin varaan rakentuvassa arvioinnissa. Monitahoarviointi lisää tulosten luotettavuutta useamman näkökulman huomioimisen ansiosta. Olennaista hankkeessa on prosessien läpinäkyvyys ja perusteltavuus (Pohjola 2007, 28).

Kehittämishankkeeni tiedonhankintamenetelminä olen käyttänyt sekä haastattelua että kyselyä. Kysymysten asettelussa huomioin tarkasti termien yksiselitteisyyden ja ymmärrettävyyden, jotta haastateltavat ja kyselyihin osallistuneet ovat ymmärtäneet kysymykset samalla tavalla. Tämä lisää hankkeen validiutta ja vastausten vertailukelpoisuutta.

Käyttämäni lähdeviitteet olen tuonut selkeästi esille. Haastatteluista ja kyselyistä saamani vastaukset olen tuonut esille sellaisena, kuin ne on esitetty. Muun muassa huolellinen aineiston keruu, purkaminen ja esittäminen lisäävät työn reliabiliteettia.

5 PÄIVÄHOITOMAKSU-UUDISTUKSEN VAIKUTUKSIA

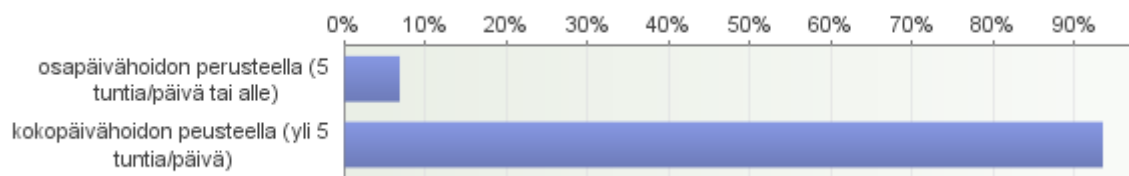
5.1 Maksuporrastuksen merkitys

Kunnissa on hyvin vaihtelevia käytäntöjä osa-aikaisen hoidon maksujen määrittelyssä, mikä asettaa lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan riippuen asuinkunnastaan. Osa kunnista määrittelee ainoastaan viisi tuntia kestävän osapäivähoidon maksun sekä esiopetuksen lisäksi järjestettävän päivähoidon maksut. Nykyinen osapäivähoidon asiakasmaksu on noin 60–65 prosenttia kokopäivähoidon maksusta. Nykyinen päivähoitomaksumalli ohjaa perheitä valitsemaan kokopäiväisen hoidon, koska osapäivähoidon maksu on monissa kunnissa suhteessa korkeampi kuin kokopäivähoidon maksu. Lisäksi osa-aikatyön takia tarvittavaksi hoidoksi ei yleensä riitä 5 tuntia päivässä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 78-79.)

Vanhemmille suunnatusta kyselystä huhtikuussa 2014, jolloin tuntiperusteinen päivähoitomaksu ei ollut vielä käytössä, kävi ilmi, että noin 93 prosentilla vastanneista oli kokopäivähoito eli yli 5 tuntia hoitoa päivässä (kuvio 6).

Lapseni hoitomaksu määräytyi joulukuussa 2013:

Vastaajien määrä: 45

Kuvio 6. Hoitomaksun määräytyminen osapäivä- ja kokopäivähoidon perusteella joulukuussa 2013

Hoitomaksu-uudistuksen hyvänä puolena katsotaan olevan esimerkiksi se, että se luo yhdenvertaisen järjestelmän koko maahan. Lisäksi uudistus toisi lisää joustavuutta

päivähoidon käyttöön ja suhteuttaisi asiakasmaksun nykyistä paremmin käytettyyn hoitoaikaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 78-79.)

Kunnilla on mahdollisuus määritellä omat tuntiperusteisen päivähoitomaksun porrastukset, joten päivähoitomaksut tulevat uudistuksen myötä edelleen olemaan kuntakohtaisia ja tästä syystä hyvinkin eriarvoisia. Yhdenvertaisuuspyrkimyksistä huolimatta päivähoitomaksun suuruus on siis täysin riippuvainen siitä, missä kunnassa palvelun käyttäjä asuu.

Esimerkkejä päivähoitomaksun määräytymisestä eri paikkakunnilla:

Taulukko 6. Jyväskylän kaupungin päivähoitomaksuporrastus (Jyväskylän kaupunki 2014)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Enintään (€/kk)
alle 80	60	169,80
80 – 119	80	226,40
120 tai enemmän	100	283,00

Jyväskylässä maksuporrastuksia on kolme (taulukko 6). Alin tuntiraja on 80 tuntia, josta menee 60 prosenttia täydestä maksusta. Korkein maksu peritään hoitoajan ylitettyä 119 tuntia.

Taulukko 7. Valkeakosken kunnan vuorohoidon päivähoitomaksuporrastus (Valkeakoski 2014)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Enintään (€/kk)
alle 90	50	141,50
91 – 130	67	189,61
131 – 170	83	234,89
171 tai enemmän	100	283

Valkeakosken kunnassa maksuporrastuksia on neljä (taulukko 7). Alin tuntiraja on 90 tuntia, josta menee 50 prosenttia täydestä maksusta. Korkein maksu peritään hoitoajan ylitettyä 170 tuntia.

Taulukko 8. Tornion kaupungin päivähoitomaksuporrastus (Tornion kaupunki 2015)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Enintään (€/kk)
alle 99	40	113,20
100 – 119	60	169,80
120 – 139	70	198,10
140 – 159	85	240,55
160 tai enemmän	100	283

Tornion kaupungilla maksuporrastuksia on viisi (taulukko 8). Alin tuntiraja on 99 tuntia, josta menee 40 prosenttia täydestä maksusta. Korkein maksu peritään hoitoajan ylitettyä 159 tuntia.

Taulukko 9. Liperin kunnan päivähoitomaksuporrastus (Liperin kunta 2015)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Enintään (€/kk)
70	31	87,73
90	43	121,69
110	52	147,16
130	62	175,46
150	71	200,93
170	81	229,23
210 tai enemmän	100	283

Liperin kunnassa maksuporrastuksia on seitsemän (taulukko 9). Alin tuntiraja on 70 tuntia, josta menee 31 prosenttia täydestä maksusta. Korkein maksu peritään 210 tunnista.

Seuraavassa taulukossa on sattumanvaraisesti valittujen hoitoaikojen mukaan laskettuja esimerkkejä edellä mainittujen kuntien maksuluokkien mukaan määräytyvistä maksuista.

Taulukko 10. Maksuluokkien mukaan määräytyviä maksuja

	48 tuntia	80 tuntia	120 tuntia	160 tuntia
Liperi	87,73 €	121,69 €	175,46 €	229,23 €
Tornio	113,29 €	113,29 €	198,10 €	283 €
Valkeakoski	141,50 €	141,50 €	189,61 €	234,89 €
Jyväskylä	169,80 €	226,40 €	283 €	283 €

Kuntakohtaisissa maksuluokissa on huomattavia kuntakohtaisia eroja (taulukko 10). Vertailussa olevista kunnista Liperissä on perheille pääsääntöisesti edullisimmat päivähoitomaksut. 80 tunnin hoitoaika on maksultaan edullisin Torniossa. Jyväskylässä hoitomaksut ovat huomattavasti korkeammat kuin muissa vertailussa olevissa kunnissa.

Taulukko 11. Hintaeroja edullisimman ja kalleimman maksun välillä

Tunnit	Erotus (€)
48	82,07
80	113,11
120	107,54
160	53,77

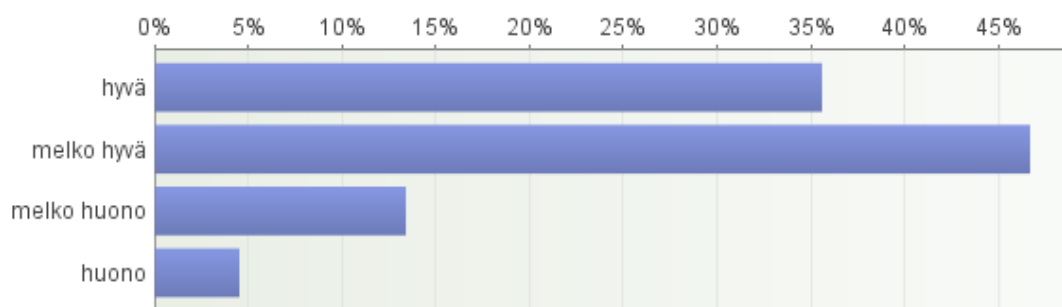
Hoitomaksujen määrässä on yllättävän suuria eroja (taulukko 11). Esimerkiksi perhe, joka tarvitsee päivähoitoa 80 tuntia kuukaudessa, maksaa enimmillään tästä ajasta Torniossa 113,29 euroa. Jyväskylässä sama tuntimäärä maksaa enimmillään 226,40 euroa, joten maksu on Jyväskylässä lähes kaksinkertainen verrattuna Tornion maksuun.

Tornion varhaiskasvatuksessa tuntiperusteinen päivähoitomaksu on otettu kokeiluna käyttöön vuoden 2014 alusta vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa. Uusi

maksujärjestelmä otettiin mukaan kaikkiin päivähoitopaikkoihin 1.8.2014, jolloin myös maksuporrastuksia muokattiin. Maksuporrastusten tarkistuksessa otettiin huomioon hoitomaksukokeilussa mukana oleville perheille suunnatusta kyselystä (liite 2) saadut palautteet sekä päivähoitomaksujen seuranta. (Tornion kaupunki 2013.)

Maksun määräävä hoitoaikaporrastus on:

Vastaajien määrä: 45

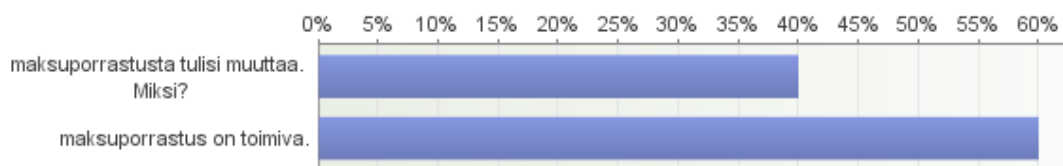
Kuvio 7. Vanhempien tyytyväisyys hoitoaikaporrastukseen

Kyselyn (4.-18.4.2014) perusteella vanhemmat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä hoitoaikaporrastukseen (kuvio 7). 82 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että hoitoaikaporrastus on hyvä tai melko hyvä. Kaikista vastaajista kuitenkin 40 prosenttia oli sitä mieltä, että porrastusta olisi hyvä muokata (kuvio 8)..

”Olemme enemmän kuin tyytyväisiä tähän uuteen hoitomaksujärjestelmään. On oikein, että osa-aikatyötä tekevä vanhempi ei joudu maksamaan kokopäivästä, jos työaika on esimerkiksi 5 tuntia.” (Vanhempi 10)

Mielestäni:

Vastaajien määrä: 45

Kuvio 8. Vanhempien toive maksuporrastuksen muuttamisesta

Vanhemmat toivoivat maksuporrastuksia lisää, jotta he löytäisivät mahdollisimman tarkasti juuri heidän tarpeeseensa sopivan tuntirajan. Tällöin lapsi olisi hoidossa sen tuntimäärän, mitä vanhemmat todellisuudessa tarvitsevat. Ajatuksena usein on, että mikäli maksaa niin sanotusti enemmän, kuin todellisuudessa olisi tarvetta, halutaan maksettu maksimaalinen aika hoitoa myös käyttää.

”Maksuporrastukseen tulisi saada useampia luokkia.” (Vanhempi 15)

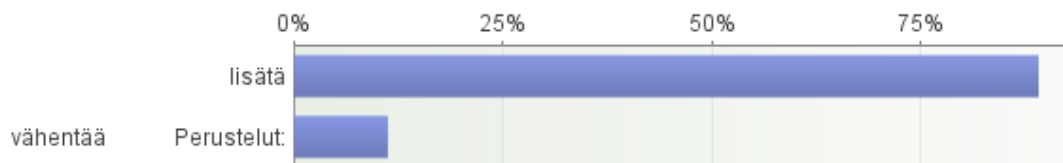
”Ylemmän maksuluokan käyttöönotto muutaman tunnin vuoksi johtaa taas helposti siihen, että lapsi viettää hoidossa aikaa, ilman, että siihen varsinaista tarvetta olisi, onhan hoidosta kuitenkin maksettu.” (Vanhempi 15)

”Kun kyse on tuntiperusteisesta hoidosta, niin silloin ei pitäisi puhua lainkaan maksuluokista, vaan toteutuneista tunteista.” (Vanhempi 21)

”Hoitosopimuksen minimi voimassaolo (3kk) ei palvele joustavasti perheiden tarpeita tilanteiden muuttuessa.” (Vanhempi 21)

Porrastuksia tulisi nykyisen 4 tason sijasta:

Vastaajien määrä: 18

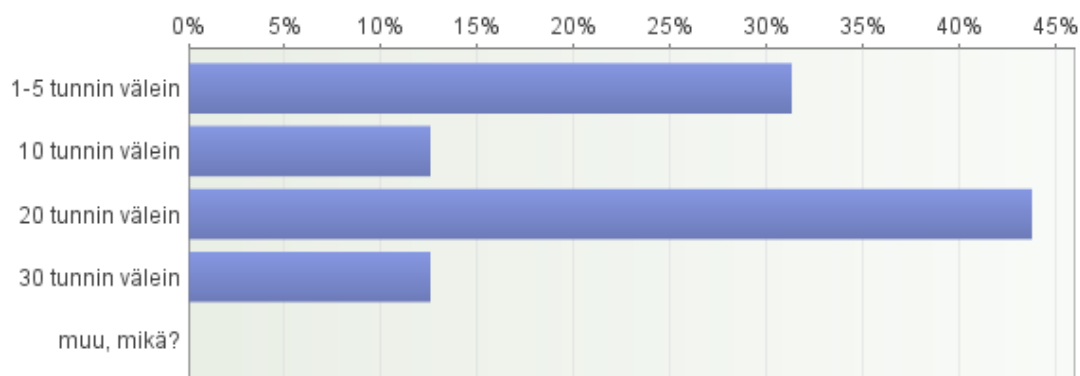

Kuvio 9. Maksuporrastuksen muutos

Lähes kaikki niistä vastaajista, jotka halusivat muutosta maksuporrastukseen, toivoivat maksuporrastuksia lisää (kuvio 9). Neljän tason sijasta porrastuksia toivottiin enemmän.

Maksuporrastuksen tuntivälit tulisi olla nykyisen 39 tunnin sijasta:

Vastaajien määrä: 16

Kuvio 10. Maksuporrastukseen toivotut tuntivälit

Maksuporrastusta toivottiin eniten 20 tunnin välein. Viisi vastanneista oli sitä mieltä, että hoitomaksu voisi määräytyä lähes tuntikohtaisesti.

Kyselyn jälkeen 1.8.2014 Tornion kaupunki muutti maksuporrastusta, jolloin maksuluokat toteutuivat 20 tunnin välein. Alin maksu 113,20 euroa tulee alle 99 tunnin hoidosta. Tornion päivähoidon päällikkö kertoi maksuporrastuksen muutoksen aiheuttaneen sen, että noin kolmasosa kaikista perheistä valitsi alle 99 tunnin hoitoajan.

Vaikuttaa siltä, että vanhemmat pystyvät muuttamaan lapsen hoitoaikoja, kunhan houkutin on tarpeeksi kannustava. Rahalla tuntuu olevan merkittävä vaikutus.

Liperin varhaiskasvatuksen johtaja toteaa, että maksuluokkia tulee olla riittävän paljon eli maksuluokkien välillä olisi hyvä olla mahdollisimman pieni porrastus. Lisäksi hänen mielestä iso merkitys on sillä, mistä tuntimäärästä menee korkein maksu.

”Vanhempien tulee tuntea kukkarossa, jos käyttävät hoitoa vähemmän kuin aikaisemmin.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja 19.11.2014, puhelinhaastattelu)

”Lyhyemmät päivät hoidossa palkitaan pienemmällä hoitomaksulla!”
(Vanhempi 2)

”Pitäisi maksu olla tunti tunnilta, maksamme tällä hetkellä ylimääräisestä”
(Vanhempi 43)

Vaikka kuntakohtaiset erot maksuporrastuksissa asettavat perheet eriarvoiseen asemaan, riippuen, missä kunnassa palvelun käyttäjä asuu, voidaan kuitenkin yhdenvertaisuutta lisätä kunnan sisällä muokkaamalla kuntaan toimiva ja tasa-arvoinen maksuporrastus. Vanhempien tulisi tuntea maksuporrastuksen olevan heitä palveleva ja samanarvoisesti kohteleva.

”Maksu-uudistus vaikuttaa tasapuolisuuteen; hoitoaika ei voi mitata vain päivien määrissä, vaan myös hoitopäivien pituudessa.” (Vanhempi 32)

”Olemme enemmän kuin tyytyväisiä tähän uuteen hoitomaksuun, on oikein että osa-aikainen työssäkäyvä aikuinen ei joudu maksamaan koko päivästä jos työaika on vain esim. 5h.” (Vanhempi 10)

5.2 Muutoksia lasten hoitoajoissa

Lasten hoitoaikojen lyhentymisen on yksi päivähoitomaksu-uudistuksen lähtökohdista. Tavoitteena on hoitopäivien väheneminen sekä hoidossa oloajan lyhentymisen.

Liperin varhaiskasvatuksen johtajan tekemän selvityksen mukaan, kaikista pienimmillä lapsilla on pisimmät hoitopäivät. Esimerkiksi saman perheen esioppilas, jolla oli tuntiperusteinen maksu, oli haettu hoidosta 1 – 1,5 tuntia aiemmin, kuin perheen pienempi lapsi sellaisesta päiväkodista, jossa tuntiperusteinen maksu ei ollut käytössä.

”Kaikista pienimmillä lapsilla on pisimmät hoitopäivät.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

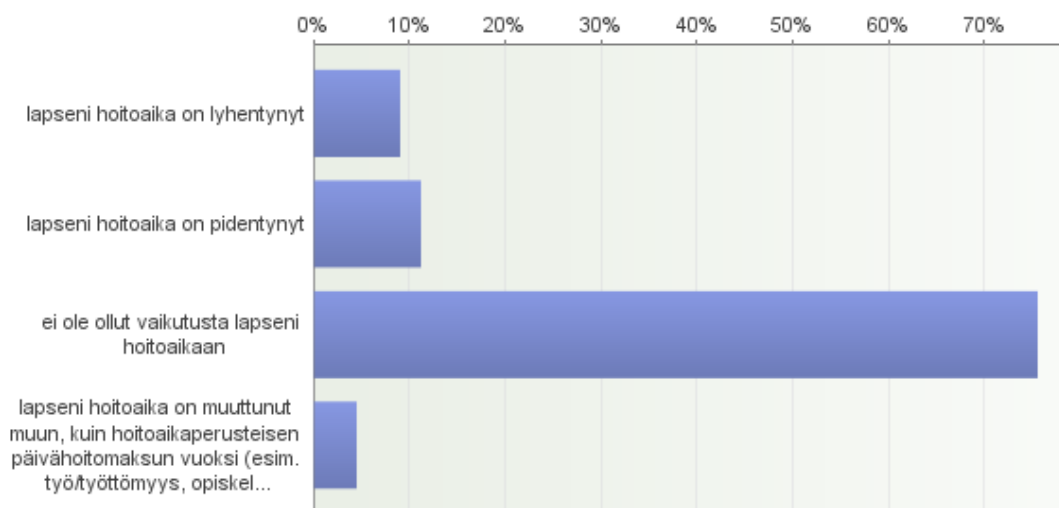
Taulukko 12. Tornion kaupungin maksuluokat ajalla 1.1.–31.7.2014 (Tornion kaupunki 2013)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Euroa (€/kk)
160 tai enemmän	100	264
120–159	75	198
80–119	50	132
40–79	25	66

Tornion vuorohoidossa ja perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmille tehdyn kyselyn aikana, huhtikuussa 2014, voimassa ollut maksuporrastus (taulukko 12) ei juuri vaikuttanut perheiden tapaan valita lapselleen hoitoaikaa.

Uuden hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun vuoksi:

Vastaajien määrä: 45

Kuvio 11. Maksuporrastuksen vaikutus lapsen hoitoaikaan

76 prosenttia vastanneista kertoi, ettei maksu-uudistuksella ollut vaikutusta lapsen hoitoaikaan (kuvio 11). Neljä vanhempaa ilmoitti lapsen hoitoajan lyhentyneet

hoitomaksu-uudistuksen johdosta. He kertoivat järjestäneensä omat työaikansa siten, että lapsen hoitoaika on voitu lyhentää. Lisäksi apuna hoitoaikajärjestelyissä on käytetty sukulaisia ja tuttavlia.

”Lasta pidetään hoidossa mahdollisimman vähän.” (Vanhempi 22)

”Enemmän mummolassa hoidossa tarpeen mukaan.” (Vanhempi 12)

Viisi vanhempaa ilmoitti puolestaan lapsen hoitoajan pidentyneen maksu-uudistuksen vuoksi.

”Olemme käyttäneet enemmän hoitopäiviä, koska se on ollut porrastuksen vuoksi mahdollista.” (Vanhempi 41)

”Viiden päivän arki hoidossa on parempi, kuin pätkittäinen.” (Vanhempi 9)

”Ei käytetä enää isovanhempia vuoronvaihtojen välisessä hoitotarpeessa.” (Vanhempi 17)

Osa vanhemmista mielsi, että lapsen pidentyneen hoitoajan johdosta arjen rytmi oli tasoittunut ja rutiinit sujuivat paremmin. Lapset saivat mahdollisuuden leikkiä muiden lasten kanssa useampana päivänä. Lisäksi hoitoon jääminen oli helpottunut. (Kysely vanhemmille.)

”Nyt kun hoitopäiviä ei tarvitse laskea, lapsi on vähemmän ajallisesti hoidossa päivässä, mutta useampana päivänä kuukaudessa.” (Vanhempi 4)

Uusi tuntiperusteinen maksujärjestelmä otettiin mukaan kaikkiin Tornion päivähoitopaikkoihin 1.8.2014, jolloin myös maksuporrastuksia muokattiin (taulukko 13).

Taulukko 13. Tornion kaupungin maksuluokat 1.8.2014 lähtien (Tornion kaupunki 2015)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Euroa (€/kk)
160 tai enemmän	100	283
159–140	85	240,55
139–120	70	198,10
119–100	60	169,80
alle 99	40	113,20

Vanhemmille suunnatusta kyselystä kävi ilmi, että joulukuussa 2013 lapsista 89 prosenttia oli ollut hoidossa 15 päivää kuukaudessa tai enemmän. Noin 30 prosenttia oli käyttänyt hoitoa alle 99 tuntia kuukaudessa. Tuntiperusteisen päivähoitomaksun tultua voimaan 1.1.2014, 76 prosenttia vanhemmista vastasi, ettei muutoksella ole ollut vaikutusta lapsen hoitoaikoihin. Kaikista vastaajista kuitenkin 40 prosenttia oli sitä mieltä, että porrastusta tulisi muokata. Näistä muutosta toivovista 50 prosenttia toteaa, että, mikäli porrastusta muutettaisiin heidän toivomuksiansa mukaisesti, tulisi lapsen hoitoaika vähenemään. (Kysely vanhemmille.)

Tornion päivähoiton päällikkö kertoi 1.8.2014 voimaantulleen uuden maksuporrastuksen vaikuttaneen hoitoaikojen lyhentymiseen. Muutoksen jälkeen 99 tunnin sopimuksia tehtiin eniten. Huomattiin, että osa vanhemmista pystyi järjestelemään asiat siten, että lapsen hoitoajaksi riittää keskimäärin alle 5 tuntia päivässä.

Taulukko 14. Liperin kunnan maksuluokat ajalla 1.8.2012 – 31.7.2013 (Liperin kunta 2015)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)
171 tai enemmän	100
131–170	83
91–130	67
0-90	50

Liperin kunnassa tuntiperusteinen päivähoitomaksu on otettu käyttöön kokeiluluontoisesti jo vuonna 2005. Vuonna 2012 uudistus laajeni perhepäivä- ja vuorohoitoon, jolloin maksujärjestelmän maksuluokat olivat taulukon 14 mukaiset.

Vuoden 2013 elokuusta lähtien tuntiperusteinen maksu-uudistus laajeni kaikkiin palvelumuotoihin. Vanhempien toivomuksesta maksuluokkia lisättiin ja liukumat tuntimäärissä poistettiin (taulukko 15).

Taulukko 15. Liperin kunnan päivähoitomaksuporrastus 1.8.2013 lähtien (Liperin kunta 2015)

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Enintään (€/kk)
70	31	87,73
90	43	121,69
110	52	147,16
130	62	175,46
150	71	200,93
170	81	229,23
210 tai enemmän	100	283

Liperin varhaiskasvatuksen johtaja kertoo, että muutoksen myötä vanhemmat ovat pystyneet sovitteluun työaikojaan ja lasten hoitopäivät ovat selvästi lyhentyneet. Muutos on huomattu myös vuorohoidon tarpeen vähentymisenä.

”En olisi uskonut, että maksun pieneneminen vaikuttaa käyttöön niin paljon.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

Taulukko 16. Liperin **vuoropäiväkodin ja perhepäivähoidon** lapsimäärä 31.7.2012
(Liperin kunta 2015)

Hoitotarve	Vuoropäiväkoti (n)	Perhepäivähoito (n)
Kokopäivähoito	54	124
Kokopäivähoito 13 päivää /kk	16	0
Osapäivähoito	0	0
Osapäivähoito 13 päivää /kk	1	0

31.7.2012 Liperin vuoropäiväkodin listoilla oli 54 lasta ja perhepäivähoidon listoilla 124 lasta (taulukko 16). 1.8.2012 uuden tuntiperusteisen päivähoitomaksujärjestelmän myötä vuoropäiväkodin 54 lapsesta vain 17 lapsella oli hoidontarve yli 170 tuntia ja 27 lapsella 131 - 170 tuntia kuukaudessa. 10 lapsella hoitotarve oli alle 91 tuntia. Perhepäivähoidon listoilla olevista 124 lapsesta vain 55 lasta oli 1.8. lähtien ylimmässä maksuluokassa ja 51 lapsen hoitotarve oli 131 – 170 tuntia. 18 lapselle maksuluokka 91 – 130 oli riittävä (taulukko 17).

Taulukko 17. Liperin **vuoropäiväkodin ja perhepäivähoidon** lapsimäärä 1.8.2012
(Liperin kunta 2015)

Hoitotarve (tuntia /kk)	Vuoropäiväkoti (n)	Perhepäivähoito (n)
yli 170	17	55
131–170	27	51
91 – 130	17	18
0-90	10	0

1.8.2013 lähtien voimassa olevan maksuporrastuksen myötä hoitoajat ovat vuoden sisällä muuttuneet taulukon 18 mukaisesti.

Taulukko 18. Liperin päivähoiton tuntivarausluokkien käyttömuutokset 2013–2014 (Liperin kunta 2015)

- % lapsista maksuluokassa

	70 h	90 h	110 h	130 h	150 h	170 h	210 h
Syys 2013	8	4	10	11	10	29	28
Elo 2014	8	8	13	14	10	25	22
Muutos	0	+ 4	+ 3	+ 3	0	- 4	- 6

Vuoden aikana kahdesta ylimmästä maksuluokasta ovat prosenttiluvut pienentyneet 4 – 6 yksikköä. Puolestaan 90, 110 ja 130 tunnin maksuluokissa prosenttiluvut ovat kasvaneet 3 – 4 yksikköä. Lasten hoitoajat ovat vuoden seurannassa pienentyneet huomattavasti.

Taulukko 19. Liperin **perhepäivähoidon** tuntivarausluokkien käyttömuutokset 2013–2014 (Liperin kunta 2015)

- % lapsista maksuluokassa

	70 h	90 h	110 h	130 h	150 h	170 h	210 h
Syys 2013	6	4	9	12	10	31	28
Elo 2014	1	2	8	13	21	41	13
Muutos	- 5	- 2	- 1	+ 1	+ 11	+ 10	- 15

Vuoden seurannassa perhepäivähoidon osalta suurin muutos on tapahtunut ylimmässä maksuluokassa, jossa hoidon tarve on laskenut 15 prosenttiyksikköä (taulukko 19). Kahdessa seuraavassa maksuluokassa prosenttiyksiköt ovat nousseet kummassakin noin kymmenellä prosentilla.

Lapsen hoitoajan järjesteleminen mahdollisimman lyhyeksi, voi aiheuttaa myös kielteisiä kokemuksia, kuten eräs vanhempi kyselyssä kertoi:

”Tunnit ovat minimissä, koko ajan kiire ja kauhea tarkkaileminen, etteivät tunnit ylity kun niitä ei voi seurata mistään, siis käytettyjä tunteja” (Vanhempi 40)

Ylimmän maksuluokan tuntirajalla on merkittävä vaikutus. Mitä pienemmällä tuntimäärällä ylin maksuluokka tulee vastaan, sitä houkuttelevampaa vanhempien on käyttää enemmän tunteja kuin todellisuudessa tarvitsevat. Mitä korkeammasta tuntimäärästä ylin maksuluokka peritään, sitä enemmän vanhemmat pyrkivät pienentämään lapsen tarvitsemaan tuntimäärää.

Liperissä maksuluokkia on 20 tunnin välein ja korkein maksu menee vasta 210 tunnin jälkeen. Tämä motivoi vanhempia miettimään hoitotuntien tarkkaa määrää, vaikka vanhemmat olisivatkin joka päivä kokopäivätyössä. Liperin varhaiskasvatuksen johtaja kertoi esimerkin, jossa lapsen hoitoaika sijoittui kolmanneksi ylimpään maksuluokkaan, vaikka lapsella oli sama hoitoaika kuin ennenkin. Liperissä keskimäärin 7 tunnin päivittäisellä hoitoajalla kertyy maksua 71 prosenttia täydestä maksusta eli enimmillään 200,95 euroa.

Liperin varhaiskasvatuksen johtaja korostaa palveluohjauksen merkitystä, mistä kaikki lähtee liikkeelle. Vanhempien kanssa käydään keskustelua vanhempien toiveiden ja tarjolla olevien vaihtoehtojen välillä.

5.3 Perheiden yhteinen aika

Tilastokeskuksen vuonna 2009 tekemästä ajankäyttötutkimuksesta käy ilmi, että vanhemmat viettävät huomattavasti vähemmän aikaa lastensa kanssa nykyään kuin kymmenen vuotta sitten (kuviot 12) (Tilastokeskus 2009). Hoitomaksu-uudistuksen keskeisenä tavoitteena on luoda järjestelmä, mikä tukisi ja mahdollisesti lisäisi

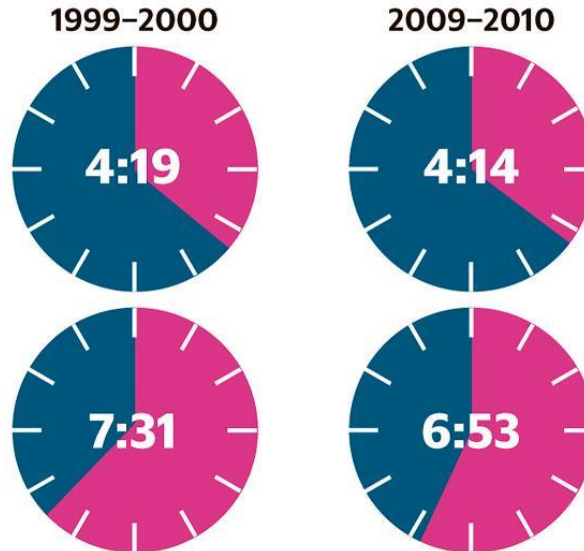
perheiden yhdessä viettämää aikaa. Toimiva maksuporrastus edesauttaa perheiden yhteisen ajan lisääntymistä.

Lasten kanssa vietetty aika

Alle 10-vuotiaiden
lasten kanssa
vietetty aika,
tuntia: minuuttia/vrk

MIEHET

LEILA NIEMINEN HS, lähde: Tilastokeskus

Kuvio 12. Vanhemmat viettävät lastensa kanssa entistä vähemmän aikaa (Helsingin Sanomat 2014)

Perheiden yhteisen ajan lyhentyminen on huono kehitys, jonka taustalla on muun muassa monet yhteiskunnan rakenteet. Suuntaus ei palvele lasten etua. Lasten tulee saada kasvaa turvassa ja oppia tärkeitä sosiaalisia taitoja. Tästä syystä lapset tarvitsevat perheen yhteistä aikaa, vanhempien läsnäoloa. Vanhemmilla tulee olla aikaa jutella rauhassa lasten kanssa päivän tapahtumista, viettää yhteisiä ruokailu- ja leikkihetkiä sekä harrastaa. Tämä lisää koko perheen hyvinvointia ja ehkäisee ongelmia. (Partio 2014.)

”Tuntiperusteisen päivähoitomaksun vaikutuksena vanhemmat viettävät enemmän aikaa lapsen kanssa, millä on ennaltaehkäisevä vaikutus”
(Tornion päivähoiton päällikkö)

Hoitomaksu-uudistuksen myötä toimivilla maksuporrastuksilla voidaan vaikuttaa vanhempien hoitomaksun suuruuteen. Mikäli vanhemmat hyötyvät taloudellisesti hoitoajan lyhentämisestä, pyrkivät he käyttämään hoitoaika vain todella tarvitsemansa määrän. Lyhentynyt hoitoaika puolestaan lisää vanhempien ja lasten yhteistä aikaa.

”Tuetaan perheen yhdessäoloa, perheen kiinteyden ylläpitämistä” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

”Lapsen lyhentynyt hoitoaika on vaikuttanut perheemme arkeen siten, että yhteinen kotonaoloaika on lisääntynyt” (Vanhempi 42)

”Lapsen hakeminen hoidosta tehokkaampaa ja yhteinen aika vanhempien kanssa kasvaa.” (Vanhempi 29)

”Joillakin lapsilla on tullut vapaapäiviä vanhempien kanssa tai isovanhempien kanssa.” (Työntekijä 3)

”Isovanhemmat katsovat muutaman tunnin, kun vanhemmat vaihtavat työvuorojaan.” (Työntekijä 14)

Kolmasosa kyselyyn vastanneista työntekijöistä oli sitä mieltä, että tuntiperusteinen päivähoitomaksu edesauttaa vanhempien ja lasten yhteisen ajan lisääntymistä.

Maksu-uudistus täytyy nähdä kokonaisuutena. Kritiikin kohteena ei saa olla esimerkiksi se, että hoitoaika vähenisi juuri niiltä lapsilta, jotka sitä eniten tarvitsevat. Erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ovat kuitenkin marginaalinen ryhmä. Perheiden ja lasten tilanteita katsotaan varhaiskasvatuksessa tapauskohtaisesti. Henkilökunnalla tulee olla ammattitaitoa havaita hyvissä ajoin erityisen tuen tarve. Tuen tarpeessa olevan lapsen tai perheen kohdalla mietitään tarkasti ja neuvotellaan moniammatillisessa tiimissä tapauskohtaisesti paras ratkaisu. (Tornion päivähoidon päällikkö & Liperin varhaiskasvatuksen johtaja.)

”Pitäisi ajatella, että tuen tarpeessa oleva perhe on kokonaisuus ja heitä autetaan tuen avulla voimaantumaan yhdessä.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

Yhteiskunnan muutoksissa ja uudistuksissa, kuten päivähoitomaksu-uudistuksessakin, tulee huomioida, että vastuu lapsen edun turvaamisesta on edelleen vanhemman tehtävä. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus antaa vanhemmalle mahdollisuuden päättää lapsen päivähoidon määrästä.

Työn ja perheen yhteensovittaminen herättää paljon ajatuksia ja keskustelua. Vanhempien tulisi nähdä vanhemmuus ensisijaisena tehtävänä, vaikkakin nykyinen yhteiskunnan perhepolitiikka ei tue vanhemmuutta.

Vanhempien luoma perhekulttuuri muodostaa kasvatusympäristön lapselle. Kasvatus voidaan nähdä toimintana, minkä tarkoituksena on sosiaalista yksilö yhteiskunnan jäseneksi. Perhe siis valmentaa lapsensa yhteiskunnan jäseneksi. Florence Schmitt kirjoittaa, kuinka modernissa maailmassa ihmisen ajattelu ja toiminta perustuivat Max Weberin termiin ”sisäistettyyn asketismiin”, jonka mukaisesti yksilö uhraa itsensä toisille kieltäytymällä, tekemällä kovasti työtä lasten hyväksi ja kantamalla vastuuta. Postmodernissa yhteiskunnassa vastuu toisista korvataan itsensä toteuttamisen – ideologialla, jossa vastuun kohde on ainoastaan oma itse, oma persoona, yksilö, mieli ja ruumis. Itsensä toteuttamisessa sekä oman identiteetin etsinnästä ja tietoisesta rakentamisesta tehdään elämän projekti. Nyky-yhteiskunta vaatii jäseniltään niin työelämässä kuin kuluttajina suhteettoman paljon. Kulutuksesta on tullut ihmisten elämäntapa ja vapaa-ajan vieton muoto. Talouskasvu on kaiken toiminnan takana oleva mittari. Talouskasvu ja taloudelliset perusteet ohjaavat toimintaamme. Rahasta on tullut itseisarvo, kaiken muun mittapuu. Millä tavoin länsimainen, oman itsekään hyödyn maksimoiva yhteiskunta ja pakonomaisesti mielihyvää tavoitteleva yksilö, suhtautuvat lapseen ja mitä lapsi edustaa? Lapseen täytyy sijoittaa paljon ja varhaisessa vaiheessa. Kuinka tämä kärsimättömästi ja itsekeskeisesti toimiva, äärimmäisen yksilökeskeinen kulttuuri suhtautuu pienen lapsen ja nuoren riippuvuuteen ja tarvitsevyyteen? (Schmitt 2002, 302–303.)

Postmodernissa kulttuuriympäristössä yritetään kasvattaa nopeasti mahdollisimman itsellisiä ja kuluttavia yksilöitä siirtämällä pienet lapset niin pian kuin mahdollista päiväkodeiksi ja kouluiksi kutsuttuihin ”tuotantolaitoksiin”. Lainsäädännön mukaan

lapsella on subjektiivinen oikeus päivähoidon. Millä tavalla lapsi voi ilmaista näitä subjektiivisia oikeuksiaan? Olisi rehellisempää sanoa, että kyse on kuitenkin vanhempien oikeudesta valita lapsen kasvuympäristö. Toisaalta perhepolitiikka ja sosiaalipolitiikka eivät anna vanhemmille juurikaan mahdollisuutta jäädä kotiin hoitamaan lapsiaan. On edullisempaa ylläpitää ”kasvatuslaitoksia” kuten päiväkotia, kuin maksaa vanhemmalle palkkaa ja eläketurvaa siltä ajalta, jona hän kasvattaa lasta kotonaan. Sosiaalipolitiikka ei tue perheitä riittävästi. Stakesin selvitykset perheiden hyvinvoinnista osoittavat köyhien perheiden ja köyhien lasten määrän kaksinkertaistuneen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Suomalaisen yhteiskunnan normit ja arvot tulevat näkyviksi näissä sosiaalipolitiikan ja perhepolitiikan valinnoissa. Tämä on se kulttuurinen tausta ja yhteiskunnallinen konteksti, jossa vanhemmuuden tulisi toteutua. (Schmitt 2002, 307.)

Schmitt kirjoittaa, että niin sanottu laatuajaka on suurin aikuisten keksimä valhe lapsilleen. Lapset eivät välitä laatuajasta; he kaipaavat aivan tavallista arkea, tavallisia rutiineja, läsnäoloa, laiskottelua ja olemista. (Schmitt 2002, 314.)

Vanhemmuuteen kuuluu oikeuksia ja velvollisuuksia. Nyky-yhteiskunta korostaa enemmän oikeusaspektia, mutta velvollisuudet ovat ihan oikeasti olemassa ja niitä kutsutaan lasten oikeuksiksi. Ollakseen riittävän hyvä, vanhemmuuden täytyy mennä parisuhteen, työn, ystävien ja harrastusten edelle. Käytännössä nämä muut elämäntapahtumat vuorottelevat, mutta arvojärjestelmässä ja siinä, mikä hallitsee mieltä ja tunteita, on vanhemmuuden oltava ykkössijalla. (Schmitt 2002, 316.)

Vanhemmuudessa on kyse joustavuudesta ja läsnäolosta. Vain intensiivinen yhdessä olo eli yhdessä vietetyn ajan määrä, voi taata, että vuorottelu läheisyyden ja etäisyyden välillä edistää lapsen kehitystä. (Schmitt 2002, 319.)

Ekokulttuurinen teoria pohjautuu sosiokulttuuriseen ja ekologiseen näkemykseen. Ekokulttuurisessa teoriassa lasten elämää tarkastellaan kiinteänä osana perheen elämää ja perheen elämäntavan nähdään liittyvän voimakkaasti lähiyhteisöön sekä yhteiskuntaan, jossa perhe elää. Perhettä tarkastellaan aktiivisena omaan elämäänsä

vaikuttavana yksikkönä. Kulttuuri nähdään osana perheen arkea ja lähiympäristöä. Kulttuuriset arvot ja uskomukset, taloudelliset ja sosiaaliset tekijät yhteiskunnassa määrittävät osaltaan perheen elämää, mutta perhe myös itse luo omaa kulttuuriaan. Vanhemmat eivät passiivisesti mukaudu ympäristön vaatimuksiin, vaan he voivat aktiivisesti vaikuttaa, mitä taloudelliset ja sosiaaliset reunaehdot merkitsevät perheelle ja mitä rutiineja he muuttavat. Päivittäisten rutiinien muutoksia ohjaa perheen oma perhekulttuuri, mikä tarkoittaa niiden uskomusten ja käsitysten kokonaisuutta, mitkä säätelevät sen, mihin muutokseen perhe on arkielämässään valmis. (Bernheimer & Gallimore & Weisner 1990, 220–223; Piippo-Näätänen 2012, 13.)

”Meille maksu-uudistus ei ole tuonut muutosta, koska haluan muutenkin viettää lasteni kanssa mahdollisimman paljon aikaa yhdessä.” (Vanhempi 29)

Kummit ry:n järjestämän tutkimuksen mukaan pienten lasten työssä käyvistä vanhemmista 71 prosenttia kokee viettävänsä lastensa kanssa liian vähän aikaa (Research International Finland Oy 2008).

5.4 Pedagoginen haaste

Pedagogia on kasvatuksen ja opetuksen tietoisesti johdettu prosessi, mikä käsittää sekä yksittäisen lapsen persoonan että lasten yhteisön kehittämisen. Pedagogiikassa on kyse kasvattajan ja kasvatettavan välisestä suhteesta, johon kytkeytyy kommunikointi, luottamus ja valta. Pedagogiikkaa voi kuvata toimintaa ohjaavina tekniikoina ja strategioina, joilla mahdollistetaan oppiminen varhaiskasvatuksessa. Myös opettajan käyttäytyminen, jolla rakennetaan oppimisympäristöä ja rohkaistaan vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa, on osa pedagogiikkaa. (Fonsén 2014, 21.)

Mikäli tuntiperusteisen päivähoitomaksun porrastus on toimiva ja vanhemmat pyrkivät lyhentämään lapsen hoitopäiviä, aiheuttaa se varhaiskasvatukselle omat haasteensa. Tuntiperusteinen päivähoitomaksujärjestelmä tuo pedagogisen haasteen

varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Lasten hoitoajat voivat poiketa huomattavasti entisestä ja osa lapsista voi olla paikalla vain muutaman tunnin päivässä.

Työntekijöille suunnatusta kyselystä kävi ilmi, että tuntiperusteinen maksu-uudistus muodostaa haasteen opetus- ja kasvatustehtävien suunnitteluun. Osa vastanneista kokee mahdollisuuksien heikentyneen.

”Kaikki lapset eivät ole aina samaan aikaan paikalla.” (Työntekijä 7)

”Lapsia lähtee aikaisemmin ja tulee myöhemmin.” (Työntekijä 13)

Päivähoitomaksu-uudistus aiheuttaa päivähoidon kenttätyössä muutosprosessin, mikä vaatii henkilöstöltä uutta asennetta. Muutos edellyttää, että työntekijät hankkivat aktiivisesti tietoa itsekin. On ajateltava ratkaisukeskeisesti, ei ongelmien kautta. Muutos vaatii poisoppimista vanhasta tavasta, jolloin pitää osata kyseenalaistaa olemassa olevia toimintatapoja ja itsestäänselvyyksiä. Jotta henkilöstö ymmärtää muutoksen perusteita, tulee johdon järjestää asiasta yleisinfoa ja henkilöstön tulee olla koko ajan tiedon tasalla. Pienikin uusi info on tärkeä. (Kemin päivähoiton johtaja.)

Yksilötasolla muutosmatkallaan jokaisen organisaation jäsenen on pohdittava muun muassa sellaisia kysymyksiä kuin, mitä on tapahtumassa, miksi muutos tapahtuu ja miten minun käy muutoksessa. Nämä kysymykset ovat perusinhimillisiä ja kuuluvat ihmisluonteeseen. Juuri tämäntyyppiset kysymykset ovat sellaisia, joita organisaation muutostilanteissa joudutaan käymään henkilöstön kanssa läpi. Laaja osallistuminen tekee muutoksista ja uusista innovaatioista hyväksyttävämpiä organisaation sisällä. Mahdollistamalla osallisuus vähennetään samalla muutosvastarintaa. (Stenvall & Virtanen 2012, 211–212.)

Liperin varhaiskasvatuksen johtaja painottaa, kuinka kaikki lähtee näkökulman sisäistämisestä. Esimerkiksi vanhempien ja lasten osallisuus ei oteta käyttöön vain puheissa ja suunnitelmissa, vaan todellisessa arjessa. Osallisuus on yhdessäoloa, yhdessä tekemistä ja keskustelua. Avoimuus on tärkeää tässäkin asiassa. Vanhempien tarpeet tulee oikeasti kuulla. Päiväkodeilla järjestetään erilaisia tapahtumia vanhemmille

ja lapsille, joissa myös esimies on mukana. On tilanteita, joissa vanhempien osallisuus toteutuu erityisen hyvin. Esimerkiksi Liperin erään päiväkodin vanhempainillassa vanhempien kanssa kierretään lasten pienryhmäpisteitä, mitkä voivat pitää sisällään muun muassa taide-, liikunta- ja rakentelutoimintaa. Toiminnasta keskustellaan yhdessä vanhempien kanssa ja vanhemmilla on mahdollisuus kirjata ylös ajatuksia ja ideoita, jättäen palautteet henkilöstön nähtäville. Jokainen palaute, ehdotus ja ajatus otetaan henkilökunnan kanssa käsittelyyn ja suunnittelun tueksi. (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja.)

Lasten kohdalla esimerkiksi lapsen päivän rakentuminen lähtee lasta kuullen, huomioiden ja lapsen toiveita toteuttaen. Maksu-uudistus on vaikuttanut siten, että lasten hoitoajat ovat muuttuneet. Johtajat sanovatkin, että uudistuksen vaikutukset tulee näkyä lapsiryhmätoiminnassa. Esimerkiksi vähitellen pitäisi päästä irti kiinteistä lapsiryhmistä, sillä lapset tulevat ja menevät tiuhaan tahtiin. Lapsilähtöisyyden tulisi näkyä siten, että lapset saavat toimia siihen aikaan, kun se on heille paras. Joillekin se voi olla aamupäivä, joillekin iltapäivä. Henkilökunnalta se edellyttää joustavaa pedagogiikkaa ja taitoa olla ryhmässä ”herkillä” ja huomata, milloin on hyvä aika kenenkin kohdalla. Osa lapsista kaipaa yksilöllistä aikaa, osa puolestaan ryhmätyöskentelyä.

Lapsikeskeistä pedagogiikkaa määrittää kognitiivinen konstruktivismi, jossa oppimisen tavoitteita määritellään aikuisten ja lasten kesken yhdessä neuvotellen. Lapsilähtöinen pedagogiikka nojaa lapsuuden sosiologiaan ja sosiokonstruktivismiin. Tavoitteiden asettelun lähtökohtana ovat lapsen intressit ja kiinnostuksen kohteet. Kasvattajilta edellytetään havainnoivaa ja dokumentoivaa toimintaa, jotta he voivat suunnitella lasten tarpeisiin ja intresseihin perustuvaa toimintaa. Lapsilähtöisyys ei sulje pois aikuisen teoreettista tietämystä, vaan suunnitelmat syntyvät aikuisten ja lasten tasa-arvoisten neuvottelujen tuloksena. (Fonsén 2014, 22.)

Lapset eivät kehity minkään kaavan tai kaikille yhteisen aikataulun mukaan. Lasten viestien kuuleminen edellyttää aikuisilta pysähtymistä ja jokaisen lapsen yksilöllistä kohtaamista. Vaikka aliresursoiduissa ja kuormitetuissa päiväkodeissa joudutaan

varmasti tekemään kompromisseja, täytyy tavoitteena kuitenkin olla jokaisen lapsen kohtelemisen ainutkertaisena persoonallisuutena. (Sinkkonen 2002, 215.)

Osa työntekijöistä kokee maksu-uudistuksen vaikuttavan siten, että lapsiryhmätoimintaan on vähemmän aikaa, koska osa lapsista lähtee aikaisemmin kotiin. Osa puolestaan kokee uudistuksen mahdollistavan paremmin yksilöllisen huomion antamisen lapselle, koska lapsimäärä on osan päivästä pienempi.

”Lapsiryhmätoimintaan on aikaa vähemmän, koska lapsia lähtee aikaisemmin kotiin.” (Työntekijä 3)

”Lapset saavat enemmän yksilöllistä huomiota ryhmän ollessa osan päivästä pienempi.” (Työntekijä 8)

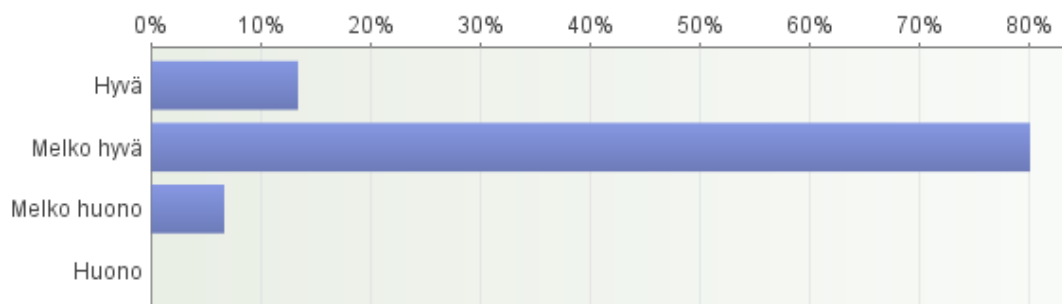
Erään vanhemman näkökulmasta lasten vaihtuvuus ryhmässä on hyväkin asia. Arkojen lasten on lähestyttävä muitakin lapsia kuin parasta kaveria, mikä lisää heidän sosiaalisia taitoja.

”Paikalla kun ei aina ole se yksi ja paras kaveri, johon voi turvautua.” (Vanhempi 15)

Päivähoitomaksu-uudistus vaikuttaa pedagogiikkaan. Varhaiskasvatuksen johtajat kertoivat muutoksen edellyttävän pienryhmätoimintaa ja vielä vahvempaa ennakkosuunnittelua. Tärkeintä on, että kaikki lapset saavat samansisältöistä hoitoa, kasvatusta ja opetusta, hoitoajoista riippumatta. Varhaiskasvatuksen tulee olla laadukasta. Lapsen oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ei saa heiketä muutoksen johdosta.

Mielestäni hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksujärjestelmä on:

Vastaajien määrä: 15

Kuvio 13. Työntekijöiden mielipide päivähoitomaksu-uudistuksesta

Kyselyyn vastaavista työntekijöistä suurin osa koki maksu-uudistuksen olevan melko hyvä ratkaisu (kuvio13). He uskoivat esimerkiksi hoitoaikojen kirjauksen nopeutuvan ja helpottuvan. Tekniikka kuitenkin tuotti aluksi monelle vaikeuksia, esimerkiksi puhelimien jumiutuessa. Eräs koki mobiilin käytön vaikeuttavan vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen kanssa.

”Lätkä on helpottanut aikojen seuranta ja hoitoaikojen kirjaamista.”
(Työntekijä 16)

”Pitää leikkiä kännykän kanssa, mikä ei aina pelitä. Vanhemmat ajattelevat, että en osaa sitä käyttää.” (Työntekijä 7)

Henkilöstön osallisuuden tunnetta voidaan lisätä varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön liittyvillä yhteisöllisillä suunnitteluprosesseilla. Yhteisen keskustelun kautta saadaan aikaan yhteistä ymmärrystä kasvatustoiminnan arvoista ja käsitteistä. Osallisuuden tunteen kasvun kautta sitoutuneisuus asiaan lisääntyy. (Fonsén 2014, 40.)

Sähköiset yhteydenpitovälineet, joita hyödynnetään ja kehitetään koko ajan, mahdollistavat säännöllisen vuorovaikutuksen vanhempien kanssa. Asiakkaita tiedotetaan eri kanavien kautta, mutta asiakastytyväisyyskyselyt ja pedagogiikkaan liittyvät kyselyt sekä palautteet hoituvat jo pääsääntöisesti sähköisesti. Esimerkiksi

Liperissä on käytössä Tenavanetti, jonka ilmoitustaululle laitetaan jokin asia yhteiseen keskusteluun. Eräässä päiväkodissa keskustelun aiheena olleesta lasten päivälevosta oli kehittynyt mielenkiintoinen keskustelu vanhempien ja henkilökunnan kesken. Aihe oli herättänyt vanhemmissa paljon ajatuksia. Lapsilla on myös henkilökohtaiset sähköiset kasvunkansiot, joihin henkilökunta kirjaa viikoittain havaintoja lapsesta. Vanhemmat puolestaan voivat kommentoida ja kirjata omia havaintoja lapsesta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut käydään kuitenkin kasvotusten vanhempien kanssa.

5.5 Johtamisen merkitys muutostilanteessa

Yhdeksi keskeiseksi johtajien ammattitaidon vaatimukseksi voidaan asettaa kyky uudistaa käytäntöjä, mikä edellyttää johtajilta myös vahvaa työntekijälähtöisen kehittämisen ammattitaitoa. Omalla toiminnallaan johtaja vaikuttaa merkittävästi kehittämiskulttuuriin. Kiinnittämällä huomiota työntekijöiden näkemyksiin ja ideoihin, voi johtamistyötä tekevä vaikuttaa myönteisesti siihen, että kehittämiskulttuuria arvostetaan organisaatiossa. Johtajien ollessa mukana kehittämistoiminnassa yhdessä henkilöstön kanssa, vaikuttaa myös merkittävästi käytännön toteutumiseen. Johtajuudelta vaaditaan kykyä edistää muutosta. Johtajan tulee sallia ja edistää vakiintuneiden toimintatapojen kyseenalaistamista. Perinteisillä johtamistaidollisilla valmiuksilla on vaikeaa saada aikaan luovia tuloksia. Täytyisi pyrkiä luovaan johtamiseen, jossa tavoitteena on oppia pois opitusta, ylittää vakiintuneita raja-aitoja ja korvata negatiiviset tulkinnat myönteisillä käsityksillä. Johtaja – kehittäjä- toimii esimerkkinä työntekijälähtöiselle kehittämiselle. Erityisen keskeinen tehtävä on johtamisen kautta varmistaa kehittämisen toimeenpano. Työntekijälähtöinen muutosjohtaminen onkin suositeltavaa, koska sillä vahvistetaan henkilöstön osallisuutta muutoksiin ja tehdään mahdolliseksi heidän ideoiden testaaminen ja toteuttaminen organisaation palvelutuotannossa. Työyhteisön toimintatavat ja työilmapiiri vaikuttavatkin paljon siihen, millaiset edellytykset työyhteisöllä on uudistua. (Stenvall & Virtanen 2012, 200–204; Fonsén 2014, 30–31.)

Muutostilanteessa on aina riskinä, että johtamisen ja henkilöstön maailmat eriytyvät toisistaan. Muutoksen johtamisessa korostuukin keskijohdon ja lähiesimiesten tehtävänä ylittää raja johdon ja henkilöstön välillä. Keskijohto vaikuttaa siihen, kuinka strategiat toteutuvat käytännössä ja ohjaavat toimintaa kohti kunnan valitsemia päämääriä. Lähiesimiehet edistävät uudistuksiin sopeutumista antamalla tilaa keskustella muutoksen hyvistä ja huonoista puolista verrattuna entiseen tilanteeseen. Tämä auttaa henkilöstöä muodostamaan uutta identiteettiä, ymmärtämään muutoksen perusteita ja suuntautumaan työssään uudella tavalla. Henkilöstöjohtaminen on hyvä kytkeä mukaan jo muutosten valmisteluvaiheessa ja sen tulee jatkua koko prosessin ajan, silloinkin kun muutokset alkavat tuntua työyhteisössä. Näin mahdollistetaan henkilöstön osallistuminen ja sitä kautta saadaan lisättyä ihmisten ymmärrystä uudistuksen taustoista ja tarkoituksesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 50.)

Esimiehet ovat keskeisessä roolissa, kun hoitomaksu-uudistusta viedään kentälle. Suuri merkitys on sillä, miten henkilöstöä sekä vanhempia tiedotetaan tulevista muutoksista ja niiden vaikutuksista. Mahdollinen henkilöstön ja vanhempien osallistaminen muutoksen kulkuun, saa aikaan positiivista ilmapiiriä. Oma vaikuttamisen mahdollisuus lisää henkilöstön keskuudessa voimaantumista haastavissakin muutostilanteissa. Vanhempien keskuudessa osallisuus lisää tyytyväisyyttä tunteesta, että heitä on kuunneltu.

Liperin varhaiskasvatuksen johtaja kertoo, kuinka henkilöstön kanssa on muutoksen valmistelusta alkaen käyty asiaa läpi. Esimiehet ovat yhdessä henkilökunnan kanssa miettineet vaikutuksia toimintaan ja lapsen arkeen. Tärkeää on toiminnan muutoksen ennakointi. Liperissä painotetaan esimiesten säännöllistä läsnäoloa ryhmissä, tiimipalavereita sekä lastentarhanopettajien keskinäisiä palavereita. Muutoksen onnistumisen taustalla on hyvin paljon keskustelua. Kaikkien sitoutuminen yhteisiin arvoihin ja uusien työntekijöiden perehdyttäminen on tärkeää. (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja.)

”Pienetkin asiat tulee kertoa avoimesti eteenpäin.” (Tornion päivähoidon päällikkö)

Avoimuus on erityisen tärkeää muutostilanteessa. Mikäli näin ei toimittaisi, muodostuisi erilaisia tulkintoja, mitkä aiheuttaisivat epätietoisuutta. Johtajuudessa tärkeää on tiedottaminen ylhäältä alas. Tärkein asia tiedottamisessa on varmistaa, että kieli on yhteinen. Kaikkien tulee ymmärtää asiat oikein ja samalla tavalla. Tuntiperusteisesta päivähoitomaksusta on järjestetty henkilökunnalle koulutuspäivä, jotta kaikilla työntekijöillä on sama tieto asiasta. Henkilökunnan tulee olla tietoinen myös siitä, kuka vastaa mistäkin. On oltava selkeät pelisäännöt. Torniossa asiat etenevät ensin palavereissa aluejohtajien kanssa ja sen jälkeen aluejohtajat välittävät tiedot eteenpäin palaverissaan omien yksiköiden kanssa. (Tornion päivähoiton päällikkö.)

Uudistaminen vaatii hyvää henkilöstöjohtamista, mikä tukee työn hallittavuutta, vahvistaa henkilöstön osaamista ja työssä oppimisen mahdollisuuksia sekä parantaa työolosuhteita. Nämä ovat ratkaisevia tekijöitä henkilöstön hyvinvoinnin ja työssä pysymisen varmistamisessa. Keski- ja lähijohdon esimiehillä on keskeinen merkitys niin henkilöstöjohtamisessa kuin palveluiden sisällön ja laadun arvioinnissa ja kehittämisessä. Toimintaympäristön muutokset asettavat johtajuudelle entistä suurempia vaatimuksia, joihin vastaaminen edellyttää myös esimiesten työn ja hyvinvoinnin tukemista sekä johtamisosaamisen vahvistamista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 19.)

Lähiesimiehen tärkeys henkilöstövoimavarojen johtamisessa korostuu juuri muutostilanteissa. Arjen johtamisessa muutos haastaa kyvyn hahmottaa kokonaisuuksia, hallita työmäärää ja sietää keskeneräisyyttä. Työhyvinvointia edistää muutostilanteessa esimiehen läsnä oleva johtaminen ja kyky laittaa itsensä likoon, luottamuksen rakentaminen, rohkeus tarttua ja valmentava johtajuus. Hyvä henkilöstöjohtaminen voi mahdollistaa oppimista ja edistää työn mielekkyyttä ja innovaatioita. Erityisen tarkkoja ollaan sille, miten tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti muutoksessa eri osapuolia kohdellaan. Oikeudenmukaisuuden kokemuksella on tutkimuksin osoitettu olevan motivaation ja asenteiden lisäksi jopa terveysvaikutuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 50–51.)

Päivähoitomaksu-uudistus vaikuttaa pedagogiikkaan ja esimiehillä tuleekin olla vahva pedagogisen johtamisen ote. Johtajuudella on suuri vaikutus varhaiskasvatuksen laatuun. Johtamisen kuuluu olla läsnäoloa, havainnointia ja yhteisiä keskusteluja sekä päätöksiä varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti. Kaikkien lasten tulee saada samansisältöistä varhaiskasvatusta, hoitoajoista riippumatta. Lapsen oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ei saa heiketä muutoksen johdosta. (Varhaiskasvatuksen johtajat.)

”Henkilöstön tulee hallita pienryhmätoiminta hyvin.” (Tornion päivähoidon päällikkö)

Johtajuudella on merkittävä rooli asiakaslähtöisyyttä tukevan palvelukulttuurin kehittämisessä. Esimiehellä on tehtävänä määritellä asiakaslähtöisyys, mitä se käytännössä tarkoittaa. (Kemin päivähoidon johtaja.)

”Esimiehen tulee opastaa henkilökuntaa pohtimaan omia prosesseja ja miettimään toteutuuko asiakaslähtöisyys omassa toiminnassa.” (Kemin päivähoidon johtaja)

”On merkitystä, miten ohjailaan asiakkaiden käyttäytymistä” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

Johtamisessa on tärkeää jatkuva dialogi. Asiat tulee tuoda esille ymmärrettävästi ja positiivisessa hengessä. Vanhempiin luodaan uskoa siihen, että uusista menetelmistä on hyötyä vanhemmille ja koko perheelle. (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja; Tornion päivähoidon päällikkö.)

”Palveluohjauksessa lähdetään liikkeelle aina perheen tarpeista, mutta perheen tarpeita voi ajatella lapsen kannalta.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

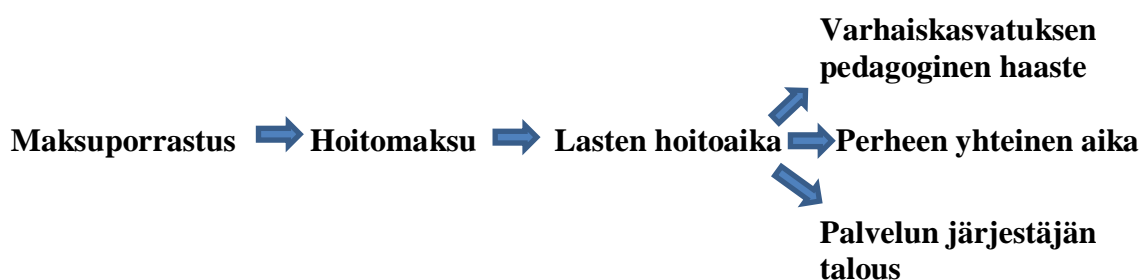
Keskeinen merkitys on palveluohjauksella, jossa mietitään perheen ja lapsen yksilölliset tarpeet. Yhdessä vanhempien kanssa löydetään sopivimmat ratkaisut juuri kyseiselle perheelle, mikä parantaa vanhempien tyytyväisyyttä.

”Palvelusuunnittelija kertoo ja perehdyttää vanhemmat, kun he hakevat lapselle hoitopaikkaa. On merkitystä, mitä kerrotaan ja miten vanhempia autetaan uuden asian kanssa.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

Esimerkiksi tutustumiskäytännöt mietitään lapsen ja perheen näkökulmasta. Liperissä on otettu käytäntö, että aloituskäyntejä tapahtuu lapsen kotona. Vanhemmat ovat kokeneet käytännön hyväksi ja lapselle hoidon aloituksen turvalliseksi.

5.6. Kokonaiskuva

Kaikkien haastattelemieni varhaiskasvatuksen johtajien puheissa korostuu päivähoitopalvelun kehittämisen tärkeys ja ennakoluuloton uudistushalu. He näkevät palvelun kokonaisuutena ja haluavat löytää uusia mahdollisuuksia, mitkä palvelevat juuri tämän ajan tarpeita. Tässä täytyy huomioida niin valtakunnalliset linjaukset ja tavoitteet, kunnan kiristynvä talous kuin perheen ja lapsen oikeudet, hyödyt ja mahdollisuudet. Tärkeimpänä tavoitteena on kuitenkin aina tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Kuvio 14. Kehittämishankkeen tulosten vaikuttavuutta

Merkittävin asia hoitomaksu-uudistuksen tavoitteiden toteutumiseksi on toimiva maksuporrastus. Porrastuksen tulee olla joustava ja perheitä palveleva. Houkuttelevan porrastuksen myötä vanhemmat lähtevät miettimään ratkaisuja lapsen hoitoajan lyhentämiseksi, jolloin heidän hoitomaksunsa pienenevät (kuvio 14).

Perheitä palveleva hoitomaksuporrastus tarkoittaa palvelun järjestäjän kannalta todennäköisesti maksukertymien pienenemistä. Mikäli tavoitteen mukaisesti lasten hoitoajat lyhenevät, vähentää se myös kunnalle aiheutuvia menoja. Täytyy nähdä laajempi kokonaisuus, sillä vanhempien maksama päivähoitomaksu on vain osa siitä, mitä lasten päivähoitokustannukset ovat kunnalle.

”Jokainen tunti, mitä päivähoitoa käytetään, maksaa kuluineen nelinkertaisesti kunnalle.” (Koulutuslautakunnan jäsen 19.2.2015)

”Kaikki tulisi saada ymmärtämään ja hyväksymään kunnassa, että tulot pienenevät. On tärkeää osata tarkastella ratkaisun kokonaisvaikutuksia.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

”Tulot ovat pudonneet noin 10 %.” (Liperin varhaiskasvatuksen johtaja)

Maksu-uudistus luo päivähoitopalveluissa paremmat mahdollisuudet kohdistaa huomio oikeisiin tarpeisiin ja tehostaa resurssien oikeaa kohdentumista. Liperin varhaiskasvatuksen johtaja toteaa haastattelussa, että lasten hoitoaikojen lyhentyminen on mahdollistanut uusien investointien siirtoja. Päivähoitopaikkoja ei ole tarvinnut lisätä, vaan lapset on voitu sijoittaa jo olemassa oleviin hoitopaikkoihin. Lapsilukumäärä kasvaa ryhmissä, mutta lasten hoitopäivien pituudet ovat lyhentyneet. Nykyisessä tilanteessa hyvin toimiva pienryhmätoiminta on ehdottoman tärkeää, mikä vaatii toimiakseen riittävää henkilökuntaa ja joustavaa pedagogiikkaa. Lapsimäärän vähentyessä esimerkiksi päiväkodin aukioloajan ääripäissä, voi henkilökuntaa kohdistaa paremmin ”ruuhka-aikaan”, jolloin pienryhmätoiminta on tarpeenmukaista. Vahva ote pedagogisessa johtajuudessa on tärkeää toimivan ja joustavan varhaiskasvatuksen takaamiseksi.

Tekeillä olevan varhaiskasvatuslain tulisi ottaa huomioon yleistyvän tuntiperusteisen päivähoitomaksun vaikutukset. Lasten lyhentyneiden hoitoaikojen johdosta uhkana voi olla henkilöstöön kohdistuva vähentämisen tarve. Tulisiko lasten ja henkilöstön välistä suhdelukua varhaiskasvatuksessa miettiä laissa uudelleen? Lapsimäärän pienentäminen suhteessa henkilökunnan määrään, tukee muun muassa hyväksi todettua pienryhmätoimintaa. Mikäli työntekijöitä joudutaan vähentämään, tulee huomioida

kunnan osalta vähenevät verotulot sekä mahdolliset muut työttömyyden aiheuttamat kustannukset. Vaarana oleva uhka syrjäytymisestä saattaa aiheuttaa yhteiskunnalle huomattavia kustannuksia.

Hoitomaksu-uudistuksen tavoitteena on yhtenäistää maksukäytäntöjä myös osapäivä- ja osaviikkohoidon osalta ja edistää siten eri kunnissa asuvien perheiden tasavertaisuutta. Päivähoitomaksun määräytyessä kuukausittaisten hoitotuntien mukaan osapäivähoito ei saisi tulla kalliimmaksi suhteessa kokopäivähoitoon. Osapäivä- ja osaviikkohoidon maksut määräytyvät samoin perustein. Tämä lisää kannattavuutta osa-aikatyön tekemiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän mukaan uudistus kannustaisi vanhempia suunnittelemaan päivähoiton käyttöä todellisen tarpeen mukaan. Päivähoitomaksun määräytyminen kuukausittaisten hoitotuntien mukaan lisää päivähoiton joustavuutta perheiden näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 27.)

Päivähoiton asiakasmaksut eivät saisi muodostaa kynnystä työhön siirtymiselle tai osa-aikaisen työn tekemiselle. Varhaiskasvatus voidaan katsoa myös lapsen oikeutena, johon kaikilla lapsilla tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua. Lapsen edun mukaisesti maksujen ei tulisi muodostua kynnykseksi myöskään varhaiskasvatukseen osallistumiselle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 78–79.)

Hoitomaksuporrastuksen laadinnan yhteydessä tulisi kunnan huomioida, että hoitotuntien hinta kaikissa maksuluokissa on oikeassa suhteessa kokopäivämaksun hintaan nähden. Mitä pienemmät maksuluokkien välit ovat, sitä paremmin vanhemmat löytävät tarpeeseensa sopivan tuntimäärän. Lisäksi merkityksellistä on, mistä tuntimäärästä kunta perii täyden päivähoitomaksun. Mitä suurempi korkein tuntimäärä on, sitä paremmin porrastus motivoi vanhempia miettimään hoitotuntien tarkkaa määrää.

Päivähoitomaksun uudistusprosessi käynnistyi Liperissä kustannusten arvioimisella. Aluksi oli tarkkaan mietitty, paljonko arvioitiin tulojen putoavan ja paljonko toisaalta vapautuvan paikkaresursseja. Muutosprosessi eteni vaiheittain, jotta asiat pysyivät

hallinnassa. Tästä syystä muutos kohdistui ensin vuoro- ja perhepäivähoitoon ja myöhemmin koko toimialaan. Tiedottamisen tuli olla mahdollisimman monipuolista, joten siihen oli varattava riittävästi aikaa. Avainhenkilöiden perehdyttäminen muutokseen oli välttämätöntä ja heidän sitoutuminen muutoksen läpiviemisessä oli tärkeää. Liperin varhaiskasvatuksen johtaja korosti sitä, että täytyy yhdessä osata valmistautua siihen, että iso muutos voi tulla esiin ennalta arvaamattomia asioita, jotka ratkaistaan asia kerrallaan. Lisäksi on korostettu, että henkilökunnan tulee olla avoimena vanhemmilta tulevalle palautteelle ja niiden perusteella muokataan toimintaa nopeastikin.

Maksujärjestelmän muutos edellyttää uuden sähköisen mobiilisovelluksen hankintaa ja käyttöönottoa. Monissa kunnissa sovellus on otettu käyttöön ennen maksujärjestelmän muutosta, jotta käyttö opitaan ja tapa rutinoituu. Järjestelmässä lasten läsnäolo kirjaukset tapahtuvat vaivattomasti. Yhdellä laitteella voidaan joustavasti kirjata usean ryhmän tiedot. Sovellus sopii niin päiväkotien kuin perhepäivähoidonkin käyttöön. Olennaista mobiililaitteen käytössä on muun muassa sen tuoma turvallisuus, sillä hoitajalla on aina reaaliaikainen tieto läsnä olevien lasten lukumäärästä ja lasten vanhempien yhteystiedot sekä lasten kuvat ovat helposti saatavilla. Lisäksi reaaliaikainen yhteys varhaiskasvatusjärjestelmään takaa sen, että suunnitellut ja toteutuneet hoito- ja työajat ovat aina ajan tasalla. Tietyissä sovelluksissa esimerkiksi työaikakirjaukset siirtyvät automaattisesti tiedoksi palkanlaskentaan. Parhaimmillaan järjestelmä vapauttaa henkilökuntaa ”paperitöistä” esimerkiksi pedagogisiin johtotehtäviin.

”Selkeämmin esille, kuinka monta tuntia lapseni konkreettisesti ON hoidossa kuukauden aikana. Näin voitaisi nähdä kuinka monta tuntia tarvitaan ja saataisiin valita alin mahdollinen hoitoaika.” (Vanhempi 14)

Kyselyssä tuli esille vanhempien toive toimivasta ja reaaliaikaisesta sähköisestä järjestelmästä. He halusivat järjestelmän, josta voi seurata käytettyjä hoitotunteja sekä varata lapsensa hoidon.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Hallituksen tavoitteen mukaisesti uuden systeemin pitäisi palvella epätyypillistä työaikaa tekevien perheiden tarpeita paremmin, jolloin saataisiin esimerkiksi kotihoidontuella olevia henkilöitä ottamaan vastaan osa-aikaista työtä. Tuntiperusteinen päivähoitomaksu-uudistus mahdollistaa paremmin osa-aikatyön vastaanottamisen, koska hoidosta maksetaan hoidon tarpeen mukaan. Tämä asettaa tasa-arvoisempaan asemaan ne perheet, jotka tarvitsevat lapselleen epäsäännöllistä hoitoaikaosa-aikatyönsä vuoksi.

→ Kuntakohtaiset maksuporrastukset asettavat vanhemmat eriarvoiseen asemaan.

Päivähoitomaksu-uudistuksen myötä pyritään hoitomaksuista saamaan yhdenvertaisia riippumatta, missä kunnassa palvelun käyttäjä asuu. Kuitenkin kunnilla on mahdollisuus määrittellä omat porrastukset, joten päivähoitomaksut ovat edelleen kuntakohtaisia ja tästä syystä hyvinkin eriarvoisia.

Mielestäni hoitomaksuporrastukset tulisi saada valtakunnallisiksi, jotta perheet olisivat oikeasti yhdenvertaisessa asemassa. Tuntiperusteinen on ollut kokeiluna jo vuosikymmen ajan, joten kokemustietoa on kertynyt runsaasti. Tätä voitaisiin hyödyntää pohdittaessa valtakunnallisia linjauksia maksuporrastuksia suunniteltaessa.

→ Toimiva ja tasa-arvoinen maksuporrastus lisää yhdenvertaisuutta.

Maksuporrastuksen tulisi olla vanhempia motivoiva ja joustava. Lisäksi porrastuksen tulisi olla oikeudenmukainen, oli hoidon tarve tuntimäärältään mikä tahansa.

→ Maksuporrastuksen välit tulisi olla mahdollisimman pienet.

Päivähoitomaksu-uudistuksen yhtenä tavoitteena on helpottaa perheen ja työelämän yhteensovittamista. Lisäksi tavoitteena on saada vanhemmat käyttämään päivähoitoa

todellisen tarpeen mukaan. Vanhemmat käyttäytyvät eri tavalla erilaisten maksuporrastusten myötä. Maksuporrastuksen tulisi olla niin pienillä väleillä, 10–20 tuntia, jotta joustavuus toteutuisi ja perheet löytäisivät omiin tarpeisiin nähden mahdollisimman sopivan maksuluokan. Vanhempien ei tarvitsisi miettiä maksavansa turhaan niin sanotusti ylimenevistä tunneista.

→ Ylimmän maksuluokan tuntirajalla on merkittävä vaikutus.

Mitä pienemmällä tuntimäärällä ylin maksuluokka tulee vastaan, sitä houkuttelevampaa vanhempien on käyttää enemmän tunteja kuin todellisuudessa tarvitsevat. Mitä korkeammasta tuntimäärästä ylin maksuluokka peritään, sitä enemmän vanhemmat pyrkivät pienentämään lapsen tarvitsemaa tuntimäärää.

Jo 8,5 tunnin päivittäisellä hoidon tarpeella, vanhemmat saavuttavat alle 180 tunnin hoidon tarpeen ($21 \times 8,5 = 178,5$). Mikäli ylin maksuluokka peritään esimerkiksi 180 tunnin jälkeen, pyrkivät vanhemmat todennäköisesti hyödyntämään mahdollisia työaikaliukumia sekä ”pelaamaan yhteen” siten, että toinen vanhemmista tuo lapsen hoitoon ja toinen hakee, jotta lapsen hoitoaika jäisi alle ylimmän maksuluokan tuntimäärän.

→ Toimiva maksuporrastus antaa vanhemmille taloudellisen hyödyn.

→ Taloudellinen hyöty hoitomaksuissa vaikuttaa lasten hoitoaikoihin.

Tuntiperusteisella päivähoitomaksulla on vaikutusta lasten hoitoaikoihin, mikäli maksuporrastukset ovat houkuttelevat. Porrastusten tulee motivoida vanhempia järjestelemään hoitoaikoja ja siten saamaan siitä taloudellista hyötyä.

→ Lyhentynyt hoitoaika lisää vanhempien ja lasten yhteistä aikaa.

Lasten tulee saada kasvaa turvassa ja oppia tärkeitä sosiaalisia taitoja. Tästä syystä lapset tarvitsevat perheen yhteistä aikaa, vanhempien aitoa läsnäoloa. Tämä lisää koko perheen hyvinvointia ja ehkäisee ongelmia.

Yhteiskunta vaatii vanhemmilta paljon, mutta vanhemmuutta ei kuitenkaan päätöksenteossa tueta riittävästi. Työelämän vaatimukset menevät usein perheiden edelle.

Vanhemmuus on iso asia, joka toteutuu kuitenkin arjen pienissä asioissa. Vanhemmuuden puute tuo esiin sen aiheuttamat ongelmat, kuten lasten mielenterveyshäiriöt ja kasvatuskysymykset koulussa ja muissa instituutioissa. Riittävän hyvä vanhemmuus jää usein näkymättömäksi.

➔ Tuntiperusteinen päivähoitomaksujärjestelmä tuo pedagogisia haasteita varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuksen pedagogia ei saa kärsiä, vaikka maksu-uudistus tuokin mukanaan uusia haasteita lapsiryhmämuutosten johdosta. Pedagogia täytyy sopeuttaa tilanteen mukaisesti ottaen huomioon lapsiryhmän koko sekä lasten yksilölliset tarpeet. Varhaiskasvatuksen laadun tulee säilyä tasokkaana.

➔ Maksu-uudistus tuo omat haasteensa myös johtajuudelle.

Johtajuudella on merkittävä vaikutus varhaiskasvatuksessa. Vahva ote pedagogisessa johtajuudessa on tärkeää toimivan ja joustavan varhaiskasvatuksen takaamiseksi etenkin muutostilanteissa.

Johtajuudella on suuri merkitys työyhteisön työilmapiirille. Hyvä ilmapiiri on työviihtyvyyden perusedellytys. Tämä heijastuu kaikkeen, lapseen ja lasten vanhempiin sekä pedagogiaan.

→ Päivähoitomaksu-uudistuksessa tulee nähdä kokonaiskuva

Perheitä palveleva hoitomaksuporrastus tarkoittaa palvelun järjestäjän kannalta todennäköisesti maksukertymien pienenemistä. Mikäli tavoitteen mukaisesti lasten hoitoajat lyhenevät, vähentää se myös kunnalle aiheutuvia menoja. Täytyy nähdä laajempi kokonaisuus, sillä vanhempien maksama päivähoitomaksu on vain osa siitä, mitä lasten päivähoitokustannukset ovat kunnalle.

Lähtökohtana päivähoitomaksu-uudistuksella on valtioneuvoston rakennepoliittinen ohjelma, jonka tavoitteena on vahvistaa talouskasvua ja pienentää kestävyysvajetta. Uudistuksen tavoitteena on helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, esimerkiksi parantamalla vanhempien mahdollisuuksia osa-aikatyön vastaanottamiseen. Tavoitteena on päivähoitomaksujen uudistaminen tuntiperusteisiksi ja joustaviksi, jotta maksut vastaisivat mahdollisimman hyvin vanhempien varaamaa hoitoaikaa. Uudistus palvelisi etenkin niitä perheitä, joiden hoidontarve vaihtelee. Lähtökohtana on, että maksujärjestelmä säilyy muilta osin entisellään, oikeudenmukaisuutta kuitenkin pyritään lisäämään ja muuttamaan maksuja niin, että maksut vastaavat nykyistä paremmin lasten hoitoaikaa.

→ Uudessa maksujärjestelmässä ei ole tarkoitus nostaa eikä laskea päivähoitopalvelun hintaa.

Maksu-uudistuksella pyritään lisäämään oikeudenmukaisuutta ja säilyttää se muilta osin entisellään. Taloudellista hyötyä ei ole tarkoitus saada maksukertymiä lisäämällä, vaan pitemmällä tähtäimellä hoitoaikojen lyhentymisestä aiheutuneilla käyttökustannusten vähenemisellä. Esimerkiksi aikaisempi enintään viiden tunnin hoitoajan maksu on ollut noin 60 prosenttia kokopäivämaksusta eli enimmillään noin 169,80 euroa. Uudessa järjestelmässä tämä tarkoittaa enintään 107,5 tunnin (21,5 x 5) hoitoaikaa, josta perittävä maksu ei saisi ylittää edellä mainittua summaa.

Taulukko 20. Nykyisen maksujärjestelmän mukaiset maksut 8,5 – 9,5 tunnin pituisten hoitopäivien mukaisesti.

	Kokopäivä		Osapäivä (60%)	
	Tunnit	Hinta (€/kk)	Tunnit (5h)	Hinta (€/kk)
6 päivää	51 – 57	84,90	30	50,94
10 päivää	85 – 95	141,50	50	84,90
12 päivää	102 - 114	169,80	60	101,88
15 päivää	127,5 – 142,5	212,25	75	127,35
joka päivä	170 – 190	283	100	169,80

Nykyisen päiväjärjestelmän puitteissa useissa kunnissa on mahdollista tehdä sopimus hoitopäivistä 6, 10, 12, 15 ja jokapäiväisen hoidontarpeen mukaan. Lisäksi osapäivähoidon on voinut valita, mikäli hoidontarve on enintään 5 tuntia / päivä. Useissa kunnissa osapäivähoidosta peritään 60 – 65 prosenttia kokopäivähoidon maksusta. Taulukossa 20 on laskettu kyseisten tuntimäärien enimmäishinnat.

Taulukko 21. Maksuluokkaehdotus

Tuntimäärä (tuntia/kk)	Maksu (%)	Enintään (€/kk)
50	26,5	75
70	37,1	105
90	47,7	135
110	58,3	165
130	68,9	195
150	79,5	220
170	90,1	255
171 tai enemmän	100	283

Hahmottelemassani maksuluokkaehdotuksessa (taulukko 21) olen määritellyt maksuluokat 20 tunnin välein, jotta vanhemmat löytäisivät mahdollisimman tarkasti

tarvitsemansa tuntimäärän. Taulukon mukaisista tuntimääristä perittävä maksu on laskettu 1,5 euroa / tunti mukaisesti. Tuntihinta on laskettu nykyisen järjestelmän mukaisesti siten, että enimmäishinta 283 euroa on jaettu kuukauden hoitopäivillä (21,5), jolloin päivähinnaksi on saatu 13,16 euroa. 9 tunnin hoitopäivillä tuntihinnaksi tulisi 1,46 euroa. Mielestäni hahmottelemani taulukon mukaan päivähoitomaksut säilyisivät mahdollisimman lähellä nykyisiä maksuja. Lisäksi maksuluokat olisivat oikeudenmukaiset ja tasa-arvoiset.

Tuntiperusteisen päivähoitomaksun tutkimiselle on tilausta, sillä valtioneuvosto on asettanut rakennepoliittisen ohjelman yhdeksi tavoitteeksi talouskasvun, jonka puitteissa myös päivähoiton maksujärjestelmää pyritään joustavoittamaan. Aihe on hyvin ajankohtainen koko Suomessa, jonka vuoksi myös Kemin päivähoiton johtaja tilasi aiheesta selvitystyön. Opinnäytetyöni aihe nousi siis työelämän tarpeesta ja uskonkin sen olevan hyödyksi kunnille, jotka suunnittelevat muutosta päivähoitomaksujärjestelmään. Tulosten hyödyntäminen antaa opinnäytetyölle lisäarvoa. Kokonaistuloksen kannalta on tärkeää, että tulokset siirtyvät mahdollisimman monelle hyödyksi.

Kehittämishankkeessani monitahoarviointiin perustuva triangulatiivinen tutkimusasetelma oli haastava ja aikaa vievä. Tutkimusasetelma oli kuitenkin antoisa ja lisäsi hankkeen luotettavuutta sekä mahdollisti aiheen kokonaisvaltaisen kuvan saamisen. Yksi tärkeimmistä päätöksistä hankkeessa oli haastatella päivähoiton virkamiesjohtoa, sillä heillä on hallinnollinen näkökulma aiheeseen. Sain työhöni ulottuvuutta sekä erittäin kattavaa tietoa. Vanhemmille ja työntekijöille suunnattujen kyselyjen sekä virkamiesjohdon haastattelujen myötä mahdollistui monien näkökulmien saaminen, mikä mielestäni oli hyvä perusta hankkeelleni. Lisäksi oma työhistoriani varhaiskasvatuksen parissa antoi vahvan taustan kohteen ymmärtämiselle.

Tutkimuseettiset periaatteet pidin tarkoin mielessäni koko työni ajan. Autenttisuus oli yksi tärkeimmistä päämääristäni. Kaikkien työvaiheiden aikana avoimuus ja rehellisyys olivat tärkeimpiä periaatteitani. Muun muassa systemaattinen ja totuudenmukainen

tulosten raportointi tuo hankkeelle luotettavuutta ja lukijalle mahdollisuuden ymmärtää tulokset yksiselitteisesti.

Kehittämishankkeen työstäminen on selkiyttänyt päivähoitojärjestelmän yhteiskunnallisia tavoitteita sekä kokonaiskuvan näkemistä. Olen ottanut hankkeessani huomioon eri näkökulmia, mikä on ollut mielenkiintoista ja opettavaista. Tuntiperusteista päivähoitomaksua voisi tarkastella hyvinkin laajasti. Hankkeessani rajasin tarkastelemani ulottuvuudet mielestäni tärkeimpiin. Jatkotutkimuksen aiheina voisi olla esimerkiksi päivähoitomaksu-uudistuksen kustannusvaikutukset. Koko päivähoitojärjestelmän kustannukset ja miten maksu-uudistus vaikuttaa varhaiskasvatuksen nettomenoihin. Millaisia vaikutuksia erilaisilla porrastuksilla on maksukertymiin ja toiminnan kustannuksiin? Toinen mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi olla lasten ja vanhempien yhteisen ajankäytön ja sen vaikutusten tarkempi tutkiminen.

LÄHTEET

- Ahola, Anja 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. Sivut 47–72.
- Alila, Kirsi 2013. Varhaiskasvatuksen laadun ohjaus ja ohjauksen laatu. Laatupuhe varhaiskasvatuksen valtionhallinnon ohjausasiakirjoissa 1972–2012. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere. Hakupäivä 24.1.2015. <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68120/978-951-44-9115-3.pdf?sequence=1>>
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239. Hakupäivä 14.10.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=P%C3%A4iv%C3%A4hoidosta%20annetun%20asetuksen%204%C2%A7>
- Beresford, Peter 2001. Service users, social policy and the future of welfare. *Critical Social Policy* 21 (4), 494-512.
- Bernheimer, Lucinda P. & Gallimore, Ronald & Weisner, Thomas S. 1990. Ecocultural Theory as a Context for the Individual Family Service Plan. *Journal of Early Intervention* 14 (3), 219-233. Hakupäivä 27.2.2014. http://tweisner.com/yahoo_site_admin/assets/docs/Berheimer_Gallimore_Weisner_1990_Ecocultural_family_service_A21.231155826.pdf
- Choo, Chun Wei 2001. Information Management for the Intelligent Organization. The Art of Scanning the Environment. 3rd ed. New Jersey: Information Today, Inc.
- Eskola, Jari 2007. 6-8? (Teema)haastattelututkimuksen toteuttaminen. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. Sivut 32–46.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Jyväskylä: Vastapaino.
- Esping-Anderson, Gosta 2002. Towards the Good Society, Once Again? Teoksessa Why we need a new welfare state. s.1-25. Hakupäivä 22.10.2013. <https://www.gcoe-intimacy.jp/images/library/File/omnibuslecture09/Esping-Anderson,%20Goesta%202002%20Why%20we%20need%20a%20new%20welfare%20state_%20Oxford,%20S_%201-25_.pdf>
- Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Hakupäivä 14.10.2014. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>>
- Fonsén, Elina 2014. Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere. Hakupäivä 24.10.2014. <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95050/978-951-44-9397-3.pdf?sequence=1>>
- Haapola, Leena 2012. Lähiesimiestyö tilaaja-tuottajamalliin perustuvassa organisaatiossa. Lisensiaattitutkimus. Tampereen yliopisto, Tampere. Hakupäivä 24.10.2014. https://moodle.eoppimispalvelut.fi/pluginfile.php/598764/mod_resource/content/1/L%C3%A4hiesimies%20tilaaja-tuottaja%20mallissa.pdf
- Heikkinen, Erja 1998. Subjektiviisin oikeus – päivähoitopalvelut paineiden alla. KuntaSuomi 2004 – tutkimuksia nro 11. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.

- Helsingin Sanomat 2014. Lasten kanssa vietetty aika. Hakupäivä 15.2.2015.
<<http://www.hs.fi/kotimaa/a1391660102001>>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, Eeva & Fonsén, Elina 2009. Loppuraportti. Johtajuus ja varhaiskasvatuksen laatu-projekti. Hakupäivä 12.10.2014.
<<http://www.tsr.fi/tsarchive/files/TietokantaTutkittu/2008/108041Loppuraportti.pdf>>
- Hujala, Eeva & Turja, Leena 2002. Laadunarvioinnilla laadunhallintaan varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Riitta Korhonen & Marita Neitola (toim.). Päivähoito muutoksessa. Oulun yliopistopaino. Sivut 44–51.
- Hujala, Eeva & Parrila, Sanna & Lindberg, Päivi & Nivala, Veijo & Tauriainen, Leena & Vartiainen, Pirkko 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. 2. painos. Oulu: Yliopistopainos.
- Hussein, Ashatu 2009. The use of Triangulation in Social Sciences Research: Can qualitative and quantitative methods be combined? Journal of Comparative Social Work 2009/1. Hakupäivä 20.11.2013.
<http://jcs.w.no/local/media/jcs.w/docs/jcs.w_issue_2009_1_8_article.pdf>
- Ikola-Norrbacka, Rinna 2004. Päivähoito – kuntien kilpailuvaltti? KuntaSuomi 2004 – tutkimuksia nro 46. 1.painos. Helsinki: Kuntatalo.
- Immonen, Teemu 2006. Hypermediaprojektin aikainen tiedonhankintaprosessi ja organisaation oppiminen. Hakupäivä 18.11.2013. <<http://hlab.ee.tut.fi/hmopetus/hypermediaprojektin-aikainen-tiedonhankintaprosessi-ja-organisaation-oppiminen>>
- Jyväskylän kaupunki 2014. Päivähoidon asiakasmaksutiedote 1.8.2014 alkaen. Hakupäivä 31.1.2015.
<http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/68089_asiakasmaksutiedote_01082014.pdf>
- Jäppinen, Tuula 2011. Kunta ja käyttäjälähtöinen innovaatiotoiminta. Kuntaliiton verkkojulkaisu, Acta-väitöskirja. Hakupäivä 29.10.2013.
<<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66835/978-951-44-8659-3.pdf?sequence=1>>
- Kantola, Anu & Kautto, Mikko 2002. Hyvinvoinnin valinnat – Suomen malli 2000 – luvulla. Helsinki: Edita.
- Keskinen, Soili 2002. Päivähoito hyväksi tytöille ja pojille? Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.). Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. 2.painos. Helsinki: WSOY. Sivut 218–237.
- Koulutuslautakunnan jäsen, puhelinkeskustelu 19.2.2015.
- Kunnat.net 2013. Varhaiskasvatuksen lakeja ja asetuksia. Hakupäivä 5.1.2015.
<<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/varhaiskasvatuslait/Sivut/default.aspx>>
- Kuosmanen, Voitto 2008. Oliko hankkeessa riittävästi tahtoa, tekoja ja dynaamista liikettä? Teoksessa Voitto Kuosmanen & Martti Ainonen & Kaisi Peltoniemi & Riitta Hakala & Marja Mathlein. Tahtoa, tekoja ja dynaamista liikettä oli, mutta... Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Raportteja ja tutkimuksia 6/2008. Anjalankoski: Solver palvelut Oy. Sivut 77–107. Hakupäivä 16.2.2014.

- <http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Kuosmanen_Ainonen_Peltoniemi_Hakala_Mathlein_A_6_2008.pdf>
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734. Hakupäivä 14.10.2014. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>>
- Liperin kunta 2015. Varhaiskasvatuspalvelut. Hakupäivä 11.1.2015. <<http://www.liperi.fi/fi/asukkaille/varhaiskasvatus/>>
- Luotonen, Maija 2013. Leikkiä tunti kerrallaan. Hakupäivä 28.10.2013. <<http://www.tesso.fi/artikkeli/leikki-tunti-kerrallaan>>
- Niiranen, Vuokko 2002. Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaalityössäkin. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.). Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Yliopistopainos. Sivut 63–80.
- Ojala, Ilpo & Vartiainen, Pirkko 2006. Kolmen yliopiston opetuksen kehittämistoiminnan vaikuttavuus. Lapin yliopiston, Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Vaasan yliopiston opetuksen kehittämistoiminnan vaikuttavuuden benchmarking-arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 9:2006. Tampere: Tammer-Paino Oy. Hakupäivä 22.3.2015. <http://www.kka.fi/files/139/KKA_906.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Työryhmä uudistamaan varhaiskasvatusta koskevia säädöksiä. Hakupäivä 28.10.2013. <<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/12/varhaiskasvatus.html>>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a. Kohti varhaiskasvatustalain. Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. Hakupäivä 14.10.2014. <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr11.pdf?lang=fi>>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmälle. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Hakupäivä 2.11.2014. <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi>>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Päivähoidosta perittävät maksut. Hakupäivä 2.11.2014. <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/varhaiskasvatus/paivahoitomaksut/?lang=fi>>
- Parrila, Sanna 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Oulu: Oulun yliopisto.
- Partio, Liisa 2014. Miksi lapsille jää yhä vähemmän aikaa? Hakupäivä 15.2.2015. <<http://www.mll.fi/blogi/?x16855855=w19630484>>
- Patton, Michael Quinn 1997. Utilization Focused Evaluation. The new Century Text. Kolmas painos. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage.
- Piippo-Näätänen, Katri 2012. Esi- ja alkuopetuksen nivelvaihe – vanhempien kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä erityisen tuen tilanteissa. Pro gradu – tutkielma. Lapin yliopisto. Hakupäivä 27.2.2014.
- Pohjola, Anneli 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. Sivut 11–31.
- Päivähoidon johtaja, Kemin kaupunki. Puhelinhaastattelu.

- Päivähoidon päällikkö, Tornion kaupunki. Puhelinhaastattelu 18.11.2014. Pääkkö, Eija & Makkonen, Soili 2003. Arviointi ja itsearviointi projektin työvälineinä. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisu nro 82. Joensuu: yliopistopaino.
- Rantanen, Teemu & Toikko, Timo 2006. Käytäntötutkimuksesta kansalaislähtöiseen kehittämiseen. Janus vol.14 (4) 2006, 403–410.
- Research International Finland Oy 2008. Pienten lasten vanhemmilla on hälyttävän vähän aikaa lapsilleen. Hakupäivä 11.3.2015. <<http://www.kummit.fi/content/pienten-lasten-vanhemmillah%C3%A4lytt%C3%A4v%C3%A4n-aikaa-lapsilleen>>
- Rissanen, Tapio 2002. Projektilla tulokseen – projektin suunnittelu, toteutus, motivointi ja seuranta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.
- Ronkainen, Suvi & Karjalainen, Anne 2008. Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen tutkimuksia 1. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Schmitt, Florence 2002. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.). Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. 2.painos. Helsinki: WSOY. Sivut 298–326.
- Seppänen-Järvelä, Riitta 1999. Kehittämistyö ja arviointi. Teoksessa Risto Eräsaari & Tuija Linsdqvist & Mikko Mäntysaari & Marketta Rajavaara. Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki: Gaudeamus. Sivut 90–105.
- Silfverberg, Paul. Ideasta projektiksi. Projektinvetäjän käsikirja. Helsinki: Planpoint Oy. Hakupäivä 16.2.2014. <http://www.mol.fi/esf/ennakointi/raportit/pvopas.pdf>
- Sinkkonen, Jari 2002. Ammattilaiset vanhempien tukena. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.). Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. 2.painos. Helsinki: WSOY. Sivut 213–217.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta 2012–2015. Hakupäivä 12.10.2014. <http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=4987634&name=DLFE-20726.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Kotihoidon tuen ja lasten hoitojärjestelmän joustavuuden edistämistä selvittävän työryhmän muistio. Hakupäivä 12.10.2014. <http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-25727.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Johtamisella laatua ja työhyvinvointia sosiaalialalle. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:17. Hakupäivä 27.9.2014. <https://moodle.eoppimispalvelut.fi/pluginfile.php/598768/mod_resource/content/1/Johtamisella%20laatua%20ja%20ty%C3%B6hyvinvointia%20sosiaalialalle.pdf>
- Stenvall, Jari & Virtanen, Petri 2012. Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Suomen Kuntaliitto 2013a. Päivähoidon hallinto. Hakupäivä 24.10.2013. <<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/lph-hallinto/Sivut/default.aspx>>
- Suomen Kuntaliitto 2013b. Varhaiskasvatus. Hakupäivä 27.10.2013. <<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/Sivut/default.aspx>>

- Suomen Kuntaliitto 2013c. Varhaiskasvatuslait. Hakupäivä 27.10.2013.
<<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/varhaiskasvatuslait/Sivut/default.aspx>>
- Suomen Kuntaliitto 2013d. Päivähoitomaksu. Hakupäivä 27.10.2013.
<<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/paivahoito/paivahoitomaksu/Sivut/default.aspx>>
- Säkkinen, Salla & Kuoppala, Tuula 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti 30/2012 - Lasten päivähoito 2011. Helsinki. Hakupäivä 27.10.2013.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102985/Tr30_12.pdf?sequence=4>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeinen lainsäädäntö. Hakupäivä 5.1.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_ja_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen_esiopetuksen_keskeinen_lainsaadanto>
- THL 2014. Lasten päivähoito 2013. Hakupäivä 15.2.2015.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125389/Tr33_14.pdf?sequence=5>
- Tilastokeskus 2009. Vanhemmat viettävät lastensa kanssa entistä vähemmän aikaa. Hakupäivä 15.2.2015. <http://www.stat.fi/til/akay/2009/06/akay_2009_06_2014-02-06_kat_004_fi.html>
- Tornion kaupunki 2013. Tiedote Putaan vuoropäiväkodin ja perhepäivähoidon asiakkaille 25.10.2013. Hakupäivä 30.10.2013.
<<http://www.tornio.fi/index.php?p=Tiedotteet&id=1574>>
- Tornion kaupunki 2015. Päivähoitomaksun määräytyminen. Hakupäivä 11.1.2015.
<<https://www.tornio.fi/indextxt.php?p=paivahoitomaksu#p%E4iv%E4hoitomaksun%20m%E4%E4r%E4ytyminen>>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Valkeakosken kaupunki 2014. Päivähoitomaksut. Hakupäivä 31.1.2015.
<http://www.valkeakoski.fi/portal/suomi/opetus_ja_koulutus/varhaiskasvatus/paivahoitomaksut+2014/>
- Valtioneuvosto 2014. Arvio rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta ja esitykset toimien vahvistamiseksi. Hakupäivä 14.10.2014.
<<http://valtioneuvosto.fi/etusivu/rakennuudistus395285/tiedostot/hetemaen-ryhman-loppuraportti/fi.pdf>>
- Valtioneuvosto 2013a. Valtioneuvoston rakennepoliittinen ohjelma 29.8.2013. Hakupäivä 28.10.2013.
<<http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/budjetti/290813/kannanotto.pdf>>
- Valtioneuvosto 2013b. Hallitus linjasi puoliväli-istunnossaan keinoja kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistamiseen. Hakupäivä 14.10.2014.
<<http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=378442>>
- Valtioneuvosto 2013c. Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta 29.11.2013. Hakupäivä 14.10.2014.
<<http://valtioneuvosto.fi/etusivu/rakennuudistus395285/tiedostot/paatos-29112013/fi.pdf>>
- Valtioneuvosto 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Hakupäivä 14.10.2014. <<http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>>
- Valtioneuvosto 2012. Valtioneuvoston rakennepoliittinen kannanotto 22.3.2012. Hakupäivä 28.10.2013.

<http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/vn/hallitus/Valtioneuvoston_rakennepoliittinen_kannanotto/fi.pdf>

Varhaiskasvatuksen johtaja, Liperin kunta. Puhelinhaastattelu 19.11.2014.

Vartiainen, Pirkko 2007. Monitahoarvioinnin periaatteet ja prosessit. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. Sivut 152–172.

Viinamäki, Leena 2007. Triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. Sivut 173–197.

Viirkorpi, Paavo 2000. Onnistunut projekti – opas kunta-alan projektityöskentelyyn. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Hakupäivä 16.2.2014.

http://cna.mikkeli.amk.fi/Oppilas/Projektitehtava/Kunta_alan_proj_opas.pdf

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

- Liite 1. Saatekirje vanhemmille
- Liite 2. Webropol-kysely vanhemmille 1(9)
- Liite 3. Saatekirje työntekijöille
- Liite 4. Webropol-kysely työntekijöille 1(9)
- Liite 5. Alkukysely + haastattelu virkamiesjohdolle

Saatekirje vanhemmille

Liite 1

Hyvät vanhemmat!

Oletteko tyytyväisiä hoitoaikaperusteiseen päivähoitomaksujärjestelmään? Millaisia vaikutuksia sillä on ollut perheenne arkeen? Teillä on arvokkaita ajatuksia ja näkemyksiä siitä, miten uusi järjestelmä käytännössä toimii.

Vastaamalla oheiseen kyselyyn tuotte mielipiteenne esille ja voitte vaikuttaa Tornion ja Kemian varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseen.

Kyselylomakkeessa on kysymyksiä, joista voit valita yhden vastausvaihtoehdon tai useampia vastausvaihtoehtoja. Lisäksi on avoimia kysymyksiä, joihin voit vapaasti kirjoittaa mielipiteesi ja käsityksesi asiasta. Lomakkeen täyttämiseen kuluu aikaa noin 10 min. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset raportoidaan niin, ettei yksittäisiä vastaajia pysty tunnistamaan.

Mikäli perheessänne on useampi hoidossa oleva lapsi, pyydän Teitä vastaamaan kyselyyn vain **nuorimman hoidossa olevan lapsen osalta**.

Opiskelen Lapin ammattikorkeakoulun ylempää sosionomi tutkintoa. Opintoihini sisältyy kehittämishanke, jossa selvitän hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun vaikutuksia. Hankkeen tuloksia tullaan hyödyntämään opinnäytetyöni lisäksi Tornion ja Kemian varhaiskasvatuksessa.

Kiitos Teille jo etukäteen vastauksistanne! Tätä selvitystyötä ei ole mahdollista tehdä ilman apuanne.

Anneli Ylikärppä
 Sosionomiopiskelija (ylempi amk)
 Lapin ammattikorkeakoulu
 Anneli.Ylikarppa@edu.lapinamk.fi

Hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on otettu käyttöön Tornion vuoropäiväkodilla ja perhepäivähoidossa 1.1.2014 lähtien. Hoitoaika muodostuu seuraavanlaisen porrastuksen mukaan:

	<i>maksu</i>	<i>euroa</i>
<i>160- tuntia /kk</i>	<i>100 %</i>	<i>264,-</i>
<i>120–159 tuntia/kk</i>	<i>75 %</i>	<i>198,-</i>
<i>80–119 tuntia/kk</i>	<i>50 %</i>	<i>132,-</i>
<i>40–79 tuntia/kk</i>	<i>25 %</i>	<i>66,-</i>

Kysely hoitoaikaperusteisesta päivähoitomaksusta

Hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on otettu käyttöön Tornion vuoropäiväkodilla ja perhepäivähoidossa 1.1.2014 lähtien. Hoitoaika muodostuu seuraavanlaisen porrastuksen mukaan:

	maksu	euroa
160-tuntia /kk	100 %	264,-
120–159 tuntia/kk	75 %	198,-
80–119 tuntia/kk	50 %	132,-
40–79 tuntia/kk	25 %	66,-

TAUSTATIEDOT

1. Lapseni on: *

- vuorohoidossa
 perhepäivähoidossa

2. Lapseni hoitomaksu määräytyi joulukuussa 2013: *

- osapäivähoidon perusteella (5 tuntia/päivä tai alle)
 kokopäivähoidon perusteella (yli 5 tuntia/päivä)

3. Lapseni hoitosopimus joulukuussa 2013 oli: *

- 6 päivää/ kuukausi
 10 päivää/kuukausi
 15 päivää/kuukausi
 sopimusta hoitopäivistä ei ollut. Hoito oli ns. jokapäiväinen (yli 15pv/kk)

4. Lapseni hoitomaksu joulukuussa 2013 oli:

Liite 2 2(9)

5. Valitse maksulle (joulukuu 2013) sopiva kohta seuraavista vaihtoehdoista: *

- 0 euroa
- 24-100 euroa
- 101-180 euroa
- 181-263 euroa
- korkein maksu 264 euroa

6. Lapseni hoitomaksu tammikuussa 2014 oli:

7. Hoitomaksu on: *

- noussut
- laskenut
- pysynyt samana

8. Valitse maksulle (tammikuu 2014) sopiva kohta seuraavista vaihtoehdoista: *

- 0 euroa
- 24-100 euroa
- 101-180 euroa
- 181-263 euroa
- korkein maksu 264 euroa

9. Lapseni maksuporrastus on 1.1.2014 lähtien: *

- 40-79 tuntia/kuukausi
- 80-119 tuntia/kuukausi
- 120-159 tuntia/kuukausi
- 160 tuntia/kuukausi tai enemmän

Liite 2 3(9)

10. Lapseni tarvitsema hoitoaika **vanhempien työn tai opiskelun** vuoksi (tuntia/kuukaudessa):

11. Lapseni toteutunut hoitoaika (tuntia/kuukaudessa):

HOITOAIKAPERUSTEISEN PÄIVÄHOITOMAKSUN AIHEUTTAMAT MUUTOKSET

12. Uuden **hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun** vuoksi: *

- lapseni hoitoaika on lyhentynyt
- lapseni hoitoaika on pidentynyt
- ei ole ollut vaikutusta lapseni hoitoaikaan
- lapseni hoitoaika on muuttunut **muun**, kuin hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun vuoksi (esim. työ/työttömyys, opiskelu, perhetilanne tms.)

13. Hoitoaika on lyhentynyt, koska: *

Voitte valita useamman vastausvaihtoehdon

- olemme järjestäneet omat työaikamme siten, että lapsen hoitoaika on lyhentynyt
- sukulaiset tai tuttavat auttavat hoitojärjestelyissä
- olemme ratkaisseet hoitojärjestelyt toisin. Miten?
-

14. Lapseni lyhentynyt hoitoaika on vaikuttanut (myönteisesti tai kielteisesti)

Voitte valita useamman vastausvaihtoehdon

perheen arkeen Miten?

vanhemmuuteen Miten?

johonkin muuhun Mihin ja miten?

15. Koetteko, että lapsenne on hyötynyt lyhentyneestä hoitoajasta? *

Kyllä Miten?

Ei Havaintosi:

16. Miten hoitomaksu on muuttunut hoitoajan lyhentymisen myötä: *

- hoitomaksu on laskenut
 hoitomaksu on noussut
 hoitomaksu on pysynyt samana

17. Hoitoaika on pidentynyt, koska: *

haluamme käyttää kaikki tunnit (maksuortaan maksimi tuntimäärä)

jokin muu syy. Mikä?

Liite 2 5(9)

18. Lapsen pidentynty hoitoaika on vaikuttanut (myönteisesti tai kielteisesti):

Voitte valita useamman vastausvaihtoehdon

perheen arkeen Miten?

vanhemmuuteen Miten?

muuhun Mihin ja miten?

19. Koetteko, että pidentyneestä hoitoajasta on ollut vaikutusta lapsen käytökseen? *

Kyllä Miten?

Ei Havaintosi:

20. Miten hoitomaksu on muuttunut hoitoajan pidentymisen myötä? *

- hoitomaksu on noussut
- hoitomaksu on laskenut
- hoitomaksu on pysynyt samana

ARVIO HOITOAIKAPORRASTUKSESTA**21. Maksun määräävä hoitoaikaporras on: ***

- hyvä
- melko hyvä
- melko huono
- huono

22. Mielestäni: *

maksuporrastusta tulisi muuttaa. Miksi?

maksuporrastus on toimiva.

23. Porrastuksia tulisi nykyisen 4 tason sijasta: *

lisätä

vähentää Perustelut:

24. Maksuporrastuksen tuntivälit tulisi olla nykyisen 39 tunnin sijasta: *

1-5 tunnin välein

10 tunnin välein

20 tunnin välein

30 tunnin välein

muu, mikä?

25. Toivomani muutoksen seurauksena lapseni hoitoaika: *

vähenisi

pitenisi

pysyisi samana

26. Hoitoaikojen varausjärjestelmän toimivuus on: *

hyvä Perustelut:

melko hyvä Perustelut:

melko huono Perustelut:

huono Perustelut:

ARVIO HOITOAIKAPERUSTEISESTA PÄIVÄHOITOMAKSUSTA

27. Mielestäni uusi hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on ratkaisuna: *

- hyvä
- melko hyvä
- melko huono
- huono

28. Miten mielestänne seuraavat asiat hoitoaikaperusteisessa päivähoitomaksussa toteutuvat:

	hyvin	melko hyvin	melko huonosti	huonosti
oikeudenmukaisuus	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
joustavuus	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
perhelähtöisyys	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐

29. Miten hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu vaikuttaa mielestänne päivähoidon arkeen ja varhaiskasvatustoiminnan laatuun? (esim. ryhmäkokoo, lasten kaverisuhteet tms.)

30. Mihin seuraaviin asioihin hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu mielestänne vaikuttaa?

Voitte valita useamman vaihtoehdon

lapsen hoitoajan säännöllisyyteen Perustelut:

sukulaissuhteisiin Perustelut:

perheen arkeen Perustelut:

lapseen Perustelut:

vanhemmuuteen Perustelut:

johonkin muuhun Mihin? Perustelut:

31. Mitä vielä haluaisit sanoa hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun toimivuudesta tai toimimattomuudesta:

Saatekirje työntekijöille

Liite 3

Hyvät perhepäivähoitajat ja vuoropäiväkodin työntekijät!

Oletteko tyytyväisiä hoitoaikaperusteiseen päivähoitomaksujärjestelmään? Millaisia vaikutuksia sillä on ollut työhönne? Teillä on arvokkaita ajatuksia ja näkemyksiä siitä, miten uusi järjestelmä käytännössä toimii.

Vastaamalla oheiseen kyselyyn tuotte mielipiteenne esille ja voitte vaikuttaa Tornion ja Kemian varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseen.

Kyselylomakkeessa on vaihtoehtokysymysten lisäksi avoimia kysymyksiä, joihin voitte vapaasti kirjoittaa mielipiteenne ja käsityksenne asiasta. Lomakkeen täyttämiseen kuluu aikaa noin 10 min. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset raportoidaan niin, ettei yksittäisiä vastaajia pysty tunnistamaan.

Opiskelen Lapin ammattikorkeakoulun ylempää sosionomi tutkintoa. Opintoihini sisältyy kehittämishanke, jossa selvitän hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun vaikutuksia. Hankkeen tuloksia tullaan hyödyntämään opinnäytetyöni lisäksi Tornion ja Kemian varhaiskasvatuksessa.

Kiitos Teille jo etukäteen vastauksistanne! Tätä selvitystyötä ei ole mahdollista tehdä ilman apuanne.

Anneli Ylikärppä
 Sosionomiopiskelija (ylempi amk)
 Lapin ammattikorkeakoulu
 Anneli.Ylikarppa@edu.lapinamk.fi

Hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on otettu käyttöön Tornion vuoropäiväkodilla ja perhepäivähoidossa 1.1.2014 lähtien. Hoitoaika muodostuu seuraavanlaisen porrastuksen mukaan:

	<i>maksu</i>	<i>euroa</i>
<i>160- tuntia /kk</i>	<i>100%</i>	<i>264,-</i>
<i>120-159 tuntia/kk</i>	<i>75%</i>	<i>198,-</i>
<i>80-119 tuntia/kk</i>	<i>50%</i>	<i>132,-</i>
<i>40-79 tuntia/kk</i>	<i>25%</i>	<i>66,-</i>

Kysely työntekijöille

Kyselyn tarkoituksena on selvittää hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun vaikutuksia. Kysely on suunnattu Tornion perhepäivähoitajille sekä vuoropäiväkodin työntekijöille.

TAUSTATIEDOT

1. Työskentelen: *

- työntekijänä vuoropäiväkodilla
- perhepäivähoitajana

2. Ammatiltani olen:

- Lastentarhanopettaja
- Lähihoitaja/lastenhoitaja tai vastaava

3. Ikäni on:

- 29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60-

4. Olen työskennellyt päivähoidon tehtävissä:

- 9 vuotta
- 10-19 vuotta
- 20-29 vuotta
- 30-

**HAVAINNOT HOITOAIKAPERUSTEISEN PÄIVÄHOITOMAKSUN
AIHEUTTAMISTA MUUTOKSISTA LASTEN KANNALTA**

5. Hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu vaikuttaa mielestäni lasten hoitoaikojen säännöllisyyteen:

Kyllä. Millä tavalla?

 Ei vaikutusta

6. Lasten päivittäiset hoitoajat ovat pääsääntöisesti:

 Lyhentyneet verrattuna aikaisempaan Pidentyneet verrattuna aikaisempaan Ei ole ollut vaikutusta

7. Lasten kuukausittaiset hoitoajat ovat pääsääntöisesti:

 Lyhentyneet verrattuna aikaisempaan Pidentyneet verrattuna aikaisempaan Ei ole ollut vaikutusta

8. Samanaikaisesti hoidossa olevien lasten määrä ryhmissä on:

 Pienentynyt Kasvanut Ei ole ollut merkitystä

9. Lasten ryhmäytyminen on mielestäni:

 Heikentynyt Parantunut Ei ole ollut merkitystä

10. Uusi hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on mielestäni vaikuttanut lapsen kannalta myös seuraaviin asioihin:

**HAVAINNOT HOITOAIKAPERUSTEISEN PÄIVÄHOITOMAKSUN
AIHEUTTAMISTA MUUTOKSISTA VANHEMPIEN KANNALTA**

11. Hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu mahdollistaa vanhemmuuden roolin vahvistumisen

Kyllä. Miten?

Ei. Havainnot:

En osaa sanoa

12. Vanhemmilla ja lapsilla on yhteistä aikaa:

Enemmän

Vähemmän

Ei vaikutusta

En osaa sanoa

13. Vanhemmat sovittelevat enemmän työaikojaan, jotta lapsen hoitoaika lyhentyisi:

Kyllä. Havainnot:

Ei. Havainnot:

En osaa sanoa

14. Hoitomaksut ovat:

- Pienentyneet
- Kasvaneet
- En osaa sanoa

15. Uusi hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on mielestäni vaikuttanut vanhempien kannalta myös seuraaviin asioihin:

HAVAINNOT HOITOAIKAPERUSTEISEN PÄIVÄHOITOMAKSUN AIHEUTTAMISTA MUUTOKSISTA TYÖNTEKIJÖIDEN KANNALTA**16. Työnteko on:**

Helpottunut. Perustelut:

-

Vaikeutunut. Perustelut:

-

- Ei vaikutusta

17. Tulevaisuudessa järjestelmä tulee:

Helpottamaan työtehtäviä. Perustelut:

-

Vaikeuttamaan työtehtäviä. Perustelut:

-

- Ei vaikutusta
- En osaa sanoa

18. Hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu:

Tuottaa lisää työtä. Perustelut:

Vähentää työtä. Perustelut:

 Ei vaikutusta**19. Mahdollisuudet hoitopäivän opetus- ja kasvatustehtävien suunnittelussa ovat:**

Lisääntyneet. Perustelut:

Heikentyneet. Perustelut:

 Ei vaikutusta En osaa sanoa**20. Työaika on muuttunut:**

Säännöllisemmäksi. Perustelut:

Epäsäännöllisemmäksi. Perustelut:

 Ei vaikutusta

21. Paperitöitä on:

Enemmän. Perustelut:

Vähemmän. Perustelut:

 Ei vaikutusta**22. Lapsiryhmätoimintaan on aikaa:**

Enemmän. Perustelut:

Vähemmän. Perustelut:

 Ei vaikutusta**23. Työntekijöiden tarve uuden järjestelmän vuoksi:**

Vähenee. Perustelut:

Lisääntyy. Perustelut:

 Pysyy nykyisenä En osaa sanoa**24. Uusi hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on mielestäni vaikuttanut työntekijöiden kannalta myös seuraaviin asioihin:**

**HAVAINNOT HOITOAIKAPERUSTEISEN PÄIVÄHOITOMAKSUN
AIHEUTTAMISTA MUUTOKSISTA KUNNAN KANNALTA****25. Päivähoitopaikkojen määrä:**

Vähenee. Perustelut:

Lisääntyy. Perustelut:

 Pysyy ennallaan En osaa sanoa**26. Perhepäivähoitopaikkojen määrä:**

Vähenee. Perustelut:

Lisääntyy. Perustelut:

 Pysyy ennallaan En osaa sanoa**27. Vuorohoitopaikkojen määrä:**

Vähenee. Perustelut:

Lisääntyy. Perustelut:

 Pysyy ennallaan En osaa sanoa

28. Uusi hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksu on mielestäni vaikuttanut **kunnan kannalta** myös seuraaviin asioihin:

ARVIO HOITOAIKAPERUSTEISESTA PÄIVÄHOITOMAKSUSTA

29. Mielestäni hoitoaikaperusteinen päivähoitomaksujärjestelmä on:

- Hyvä
- Melko hyvä
- Melko huono
- Huono

30. Mitä vielä haluaisit sanoa hoitoaikaperusteisen päivähoitomaksun toimivuudesta tai toimimattomuudesta:

31. Miten näet asian seutukunnallisesta näkökulmasta:

		Mahdollisuus	Uhk
Päivähoitomaksujen yhtenäisyys	☐ ☐	☐	☐
Päivähoitolaskutuksen järjestäminen keskitetysti	☐ ☐	☐	☐
Henkilökunnan käyttäminen laajemmin yli kuntarajojen	☐ ☐	☐	☐
Vuorohoidon järjestäminen keskitetysti	☐ ☐	☐	☐
Vanhempien valinnanvapauden laajeneminen (esim. hoitopaikka yli kuntarajan)	☐ ☐	☐	☐

32. Mitä vielä haluaisit sanoa seutukunnallisesta toiminnasta:

Hei!

Puhelinkeskustelumme viitaten, lähetän ohessa kysymyksiä liittyen tuntiperusteisen päivähoitomaksun käyttöönottoon ja sen vaikutuksiin.

Toivonkin, että Sinulla olisi aikaa vastata alla oleviin kysymyksiin ja näin saisin arvokasta tietoa kuntanne kokemuksista ja Sinun näkemyksistä, kuinka järjestelmän käyttöönotto on onnistunut ja kuinka se käytännössä toimii. Toivon voivani hyödyntää asiantuntemustasi, jolla saisin lisäarvoa opinnäytetyöhöni sekä kehittämideoita varhaiskasvatuspalveluihin.

Toivottavasti Sinulle sopii, että vastaukset saatuani voisin tehdä puhelinhaastattelun, jolloin voisimme vielä tarkentaa kysymyksiä ja vastauksia. Olisin kiitollinen, mikäli ehtisit vastaamaan kyselyyn 7.11. mennessä.

- 1) Mitkä ovat olleet kuntanne lähtökohdat päivähoitomaksu-uudistukselle?
- 2) Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät tavoitteet maksu-uudistuksessa?
- 3) Onko maksu-uudistuksella saavutettu asetetut tavoitteet?
- 4) Onko esille tullut joitakin yllättäviä seurauksia?
- 5) Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät asiat, mitkä olisi hyvä huomioida tuntiperusteisen päivähoitomaksun käyttöönoton yhteydessä?
- 6) Mitä suunnitelmia teillä on kunnassanne päivähoitomaksujen osalta?

Muutosjohtamiseen liittyviä kysymyksiä:

- 1) Millä tavalla muutos, tuntiperusteiseen päivähoitomaksuun siirryttäessä, on suunniteltu ja toteutettu?
- 2) Miten henkilöstöä on autettu ymmärtämään muutoksen perusteita?
- 3) Millaisia tehtäviä johtajuudella on asiakaslähtöisyyttä tukevan palvelukulttuurin kehittämisessä?
- 4) Millaisia tapoja teillä on selvittää asiakastyytyväisyyttä ja palvelun laatua?

Kiitos jo etukäteen vastauksistasi!

Ystävällisin terveisin
Anneli Ylikärppä
Sosionomiopiskelija (ylempi amk)
Lapin ammattikorkeakoulu
Anneli.Ylikarppa@edu.lapinamk.fi